

ISSN: 0213-1366
Novembre 1988
núm. 110, any 29

nous horitzons

Gregori López Raimundo

ESCRITS

Cinquanta anys d'acció, 1937-1988

Generalitat de Catalunya
Centre d'Història Contemporània
de Catalunya

Ajuntament de Barcelona

**nous
horitzons**

núm. 110, any 29

novembre 1988

Editor:

Ramon Espasa
Consell de redacció:
Joan Botella
Francesc de Carreras
Josep Chabàs
Joan Coscubiela
Enric Franch
Emili Gasch
Andreu Mayayo
Eduard Jiménez
Miquel Molins
Emili Muñoz
Oriol Ramis
Mariona Ribalta
Ignasi Riera
Francesc Roca
Laura Tremosa
Francesc Vallverdú
Ricard Vinyes

Directora periodista:

Marta Corcoy
Dibuixos:
Lluïsa Jover
Disseny gràfic:
Josep Ramon Gómez
Pilar Villuendas
Correcció:
Agustí Colomines
Subscripcions:
Nous Horitzons
Tel. (93) 302 75 93

Edita:

CPR, S.A.
Redacció i administració:

Ciutat, 7
08002 Barcelona
Tel. (93) 301 05 54
Fotocomposició:
Pre-Text, S.A.
Tel. (93) 315 36 12

Impremta:

Gràfiques Abelló
Marquès de Barberà, 25
08001 Barcelona
Distribució:
L'Arc de Berà
Llull, 10-14, baixos
08005 Barcelona (Poblenou)
Tel. (93) 300 32 51

Subscripció

per deu números:

Espanya: 3.250 ptes.

Europa: 3.700 ptes.

Rest del món: 4.000 ptes.

Dipòsit legal: B. 37.808/77

ISSN: 0213-1366

NH és membre de l'APPEC

Editorial

2. David i Goliat

El pensament i l'acció

4. 450.000 anys de lluites, Lluïsa Jover i Francesc Roca. 10. Els costos de la no-Europa, Sergi Marí. 16. La concertació econòmica local, Josep Lluís de Villasante. 19. Historiografia catalana i projectes polítics, Xavier Ferré. 26. Gregori López Raimundo: visions personals. Present, passat i futur, Salvador Lara. 27. «Martín», Tito Márquez. 28. El Dumbo del comunisme català, Andreu Mayayo. 32. Serenitat i compromís, Andreu Retamal.

Documents d'arxiu

34. «Art i espiritualitat», Antoni Tàpies. 39. «La idea nova» (1869), Francesc Sunyer i Capdevila.

Cartes a la redacció

45. Cartes de Gregori López Raimundo, Cipriano García, Jordi Mateu, Jesús A. Martínez, Pere de la Fuente, Xavier Bargalló, Xavier Cacho i Ernest Sabater.

Llibres, exposicions, revistes

48. Biografies d'homes populars, Iris Zaida. 49. 1888-1992: Una ciutat sense ciutadans, Andreu Mayayo. 52. Revistes. 53. Columna de la solitud, Manuel de Seabra.

David i Goliat

Un dels relats més suggestius de la Història Sagrada és, sens dubte, el de David i Goliat. El missatge del profeta Samuel és palmari: la força de la raó, de la fe, esdevé irresistible davant de qualsevol entrebanc. El gegant Goliat, armat fins a les dents, cau de genollons als peus del petit David, un pastoret acostumat a defensar amb ungles i dents el ramat de les urpes de les bèsties. «Tu vén cap a mi amb l'espasa, la llança i el venable, però jo vinc cap a tu amb el nom de Yahvé dels exèrcits, Déu dels esquadrans d'Israel, a qui has insultat» (Sam, 17, 45).

David i Goliat és el títol que l'artista Roy Shifrin ha donat al conjunt escultòric de la Rambla del Carmel en homenatge a les Brigades Internacionals. El poble espanyol havia decidit plantar cara a la rebel·lió militar acomboiada pel nazi-feixisme i la península es transformà en una gran plaça de braus, en la qual els barrufets de la història intentaven bandejar a pit descobert l'envestida ferotge de la reacció. David s'enfrontava a Goliat i el seu gest desfermà el sentiment més poderós de l'internacionalisme revolucionari: la solidaritat. Vingueren joves dels cinc continents, de més de cinquanta països, represaliats d'Itàlia i Alemanya, els primers, treballadors francesos i estudiants britànics, intel·lectuals nord-americans i grangers australians, suecs i polonesos, xinesos i canadencs, indis i abissinis, de San Marino i de l'URSS. Tots plegats, més de quaranta mil voluntaris arribaren a un país perdut enmig del mapamundi, amb una mà a cada anca, esperonats per la força de la raó, per la dignitat de combatre per la nostra llibertat i la seva, com deien els polonesos. Madrid esdevingué la capital de l'antifeixisme internacional, la porta de la llibertat de Berlín, com pregonaven amb el coll dret els alemanys de la Brigada Thaelmann.

El 28 d'octubre de 1938 la ciutat de Barcelona acomiadava les Brigades Internacionals en un dels actes més massius i emotius de la nostra història col·lectiva. Aquell divendres de tardor, desenes de milers de persones ompliren de gom a gom les voreres de la Diagonal, de la plaça Francesc Macià fins al palau de Pedralbes, i transformaren les llàgrimes d'agraïment en una pluja de flors. Enmig de la cridòria i les abraçades fugisseres, la veu maternal de Passio-

naria els convidava a tornar «*cuando el olivo* (i no "olvido" com és escrit a la placa al peu del monument. Un lapsus, si més no, sospitós) *florezca*».

Un altre divendres 28 d'octubre, cinquanta anys després, els brigadistes sobrevivents han acudit a la inauguració del monument, donació a la ciutat de l'Spanish Civil War Historical Society, amb seu a Nova York, i dels ex-combatents de la Brigada Abraham Lincoln, que aplegà prop de 3.000 voluntaris, una tercera part dels quals moriren.

Aquest cop la ciutat els ha acollit sota un sol càlid, els acords de *La Internacional* i *Els Segadors* interpretats per la Banda Municipal i les paraules amables de l'alcalde. Ha estat un dia de festa, plàcida i entranyable, de trobades emotives, de records pels companys absents, de presentació familiar, de converses sobre la salut i la vida, de velles històries, i polèmiques, és clar, exposades encara amb passió jove-nívola. Cinquanta anys, però, no passen endebades. Tots plegats feien pinta de turistes jubilats a la recerca d'un bon raig de sol i d'un bon plat per menjar. Només els delatava les insígnies al trau de l'americana, alguns amb una fila de medalles, els estandards de les diferents Brigades brodats en diverses llengües, i l'orgull dels vencedors en la mirada. I és que la força de la raó, de la llibertat d'un poble i la igualtat social, es pot reprimir, empresonar, perseguir, adulterar o prostituir, però mai derrotar o exterminar. Per això en el conjunt escultòric Goliat és un retall als peus del tors enèrgic de David.

Els actes organitzats per la Coordinadora Catalana d'Associacions d'Ex-combatents de la República eren necessaris, com també el reconeixement per part de les institucions de la seva tasca era, si més no, un deute moral. Han hagut de passar cinquanta anys i si esperem una mica més ens quedem quatre i l'apuntador. Calia, doncs, fer l'esforç d'aplegar el màxim nombre de brigadistes i agrair-los en la tardor de la seva vida, amb tots els ets i uts, la seva extraordinària generositat en la gesta més solidària del segle XX. Les Brigades Internacionals són, en aquest sentit, el millor exemple de la dignitat humana, de

la lluita per la llibertat i els drets d'altri. I valia la pena recuperar un dels testimonis més rics del nostre malbaratat patrimoni de cultura igualitària.

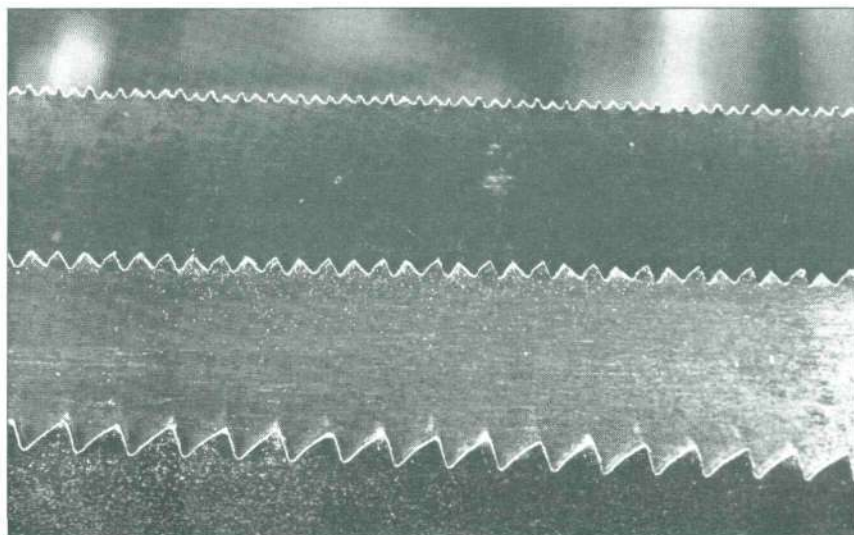
Tanmateix, ens ha deixat una certa recança. La seva circumscripció al bagul dels records, la tendència a la petrificació d'un sentiment encara, malgrat els espavilats de torn, ben viu. Calia, també, un homenatge massiu, és a dir, de participació col·lectiva. Calia, per una banda, la presència dels brigadistes arreu dels centres d'estudis, de treball i cívics, explicant els motius que els empenyeren a venir a casa nostra, el canvi que significà en les seves vides, la solidaritat ininterrompuda que manifestaren durant la llarga nit franquista. I calia, per una altra banda, palesar la nostra generositat convidant les dones, els fills i els néts dels brigadistes, sobretot dels que per sempre més resten sota la nostra terra, car bona part del nostre present i futur, almenys el més digne, els el devem als seus companys, pares i avis. Donar-los, si més no, la clau de casa nostra, que, insistim, també, és la seva. Potser dins l'eufòria del '92, si els edificis no ens amaguen la gent, podria trobar-se la fórmula adient perquè siguin presents a l'estadi olímpic. No endebades, molts dels brigadistes vingueren a Barcelona, el juliol de 1936, a participar en l'Olimpíada Popular. La bordada de Goliat no els deixà jugar. Tanmateix, els nostres estimats Davids palesaren amb escreix als camps de batalla que eren els més ràpids, els més forts i els més alts.

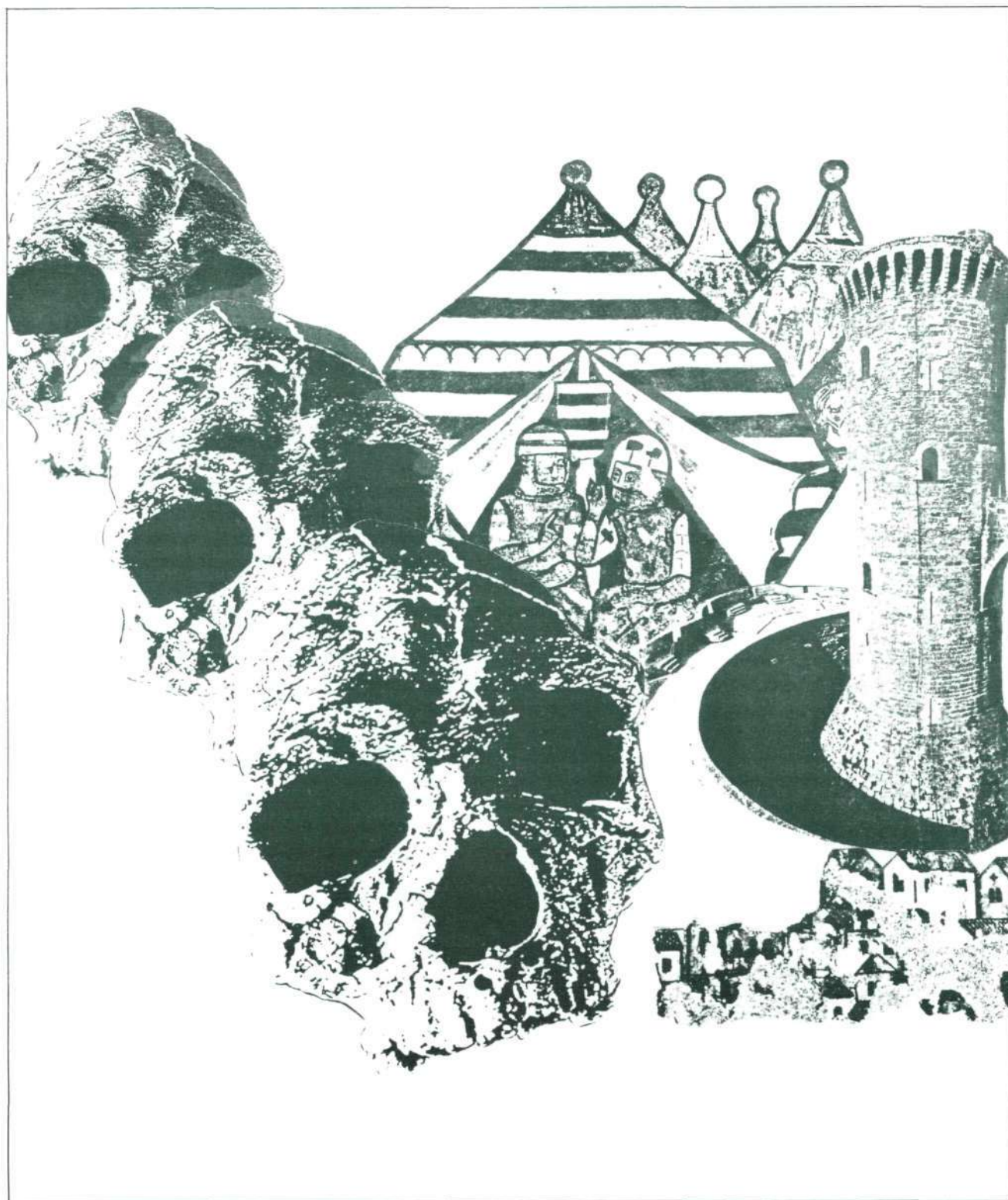
El mateix divendres 28 d'octubre, al Centre Cívic de les Cotxeres de Sants, se celebrava l'assemblea anual de l'associació Las Segovias, per a la cooperació amb Centramèrica. El petit David nicaragüenc continua plantant cara al Goliat nord-americà i, dar-

rerament, a la fúria dels vents. La situació, no cal dir-ho, és desesperada. Tot amb tot, els homes i les dones de Las Segovias no llencen la tollavolla, ans al contrari intenten multiplicar els esforços per incrementar els projectes de cooperació. Recordem, a rajaploma, que Las Segovias l'any 1987 ha tramès diversos materials valorats en més de dotze milions de pessetes i esperonat projectes per més de trenta-cinc. Poca cosa, ben segur, per allò que cal. Molta, però, quan surt d'un organisme no governamental alimentat exclusivament per la solidaritat d'uns homes i d'unes dones que només tenen la força del seu treball i, és clar, de la raó. Una raó que cal fer créixer ensems amb les declaracions reiterades de solidaritat amb la participació i el suport a la tasca quotidiana de Las Segovias.

Recordar avui les Brigades Internacionals, doncs, és parlar de Las Segovias. I del grup de joves santboians que donen vida a la revista *L'esborrany*. I dels militants del Psuc de Santa Coloma de Gramenet que assisteixen cada dimecres a un seminari de formació. I dels veïns de Nou Barris que tallen el trànsit a la Meridiana, apallissats, ves per on, per la Guàrdia Urbana. I del Grup Municipal d'Iniciativa per Catalunya a l'Ajuntament de Barcelona, que s'oposa a l'especulació de Can Callareu. I dels treballadors de qualsevol, i de totes, les cooperatives i Sals que intenten, al costat de guanyar-se dignament la vida, pregonar una altra organització econòmica i social. Aquests, i d'altres, són els nostres Davids contemporanis, els hereus d'una raó tossuda per la qual vingueren, lluitaren i moriren els homes i les dones de les Brigades Internacionals.

Salut i llarga vida!

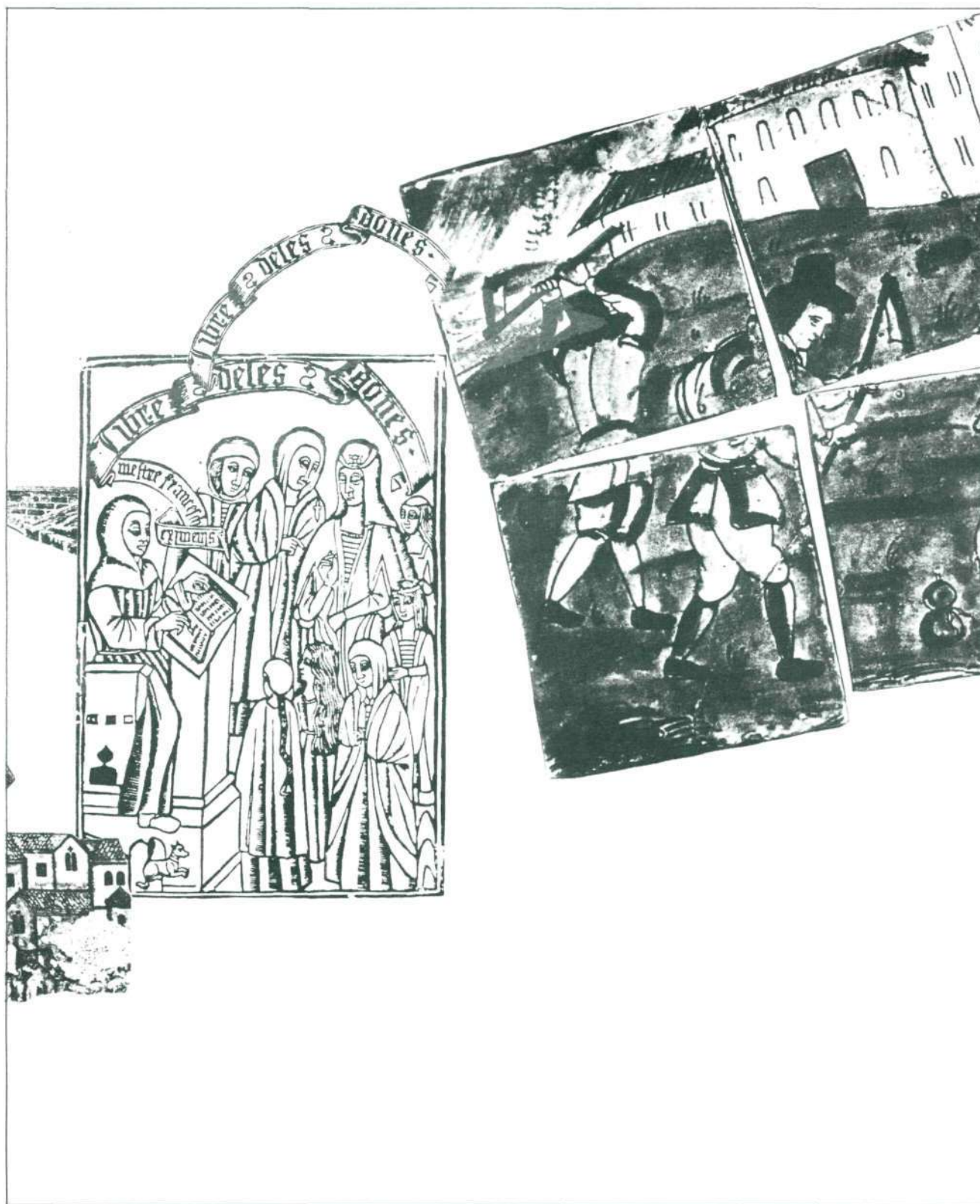

L'home de Tàlteüll, a la Catalunya nord-pirinenca, un «català» de fa 450.000 anys.

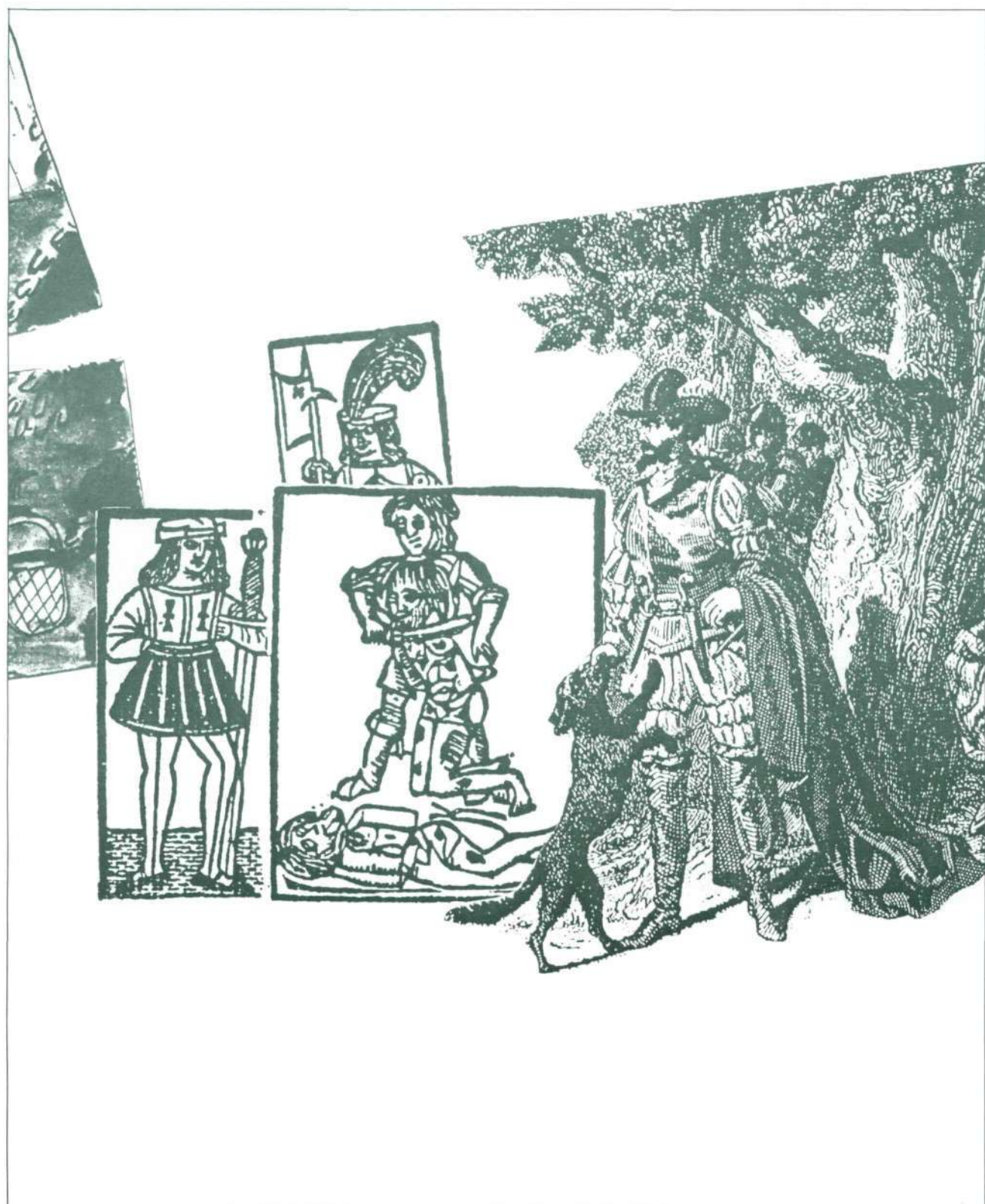
Descans dels guerrers, durant la conquesta de Mallorca (1229)

Torre cilíndrica i fossat del castell de Bellver (1310)

450.000 anys de lluites 450.000 anys de lluites

«Llibre de les dones» de Francesc Eiximenis (1396) en una edició de 1495.
El treball al camp al segle XVII (Rajoles del Museu de Cervera)

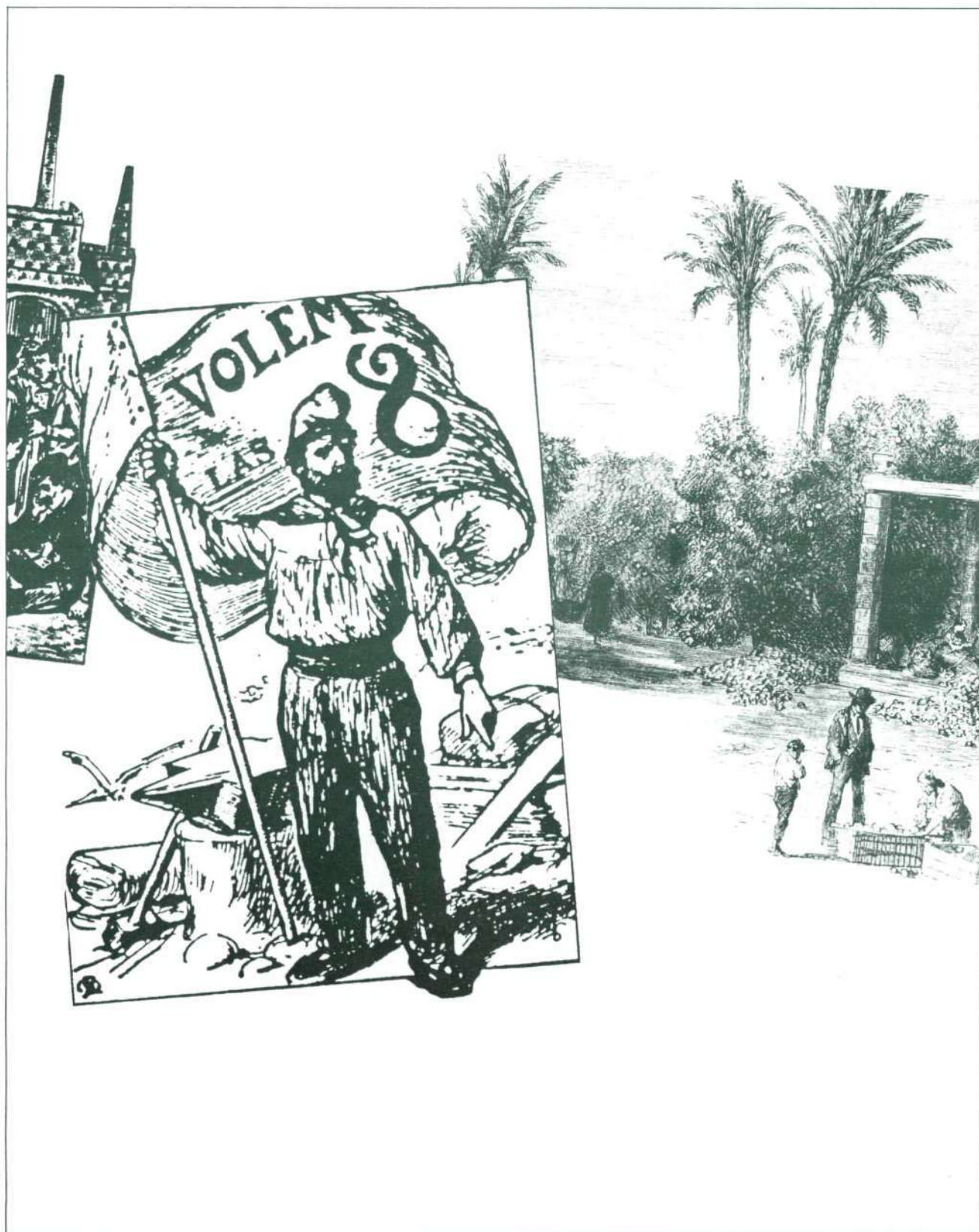

Lladres i bandolers a la Catalunya moderna
El campament de Perot Rocaguinarda (s. XVII)

450.000 anys de lluites 450.000 anys de lluites

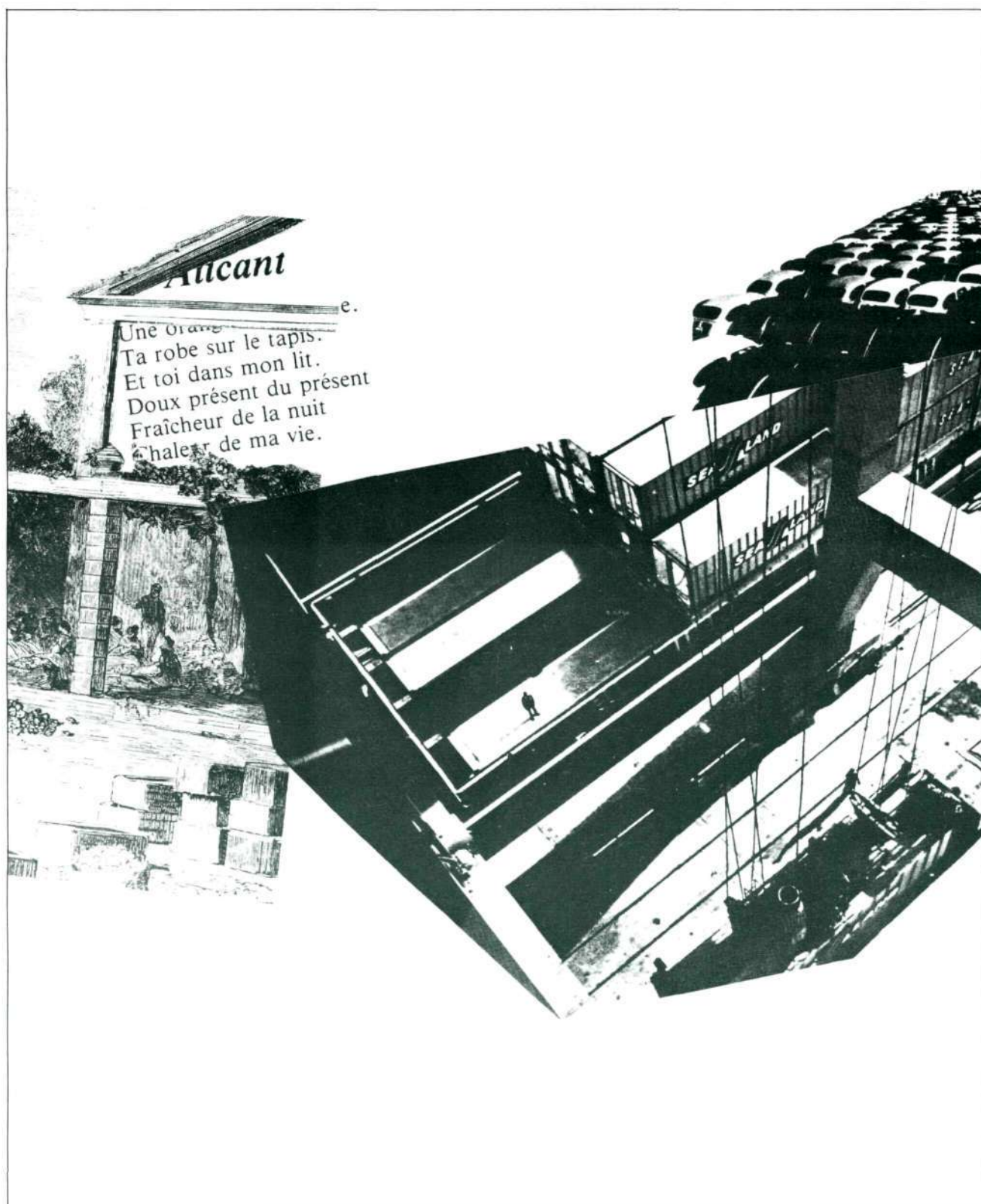

L'expulsió dels moriscs (unes 250.000 persones, vers 1609-14), un símptoma
Els orígens del moviment obrer, segons *La Campana de Gràcia* (18-8-1901)

«Volem les 8 hores», en versió d'Apelles Mestre

450.000 anys de lluites 450.000 anys de lluites

Alacant i l'amor en un poema de *Pardes* (1945) de Jacques Prévert
El treball al port de Barcelona

Els costos de la no-Europa

Sergi Marí

1. Significat de l'expressió «els costos de la no-Europa»

A principis del mes d'abril s'ha presentat l'estudi encarregat per la Comissió Europea sobre els anomenats «costos de la no-Europa», expressió que és una manera periodística de definir els avantatges econòmics que es desprendrien de l'aprofundiment de la integració econòmica de la CE per la vida del mercat únic de béns, serveis, capitals i lliure circulació de persones. Com es desprèn del mateix títol, aquest estudi es situa dins del grup de tots aquells que parteixen de la hipòtesi que l'inacabament actual del mercat comú suposa un cost; o el que és igual, que es poden obtenir economies derivades d'una major divisió del treball al si de l'Europa Comunitària i d'una major escala de la producció.

La pregunta que ens podem fer sobre aquesta idea ortodoxa de la Comunitat Europea de 1992 és si la simple integració de les economies dels Estats membres en un únic mercat interior pot suposar un estalvi de l'ordre de 170 mil milions d'ecus, un augment del PIB del 4,5%, una reducció de preus al consum d'un 6,1% i la creació de 2 milions de llocs de treball, tal com proclama l'informe presentat a la Comissió.

Bé, en principi m'inclino a pensar que la quantificació d'un tema com aquest planteja seriosos problemes de mètode i, encara que no conec els detalls tècnics de l'estudi, em sembla raonable no posar l'èmfasi sobre el «quant» sinó sobre el «com». En aquest sentit les economies que es busquen s'obtinarien com a conseqüència que l'àmbit de la CE seria un marc territorial, institucional, polític i de regulació econòmica més adient —a causa de la seva major dimensió— per a l'actual magnitud, diversificació i complexitat de la producció capitalista de béns i serveis.

Exposat això, no trobo falsedat en un plantejament com aquest, que al cap i a la fi recull idees ben clàssiques (divisió internacional del treball, desenvolupament de les forces productives...), però sí que penso

que és una concepció com a mínim incompleta, que oblidava que disposem d'experiència històrica suficient per creure que el desenvolupament capitalista no es fa en equilibri i harmonia sinó necessàriament sobre grans desigualtats socials i territorials, amb presència de grans fluctuacions en el temps, i que els seus resultats no responen a consideracions tècniques sinó que depenen de les sortides que ofereixen els diversos conflictes que estan plantejats entre classes socials.

És a dir que hauríem d'anar més enllà d'aquesta concepció oficial comunitària sobre l'avaluació dels costos de la no-Europa. Aquesta particular expressió (poc precisa com tota definició en negatiu) és utilitzada per definir únicament l'acabament del mercat únic europeu, i tanmateix serveix per posar en evidència que aquest projecte es basa en una comparació ideal entre la realitat econòmica actual i una espècie de món futur que representa la consecució de les esperances polítiques dels que l'han formulat.

Es podrien fer, doncs, moltes diferents avaluacions dels costos de la no-Europa en funció del projecte que es definís sota la paraula Europa. No puc resistir la temptació de proposar com a exemple un possible estudi dels costos del «no-socialisme», els quals possiblement serien molt superiors als ressenyats per l'informe presentat a Delors.

Si bé no sembla convenient que es allunyem massa del nostre tema plantejant «Europes» que no estiguin dins els marges de les que es desprenen de les propostes oficials comunitàries, valgui la reflexió per mostrar que la consecució del mercat interior europeu pot tenir solucions concretes molt diferents en funció dels projectes polítics i la correlació de forces dels sectors socials i grups econòmics en joc.

Anem per parts i descriguem en primer lloc quines són les traves que hi ha a l'origen d'aquests costos.

A. Les barreres al comerç

Malgrat que la CE disposa d'una Unió Duanera que ha suprimit els aranzels entre els Estats mem-

bres, han subsistit i s'han desenvolupat moltes altres traves no aranzelàries —de tipus tècnic, fiscal, administratiu, etc.— que avui constitueixen barreres molt poderoses al comerç. El Llibre Blanc de la Comissió sobre la consecució del mercat interior, presentat el juny de 1985, divideix aquestes barreres en tres categories.

1. *Fronteres tècniques.* Els Estats han construït una complicada xarxa de disposicions legals sobre homologació dels productes que es comercialitzen al seu territori, normalment justificant aquestes mesures en virtut de la protecció de la salut pública, els drets del consumidor, el foment de la qualitat, el disseny, etc. A part que el mateix volum de tota la normativa existent crea un cost d'informació, aquestes disposicions s'utilitzen com a barrera a la importació de productes estrangers, tant si són membres de la CE o tercers. Hi ha molts diversos mètodes:

- obligació de control en laboratoris oficials
- retencions de volums importants de mercaderies com a mostra
- exigències tècniques que obliguen a diferenciar el producte destinat a aquell mercat nacional, etc.

Aquestes pràctiques estan esteses arreu del planeta i, segons un estudi del Banc Mundial, a mercaderies que assoleixen percentatges propers al 27% del valor de les importacions totals dels països de l'OCDE.

A l'Acta Única s'ha previst la seva desaparició el 1992 pel que fa al comerç intracomunitari mitjançant l'aplicació del principi de «reconeixement mutu» de les normes tècniques dels països socis. O sigui que es prohibirà negar l'entrada a qualsevol producte legalment comercialitzat en un altre Estat membre de la CE ja que es partirà del criteri que totes les legislacions tècniques tenen la mateixa finalitat —per exemple de protecció del consumidor comunitari— independentment de les diferències en els detalls a cada Estat.

2. *Fronteres fiscals.* A la CE hi ha molts diversos sistemes impositius i diferents tradicions sobre el pes de la imposició directa i indirecta en el total de la recaptació fiscal dels Estats. La Comunitat ha respectat aquestes diferències i només ha imposat una certa harmonització exigint que l'IVA sigui el centre de la imposició indirecta, que és la que afecta més clarament el comerç, i que s'apliqui sobre una mateixa base imposable a tots els Estats membres. Però els tipus impositius, en canvi, són molt diferents, tal com es pot veure en el següent quadre:

	REDUÏT	NORMAL	MAJORAT
Bèlgica	6-17	19	25-33
Dinamarca	—	22	—
Alemanya	7	14	—
Espanya	6	12	33
França	5,5-7	18,6	33,3
Irlanda	0-10	23	—
Itàlia	2-9	18	38
Luxemburg	3-6	12	—
Holanda	5	19	—
Portugal	8	16	30
Regne Unit	0	15	—

Aquests diversos tipus repercuteixen en els preus finals diferentment en un país o en un altre i distorsionen el comerç intracomunitari. A més, impliquen uns costos administratius per realitzar els tràmits de devolució de l'IVA d'origen i l'aplicació del país de destí.

Les propostes de la Comissió preveuen (a) una aproximació de les tarifes cap a tres tipus centrals amb un petit marge admès de divergència entre Estats membres i (b) la simplificació per permetre que la importació i l'exportació no signifiquin declaracions separades de les habituals per IVA.

3. *Fronteres físiques.* Un mercat únic no seria complet sense la desaparició física de les fronteres mateixes, cosa que suprimiria els costos que suposen els formularis, el control de les mercaderies, dels transports, l'estadística, els tràmits IVA, etc. L'eliminació d'aquestes barreres té implicacions de tipus policial, de salut pública, fitosanitàries, etc. que la Comissió ha proposat resoldre amb una major coordinació en aquests aspectes i amb el reforçament de la frontera exterior de la Comunitat.

B. La lliure prestació de serveis

És aquest un principi que ja es formula en el Tractat de Roma, però que pràcticament no ha estat portat a terme durant aquests 30 anys. L'Acta Única disposa l'aplicació als serveis de les mateixes consideracions que es fan per a les mercaderies: supressió total de les barreres intracomunitàries i reforçament de la frontera externa comunitària.

C. La lliure circulació de capitals

La CE va classificar els moviments de capitals en quatre llistes segons els seus efectes econòmics i la

seva importància financera (Directives de 1960 i 1962) i només va liberalitzar aquells moviments que estaven directament lligats a la importació i l'exportació de béns. La consecució d'un mercat únic suposa la liberalització de tota la resta de moviments: tota inversió directa, o inversió en borsa, etc.

La necessitat i les conseqüències d'una liberalització així estan actualment subjectes a molta discussió adornada amb gran complexitat tècnica. Penso que fins i tot per a una aproximació breu és necessari separar diferents vessants que comporta un mateix moviment internacional de capital.

1. Com a *factor productiu*, el capital en règim de mercat únic es dirigirà a aquelles activitats econòmiques més remunerades, cosa que accentuarà la competència i afavorirà les empreses més sòlides des del punt de vista capitalista. En aquest sentit és un complement de la divisió internacional del treball que es deriva d'un major lliure comerç. Però això no pressuposa que aquests moviments es realitzin en tots els sentits i d'una manera homogènia, sinó que cal esperar que segueixin tendències de concentració en determinats sectors o determinats països, cosa que accentuarà els desequilibris econòmics i socials.

2. Com a *capitals monetaris*, aquests moviments tenen una incidència directa en els tipus de canvi de les monedes i, per tant, en les polítiques monetàries dels governs i bancs centrals dels Estats. La total liberalització en el marc de l'actual Sistema Monetari Europeu (que assegura una estabilitat dels tipus de canvi gràcies als compromisos d'intervenció monetària subscrits pels Estats que hi participen) molt possiblement introduiria fortes tensions sobre els tipus de canvi que no podrien ser contingudes mitjançant els febles acords que estableix el SME. És per aquest motiu que no sembla raonable instaurar una completa lliure circulació de capitals sense un reforçament del SME que tendeixi cap a la Unió Monetària Europea, com han proclamat repetidament la Comissió i el Parlament Europeu.

3. Com a *capital estranger*, aquest incorpora també aspectes de propietat dels mitjans de producció nacionals, però sembla que es pot minimitzar aquest aspecte ja que els factors estratègics no semblen importants en el cas de la CE. Per altra banda, els Estats no han estat mai gelosos en aquest sentit i han donat més importància a la qüestió de la disponibilitat global de recursos financers que a la de la nacionalitat, ja que les principals barreres que subsisteixen són per a l'exportació de capital i no tant per a la importació.

2. Els efectes més clars del mercat únic: la divisió internacional del treball i les economies d'escala

Abans ja havia assenyalat que no em sembla gaire discutible el fet que la desaparició de totes les traves al mercat interior signifiqui la generació d'economies globals importants. Per una banda, les empreses comunitàries que produeixin a més bon preu i qualitat estaran a l'abast de més consumidors, independentment del seu origen nacional. És a dir que es produirà una baixada de preus, un augment dels intercanvis i una remodelació dels repartiments de mercats entre els grans monopolis.

Per una altra banda, sembla que encara seria més important l'efecte global de les «economies d'escala», les quals es deriven del fet que el mercat esdevé més extens i les empreses poden reduir els costos unitaris de producció augmentant la dimensió i la producció total. Aquestes economies no provenen només del major volum de la planta de producció, sinó sobretot d'altres aspectes com la inversió en I+D, la magnitud de les xarxes de comercialització, la capacitat d'autofinançament, de diversificació de la seva oferta, etc.

Es tracta d'un procés d'augment de l'eficàcia productora de béns i serveis a causa de la major competència capitalista i de la remodelació de les quotes de mercat i els graus de monopoli de les empreses.

En aquest context, la disponibilitat del capital necessari per a aquestes inversions no ha de ser un problema si es vol completar el procés i, com que un mercat de dimensió continental exigeix projectes d'inversió també de nivell supranacional, les veus dels monopolis reclamen la lliure circulació de capitals.

En realitat, paral·lelament al procés d'integració econòmica institucional o horitzontal que la CE es proposa emprendre, ja fa temps que s'està gestant una profunda integració vertical o empresarial a Europa, mitjançant empreses multinacionals o no, que constitueixen complicades xarxes de lligams financers i que ja estan adaptant les seves estructures i dimensions a un territori de referència molt superior a l'Estat europeu tradicional.

3. Una regulació de l'economia capitalista a nivell europeu

No crec que es pugui parlar de mercat comú i a l'hora eludir un aspecte central del sistema capitalista actual: la funció de vigilància, complement i regulació que exerceixen els poders públics dels països industrials sobre el sector privat de l'economia. De vegades s'utilitza l'expressió «economia mixta» per denominar aquesta realitat d'intervenció política i d'existència d'un ampli sector públic, on ja no es pot concebre el funcionament de l'economia de mercat en règim de «laissez-faire»; ans al contrari el capital reclama contínuament aquesta o aquesta altra mesura política adient a la conjuntura, i necessita la presència d'empreses públiques subsidiàries de les privades. Vivim en societats en què el sector públic pot arribar a generar la meitat del PIB d'un país o en les quals els pressupostos de les administracions públiques poden representar el 40% de la renda nacional.

A mesura que l'expansió i la diversificació de la producció han anat transformant les economies dels països europeus en més interdependents i més integrades, ha aparegut la necessitat per al sistema capitalista que aquesta direcció i regulació s'exerceixi també a un nivell apropiat al veritable marc polític, cultural i territorial en què es situen els agents econòmics.

El carbó i l'acer en els anys 50 i la política agrícola en els 60 foren les primeres experiències de política econòmica comunitària de certa intensitat, les quals han seguit moltes altres: política de la competència, ajut al desenvolupament, política regional, Sistema Monetari Europeu, etc., encara que totes elles resten incompletes. L'acabament del mercat interior, pel que significa de major integració real entre les economies dels Estats membres, exigeix també un reforçament paral·lel de la capacitat d'intervenció i de política econòmica, i això, atès el sistema institucional de la CE actual, només és possible amb una reforma més profunda que la que ha imposat l'Acta Única. És necessari un augment dels recursos financers i una racionalització de les tasques de les institucions, en particular atribuir més poders al Parlament Europeu i més capacitat executiva a la Comissió.

El cas del SME que abans hem vist és un bon exemple del que volem dir: si la política monetària no passa a mans d'una autoritat comuna i resta com a competència dels Estats es cau en una greu incoherència, ja que la consecució de la lliure circulació dels capi-

UAB Solidària
**«Nord-Sud:
 un sol futur,
 una tasca comuna»**

SOLIDÀRIA
 Campaña Europea sobre la interdependència
 i la Solidaritat Nord-Sud

UNIVERSITAT DE BARCELONA
INSTITUT D'ESTUDIS I D'INVESTIGACIÓ

tals a nivell comunitari revertiria en una forta inestabilitat monetària i de tipus de canvi que pertorbaria el conjunt del mercat comú de béns i serveis.

La política regional constitueix un altre exemple molt clar de la necessitat de disposar d'un àmbit comunitari de major capacitat d'intervenció econòmica.

4. Les disparitats regionals en un esquema centre-perifèria

Les diferències entre la regió més rica —Hamburg— i la més pobre —Calàbria— l'any 1958 en termes de renda per càpita eren de 6 a 1. El 1980, abans de l'ampliació de la CE cap al sud, aquestes diferències no havien disminuït i amb l'adhesió de Grècia, Espanya i Portugal la seva magnitud arriba a ser de 12 a 1 a causa del subdesenvolupament extrem de certes regions d'aquests nous països —i en especial del sud de Portugal.

La simple observació d'un mapa d'Europa on les regions guanyin color en funció d'algun indicador de la riquesa ens donarà una imatge del que volem dir amb «esquema centre-perifèria» de desenvolupament econòmic. Hauríem de fer moltes puntualitzacions a aquesta declaració perquè no sembli massa simplista. De fet hi ha moltes diversitats dins d'aquests centres i perifèries: podem diferenciar per exemple entre (a) les regions subdesenvolupades amb un pes molt important de l'agricultura en el seu PIB i la seva població activa, situades estrictament a la perifèria i (b) les regions amb forts sectors industrials actualment en declivi (siderúrgia, construcció naval, tèxtil, etc.) que pateixen les conseqüències de la intensa competència dels nous països industrials de l'extrem orient.

Valgui però l'expressió per resumir l'existència de forces de polarització de l'activitat econòmica i de la riquesa en unes regions molt industrialitzades. A la base de l'explicació hi hem de situar tots aquells factors que poden explicar la localització de les empreses capitalistes: els avantatges de la proximitat, influència i comunicació entre elles (externalitats positives), les infraestructures de més qualitat, la presència d'un entorn industrial amb les seves implicacions d'hàbits, de qualificació de la mà d'obra, de nivell de vida, determinada cultura, etc. Un factor que també es pot tenir en compte és la major dedicació i efectivitat de les administracions locals i regionals per promoure la localització empresarial.

El centre està conformat com una àrea més integrada que la resta de la CE i com un mercat més potent i extens. Això, en presència d'economies d'es-

cala, garanteix per si sol uns costos unitaris més baixos i, per tant, una major competitivitat de les empreses situades al centre, fins i tot amb la mateixa disponibilitat de tecnologia. És a dir que aquestes surten amb avantatge a la cursa de la formació d'un mercat únic europeu que inclogui les regions perifèriques, les empreses de les quals s'han estat enfrontant a un mercat molt més reduït, menys dinàmic i a un entorn industrial menys favorable.

En qualsevol cas, podem dir que les disparitats regionals a la CE responen en gran part a forces i tendències d'origen comunitari o fins i tot de nivell mundial, i que una política que pretengui contrarestar aquestes tendències s'ha de planejar a un nivell comparable. Som lluny d'això, ja que tal com es fa actualment la Política Regional Comunitària pot incidir en la reducció de certs desequilibris entre les regions d'un mateix Estat membre però no dels que estan presents entre el centre i la perifèria comunitaris.

Les regionals no són les úniques disparitats que la integració genera. La construcció d'aquest mercat únic europeu es fa sobre unes condicions polítiques i tecnològiques que condemnen a l'atur 16 milions de treballadors europeus, amb gran incidència sobre els joves i amb problemes tan greus com l'atur de llarga durada i el racisme envers els immigrants. Hi ha, doncs, uns desequilibris de tipus social molt importants que s'han d'afegir als exposats. Tot el conjunt d'aquestes disparitats és el que l'Acta Única proclama que ha de combatre la Comunitat per aconseguir una major «cohesió econòmica i social» a Europa.

Però l'esforç que es fa per avançar en la cohesió és comparable al de la construcció del mercat únic? El conjunt dels fons estructurals ocupen actualment el 19% d'un pressupost comunitari que és aproximadament un 1% del PIB de la CE. A primera vista sembla molt poca cosa per rectificar les tendències al desenvolupament desigual tan arrelades en la dinàmica econòmica capitalista.

Són les forces socials i polítiques d'esquerres i els treballadors europeus els que poden impulsar una transformació d'aquesta política posant l'èmfasi en aquest problema i suplantant la miopia de les forces del capital. Perquè els guanys globals i a curt termini que el mercat únic pot aportar no ens han de fer oblidar les enormes potencialitats, a més llarg termini, que es poden obtenir d'un desenvolupament econòmic que redueixi els desequilibris.

Tanmateix, ara com ara la forta pressió que exerceix el món empresarial per la consecució del mercat únic no és comparable a la que estan realitzant els sindicats i els moviments i partits d'esquerreres per a un control social del procés d'integració econòmica. Possiblement aquest lligam entre mercat únic i tendències a l'augment de les disparitats socials i regionals és un dels factors que més exigeix el sorgiment d'una «esquerra europea», necessitat que va per tant més enllà de la mateixa realitat de les polítiques comunitàries en elles mateixes, ja que aquest és un factor eminentment econòmic de caire capitalista i determinant, no a l'inrevés, de les possibles fórmules institucionals comunitàries.

Sergi Marí

La concertació econòmica local

Una alternativa per gestionar la crisi

Josep Lluís de Villasante

Sembla que en els sistemes sòcio-polítics de democràcia representativa, com és el nostre, només hi ha dues alternatives «possibles» de política econòmica per gestionar la crisi.

Una, la conservadora o neoliberal, desenvolupa conegudes polítiques de restricció monetària per controlar la inflació, alhora que també realitza una retallada selectiva de les despeses públiques, fonamentalment les de consum col·lectiu i altres despeses de legitimació de l'Estat. Fa una apologia de l'empresa, privatitza o fa desaparèixer bona part de serveis públics, debilita els sindicats; en definitiva, fomenta la competència oligopolística deixant al mercat l'assignació de recursos. Que sobrevisqui el més fort!

L'experiència ha demostrat que aquest capitalisme sagnant agreuja les desigualtats i condemna a la marginació i a l'empobriment progressiu amples capes de la població. Per una altra banda, no està gens clar que assigni eficientment els recursos productius, almenys a la força de treball.

L'altra, la podríem anomenar nova socialdemocràcia, socialliberalisme o socialdemocràcia postmoderna. Aquesta recull la tradició de l'Estat del Benestar, però es replanteja les vies d'intervenció. No es tracta ja de reforçar el paper de l'Estat com a proveïdor directe d'un nombre cada cop més gran de béns i serveis pels ciutadans, sinó de potenciar el seu paper de facilitador de la iniciativa privada. En termes d'Economia del Benestar: cobrir les mancances del mercat que impedeixen la competència perfecta.

Així no s'incrementen espectacularment els serveis prestats directament, sinó que es potencien iniciatives sorgides del mateix mercat. Com hem vist anteriorment es tracta, doncs, de generar riquesa, potenciar la inversió i la iniciativa privada, per tal de crear ocupació.

La concertació es presenta com la via alternativa a la reacció neoliberal dels anys 80. S'intenta així con-

trarestar tímidament la ruptura del consens social provocada per l'hegemonia de les polítiques de desregulació, privatització o reducció de les càrregues socials de l'Estat. Es produeix el que alguns anglosaxons anomenen «moving consensus» (Rose, 1984; Kavanagh, 1985). Un canvi d'actitud que postula una major autonomia entre les esferes pública i privada.

El debilitament d'organitzacions tradicionals com els sindicats reforça aquesta actitud. En aquestes condicions es fa molt difícil mantenir l'esquema neocorporativista a nivell global, molt especialment a Espanya, on les organitzacions socials són especialment febles.

La dinàmica (més o menys intensa, segons el color polític governant) a la liberalització, flexibilització i desregulació del mercat a nivell global ha estat en alguns casos compensada amb respostes de signe contrari a nivells inferiors d'administració. Com hem vist més amunt, molts municipis han impulsat un conjunt d'iniciatives locals d'ocupació i han ofert espais per a la negociació i la integració d'interessos divergents. Una major interdependència dels agents, l'existència de lligams culturals i personals, la possibilitat de carregar els costos al centre i la major proximitat dels ciutadans serien alguns dels factors explicatius d'aquest fenomen. (Triglia, 1986).

En aquest sentit, alguns municipis han creat els Consells Econòmics i Socials (CESL). Coneixem fins ara l'existència formal de CESL a l'Estat espanyol a Badalona, Terrassa, Almansa, Alcalá de Henares i Rubí. És possible però que existeixin altres organismes que realitzin funcions similars.

Els CESL són organismes dels governs locals per tal de millorar el coneixement i la situació sòcio-econòmica local. Amb ells es pretén establir una via de diàleg i concertació entre les institucions econòmiques més representatives de la localitat, amb el doble objectiu de recuperar legitimitat pel poder polític i d'assegurar que les iniciatives que es posin en marxa recullin la voluntat dels agents i puguin reeixir.

Les competències econòmiques que s'assignen als CESL són les següents (González Aznar, 1984; Federación de Municipios y Provincias, 1984):

- impulsar i fomentar la indústria, el comerç i altres activitats econòmiques al municipi,
- foment i activació de la inversió i el turisme,
- creació de llocs de treball; lluita en contra de l'atur,
- major aprofitament dels recursos naturals del municipi,
- anàlisi socio-econòmica de la ciutat,
- seguiment de les actuacions d'altres administracions públiques,
- valorar les actuacions municipals amb incidència a la localitat.

De fet són només òrgans consultius, tot i que a vegades s'ha instrumentat la necessitat d'un informe preceptiu del CESL previ a la decisió del govern local.

Componen els CESL representants del govern local, sindicats, empresaris, representants de grups polítics, cambres de comerç, centrals sindicals, associacions patronals, associacions de comerciants, cambres de propietat urbanes, bancs, caixes d'estalvi, cooperatives, universitats, AAVV, col·legis professionals, organitzacions de consumidors, i personalitats escollides pel govern local o pel mateix CESL.

El balanç dels primers anys de funcionament dels CESL és discret (Subirats, 1987). Si bé han articulat els principals interessos de la localitat, els excessius formalismes, la dependència respecte a les activitats locals i l'excessiu pes polític dels seus components no han permès convertir-los en instruments àgils i operatius.

A Barcelona fa temps que es parla de constituir el CESL a nivell de districte. Es tractaria d'instituir reunions periòdiques entre el regidor de districte, empresaris, comerciants, sindicats, entitats financeres, associacions, etc, que tinguin una certa rellevància en el territori per intentar (Planelles, 1984):

- assessorar el programa d'actuació del districte
- realitzar campanyes de divulgació de les mesures de foment de l'ocupació i altres accions informatives
- realitzar un inventari de recursos del districte.

Conclusió

La creació dels CESL ajudaria a implementar les polítiques de foment de l'ocupació que s'estan ti-

rant endavant de forma centralitzada. Aquestes respondrien més a les necessitats i possibilitats reals de la població afectada i s'asseguraria així el seu èxit.

De totes maneres els CESL locals o de districte poden provocar alguns efectes no desitjats, com és el cas de la discriminació dels no presents (p.e. aturats no qualificats).

Finalment, cal comentar que les iniciatives locals d'ocupació contenen una debilitat congènita: beneficien interessos privats, i res no assegura que aquests siguin consistents amb la millora del benestar del conjunt de la societat. Addicionalment, després d'una fase inicial d'ajut financer i protecció legal, es fa molt difícil avaluar les possibilitats de supervivència d'un determinat projecte.

Algun malintencionat podria afirmar que el seu objectiu és el de calmar temporalment els que cri-den més i/o tenen més poder d'influència. L'existència de les iniciatives locals d'ocupació es deuria a la manca de solucions reals per part del poder polític i constituiria un símptoma de la seva debilitat.

En qualsevol cas, l'èxit i la bondat d'aquest tipus de polítiques dependrà de la capacitat dels beneficiats per necessitar progressivament menys ajut de l'administració, de l'elecció per part d'aquesta de projectes solvents i d'una distribució racional i objectiva dels fons destinats a aquesta finalitat.

Corol·lari

Amb un nou context econòmic internacional més favorable (baixada del dòlar, del preu del petroli), les polítiques restrictives a nivell macroeconòmic comencen a perdre justificació tècnica, comencen a perdre sentit.

Les polítiques «possibles» anteriorment descrites comporten grans limitacions, ineficiències, escasses solucions i certa hipocresia i dualitat en el paper a fer pels diferents nivells d'administració.

Si els organismes internacionals ho permeten (OCDE, CEE), per desenvolupar polítiques de lluita contra l'atur que realment s'enfrontin amb el problema de soca-rel, potser caldria tornar de nou a la vella heterodòxia.

Una política d'intervenció pública clara i més decidida, expansiva en les respectives despeses dels diferents nivells d'administració i dirigida a desenvol-

lupar grans projectes d'inversió pública (infraestructures, sanitat, educació, serveis personals, etc.). Una política d'aquest tipus no només milloraria la qualitat de vida del *conjunt de la població* (no és el cas de les ILE), sinó que tindria un efecte directe i probablement un altre de multiplicador sobre el nivell d'ocupació.

Bibliografia

E. Alfandari.: «Nouvelles données pour l'interventionnisme économique des communes», *Revue d'Economie Regionale et Urbaine* N° 2, 1982.

Colin Crouch.: «Il Corporativismo Liberale a Europa», *Politica ed Economia*, Roma, Dicembre 1984.

B. Chevalier.: «Interventions économiques des collectivités locales», *Revue d'Economie Regionale et Urbaine*, N° 2, 1982.

Federación Española de Municipios y Provincias: «Consejos Económico Sociales Locales», Madrid, 1984.

J. Gershuny-L. Miles: «The New Services Economy», Frances Printer, London, 1983.

Jorge González Aznar: «Desarrollo Económico, participación y concertación social: los consejos económico-sociales locales», CEUMT N° 72, 1986.

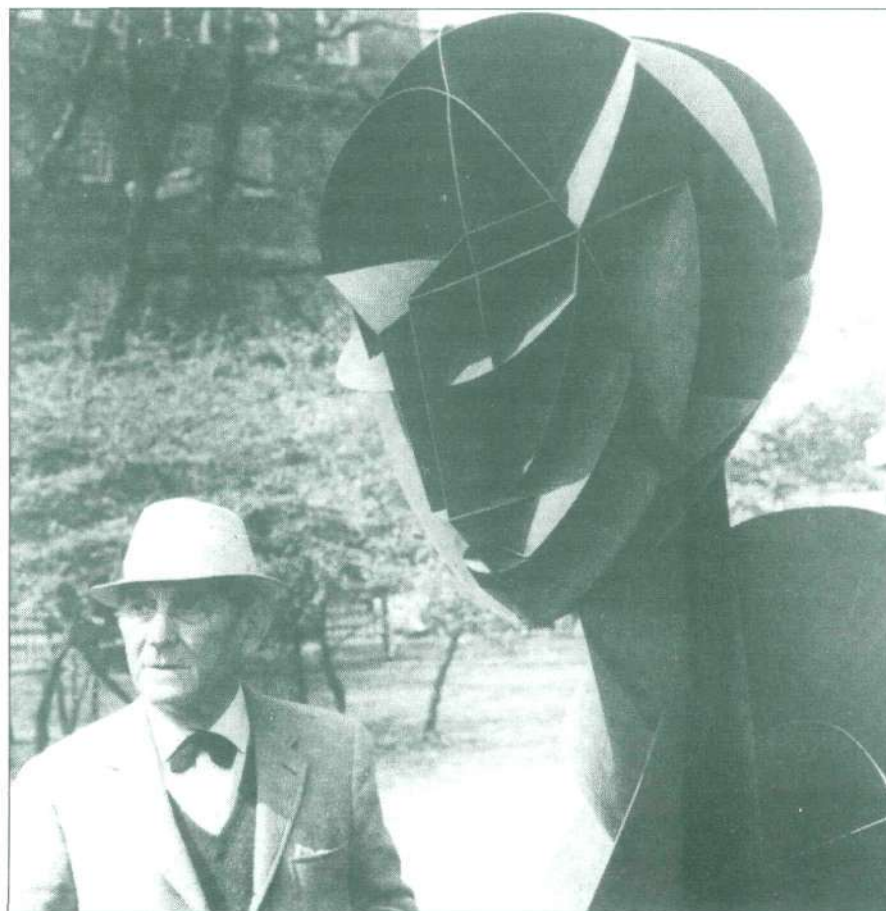
Denis Kavanagh: «Whatever Happened to Consensus Politics», *Political Studies*, 1985.

PDES: «ExpoSocial», Maig 1987.

Marcel Planellas: «Iniciatives Econòmiques de Districte», Ajuntament de Barcelona, 1985.

Joan Subirats: «Iniciativas Locales y Concertación Salarial», 1987.

Carlo Triglia: «Dei Localismi alla regione: il governo intermedio dello sviluppo», *Politica ed Economia*, 1986.

Historiografia catalana i projectes polítics

Xavier Ferré

0. D'historiografia

Pensar sobre la historiografia d'un país significa establir els condicionaments sociològics i polítics que han articulat els treballs d'història en una etapa històrica determinada. Així la historiografia catalana estarà formada per totes aquelles produccions d'història que s'hagin realitzat en conjuntures polítiques concretes. Per aquesta raó hem de substituir una imatge de la història escrupolosament científica per una altra que sàpiga introduir els elements «externs» que l'han feta efectiva.

Els plantejaments historiogràfics, doncs, ens porten a reflexionar més que sobre l'objecte dels estudis realitzats sobre les interpretacions fetes al voltant del mer treball empíric. D'aquesta manera tota elaboració historiogràfica elabora una interrelació entre la interpretació dels treballs realitzats —que és el que atorga una personalitat definida a la història— i les causes estructurals esmentades que apunten cap a una contextualització ampla de les històries produïdes.

En aquest sentit reflexionar sobre els models historiogràfics aportats significa rebutjar l'afirmació que la història és un objecte de coneixement asèptic i plenament objectivable, ja que una afirmació així ens portaria a identificar «història» amb «positivisme», és a dir arribar a la conclusió que la història és únicament un *relat* de fets sense interpretació. I precisament si algun factor caracteritza la història és la seva aportació *subjectiva*, és a dir *humana*. I qui diu «humana», diu social, cultural i política.

Partint d'aquest marc conceptual intentarem de caracteritzar la historiografia catalana.

1. Qui hi ha darrera de les històries fetes?

Si haguéssim de realitzar una periodificació —sempre arriscada en història, per la polèmica de com qualificar els «inícis» i els «acabaments» d'èpoques—, podríem assenyalar que les èpoques per les quals ha pas-

«La història dels pobles resideix entre la possibilitat d'aconseguir definitivament llurs idees i la possibilitat d'anar-s'hi acostant sempre més i més».
(«Mirador», 14 de juliol de 1932).

sat la historiografia catalana són: a) etapa romàntica i positivisme; b) etapa de crítica al romanticisme; c) etapa d'«unitat» historiogràfica davant el franquisme i conseqüències historiogràfiques de la transició i; d) el triomf de la desideologització (compromís) en història.

a) *Romàntics i positivistes: una tasca de legitimació*: Si hem situat la producció de la història en funció de la globalitat que, en bona part, la fa aparèixer, entendrem que la gestació d'una classe en ascens —la burgesia— produeix un discurs històric articulat al voltant de la rememoració d'una època passada —l'edat mitjana— per oposar-se al procés de construcció de l'Estat liberal espanyol, i, segonament, en la «recol·lecció» dels fets que serviran per elaborar una «memòria històrica» de greuges envers aquest Estat. Així haurem de situar aquesta etapa —que abasta el període de la Restauració, fins a la crisi de 1917, amb l'esclat de les vagues revolucionàries—, com d'interrelació entre una historiografia articulada al voltant de la ideologia de la burgesia catalana (vegeu l'obra de Vicens *Industrials i Polítics*, 1958) i un projecte d'intervenció en l'Estat: el que contindrà, implícitament, la Renaixença literària. Per tant la historiografia d'aquest període tracta de manifestar que «el paper ideològic que té la cultura històrica en el procés de formació de la Catalunya contemporània ha assegurat una certa continuïtat de la producció historiogràfica a partir de Feliu de la Penya, contemporani de la revifalla de finals del XVII, i sobretot des d'Antoni de Capmany, a l'època expansiva del XVIII, i al llarg del procés que porta del provincialisme de principis del XIX al nacionalisme del XX» (R. Grau, M. López, 1979).

Les referències que tots dos autors fan a Feliu de la Penya i Capmany refermen la trajectòria —única-ment en els inicis— del que serà posteriorment la ideologia sucursalista i regionalista de la «generació —burgesa— del 1901», tal com denominava Vicens

la conjuntura que —amb la formació de la *Lliga*— consumava la maduració de la burgesia industrial. No en va les obres cimeres de Feliu de la Penya i de Capmany, a més d'estar escrites en castellà —com ho estaven les històries dels historiadors del XIX com Bofarull—, proposaven tot un model del que seria el «nacionalisme» d'intervenció estatal posterior... era la supervivència del ressorgir continu del Fènix català en mans de la classe hegemònica. A partir, doncs, d'aquest emplaçament social de l'*obra* dels intel·lectuals de la burgesia, no costa d'entendre que la fonamentació del significat de la historiografia del XIX fos la filosofia de l'escola escocesa pregonada entre d'altres per Martí d'Eixalè i Xavier L. i Barba. I no cal dir que sota aquest model interpretatiu únicament es tractava de donar una imatge idíl·lica del país, eludint tota contradicció social: que era el que proposava la divulgació del sentit comú —del seny aplicat a la història— entre nosaltres.

b) *Etapas de crítica al romanticisme*. Quan la burgesia catalana entrà —ja en la segona meitat del segle XX— en una etapa de modernització, calia que la historiografia abandonés el projecte historicista i romàntic —criticat el 1935, per exemple, per Vicens en una polèmica sostinguda amb Rovira i Virgili. La conjunció entre tecnocràcia franquista —car és en el context en què es desenvolupa aquesta crítica— i la necessitat d'intel·lectuals que legitimessin aquesta tasca d'assentiment al règim des de la «perifèria» fa que sorgeixi un model historiogràfic que, basat en la crítica a la història jurídic-política de Ferran Soldevila, amb la seva *Història de Catalunya* planteja una historiografia elaborada mitjançant un científisme: estudis de conjuntures basades en seriacions de preus (heretats de l'escola nord-americana: Hamilton...), o, d'altra banda, articulats al voltant d'uns «retrats» dels qui havien realitzat la Història de Catalunya, bandejant qualsevol altra possibilitat al protagonisme de les classes subalternes. Un representant cabdal d'aquesta historiografia el tenim en Jaume Vicens i Vives (1910-1965). D'ell E. Serra (1985) en diu:

«Vicens, refractari a la "prevenció apriorística", es mantingué en un irreductible liberalisme ideològic que el portà, d'una banda, cap a l'accidentalisme o, més ben dit, cap al rebuig teòric, i a integrar, en canvi, sense reserves la visió toynbeeniana de la història: és la seva teoria de les minories selectes, les oligarquies necessàries, i les noves minories creadores, que després d'una fase degenerada i disgregadora recomencen el cicle històric que permet rejoyenir els pobles i les cultures».

Així la història elaborada per Vicens suposarà el

model polític de la burgesia catalana: cercar una història «neta» d'elements de mitologia popular, de protestes de les classes dominades, per ser presentada a la jerarquia tecnòcrata de l'Estat espanyol. Per tant —i tenint en compte aquest projecte ideològic de la burgesia catalana articulada al voltant del «Círculo de Economía»— la tasca de «neutralització» de la reivindicació nacional en Vicens —es presentava com a investigador per damunt del nacionalisme espanyol i del català— aniria en el sentit de facilitar aquesta imbricació de la burgesia en el bloc en el poder espanyol. Un exemple d'aquest projecte es reflecteix no tan sols a *Industrials i polítics*, sinó també a *Notícia de Catalunya* (1956), on planteja la tesi de Catalunya considerada com un «país de Marca», de passada, on hi ha barreges de cultures, (d'altra banda només cal llegir les primeres línies de l'*obra*, on s'esmenta l'objectiu de millor coneixença entre els «pobles d'Espanya»). I una obra que plantejarà aquest posicionament a nivell d'història moderna serà *Els Trastàmars*, on, sota un aparat estadístic introductori —l'aportació de Vicens a la historiografia, heretada de l'escola francesa dels *Annales* i de la filosofia de Henri Berr, basada a explicar la història sota la relació entre necessitat i contingència, a partir de fer una història necessàriament lògica— s'estableix un doble qüestionament 1) posada en qüestió del «compromís de Casp», en el sentit de criticar la tesi de l'escola romàntica de la fi de la monarquia catalana, simbolitzada en la figura de Martí l'Humà; i 2) Qüestionament implícit dels Països Catalans, en basar, les classes dominants, l'elecció de Ferran d'Antequera en els seus interessos econòmics. Cal dir que l'enfrontament se situa a partir de les classes dominants catalanes i valencianes.

Aquesta obra, que aparentment rebutjava tota la història de «prevenció apriorística», es veurà contestada per Ferran Soldevila a partir del mateix Compromís de Casp, en resposta a l'historiador integrista espanyol Menéndez Pidal. En aquesta obra, Soldevila, aportava elements que Vicens no incloïa en la seva: el cas de la primera ocupació del territori català per les tropes espanyoles en la primera dècada del XV. Però Vicens era perfectament conscient que aquestes dades «entorpien» la funcionalitat d'una història al servei d'aquesta burgesia seguidora de la «generació del 1901».

c) *De la «unitat» historiogràfica antifranquista a la transició*. L'«escola Vicens», integrada per Fontana, Nadal, Termes, Izard i —críticament— per E. Serra, mostrarà una historiografia que anirà —sota el model proposat per Vicens, d'un cert positivisme historiogràfic— adoptant el materialisme històric a

partir de treballs sobre el primer terç del XIX (Fontana) o sobre l'estudi del catalanisme i les classes populars (Termes) o l'obra sobre la base material del catalanisme —en obres com *Burguesos i proletaris* de M. Izard. Aquesta escola pretendrà realitzar estudis que apropin el poble —les classes populars— a un coneixement crític de la seva realitat: el redescobriments del moviment obrer (Ollé, 1965) o la dedicació a estudiar moviments socials que no havien «triomfat», com era el cas notori del carlisme (Torras). Així la tasca d'aquesta escola —que adoptaria igualment l'escola estadística: representada per Nadal en els seus estudis sobre història econòmica— representava un avenç —en primera instància— articulat en el que s'ha denominat una exerció del «frontpopulisme» en història: és a dir recerca de temes que unissin, en protesta contra la dictadura, aquests historiadors que s'oposaven al règim. Ara bé, aquesta escola serà heterogènia —com el cas de Nadal demostra— i la mort del dictador —no pas del sistema que representava quant a classe dominant— mostrarà l'efímera «unió sagrada» d'aquesta escola. Efectivament: els estudis que continuaven fent-se al voltant del moviment obrer —ara concretats en la tasca d'unificació comunista de diversos partits i joves marxistes— o sobre la qüestió nacional —capitalitzada, sobretot, pel Col·loqui de *Recerques* el 1974, on Termes adoptarà la interpretació de la revista francesa *Partisans* pel que fa a la relació entre catalanisme i classe obrera, contestant així la consideració burgesa del catalanisme per part de Solé-Tura (1967)— es veuran limitats políticament en el seu enfocament —reivindicació únicament de l'autonomia, molt formalment de l'autodeterminació i en els casos de l'esquerra marxista del federalisme— destinats a plantejar una sortida de la «fosca nit» sense ruptura. Així, Vicens i Vives continuava guanyant batalles després de mort...

D'altra banda, la introducció del materialisme històric es feia, sovint, sense tenir en compte les formacions socio-econòmiques i culturals concretes —les nacions que integraven la Península. D'aquesta manera es limitava l'eficàcia de contestació política —des de la història— al règim. L'adopció de *La Revolució teòrica de Marx* (1968) d'Althusser, pel que representa d'adopció d'un marxisme deductivista, no resol la relació entre cultura marxista i qüestió nacional o solament ho aclaria en alguns casos. Per al País Valencià, els casos de Joan Fuster, referents a la rèplica amb Reglà, posant en qüestió el dualisme valencià catalano-aragonès/castellà o les seves obres *No saltres els valencians* (1962), que suposaria una autèntica *revolució cultural*, i la biografia que féu sobre

Raimon (1964, reed, 1988), un cas paradigmàtic de l'aplicació gramsciana a la història de la lluita de classes als Països Catalans, des de la Nova Cançó, pel que conté d'aplicació d'un marxisme esdevingut cultura i política, en examinar la formació de la cultura popular des d'un cas concret.

Fora, doncs, d'aquests casos esporàdics, podríem dir que la conseqüència política de la transició envers la historiografia catalana va ser tallar d'arrel qualsevol intent *institucionalitzat* de realització d'una història que posés en qüestió l'Estat liberal espanyol —reprès anys després amb el PSOE— a partir de l'estudi, i la seva relació, de les classes subalternes i la qüestió nacional, entesa, més que com a formulació —necessària però no suficient— com a forma de lluita imbricada en la *lluita quotidiana* de les classes populars. Els «dissidents» historiogràfics de la transició, però, realitzaran estudis o reflexions des d'aquest àmbit, uns exemples els tindrem en l'edició el 1979 de l'*Ictíneu* que volia ser —reeixit— un diccionari de les *Ciències Socials dels Països Catalans*. O en l'obra inèdita del que hauríem de considerar la primera —superant l'obra d'urgència de J. Moners sobre el tema per encàrrec de Fuster— *Història nacional-popular dels Països Catalans*, de C. Castellanos i E. Serra. En aquesta obra es fa un repàs, precisament, d'aquesta relació que dèiem de lluita de classes quotidiana contra l'Estat liberal espanyol, superant així apriorismes formals d'un materialisme històric massa de laboratori.

d) *El triomf de la desideologització en història?* Si la transició havia assegurat globalment l'estatus polític i social de la societat catalana, aquest *status quo* ha estat assegurat —i en pocs casos contestat— per certa historiografia gallega (X. Beiras, amb el seu estudi sobre la perifèria com a caracterització colonial de l'economia gallega, esquema mantingut encara pel mateix autor el 1985) i basca (els casos d'estudis com el d'Apalategi sobre un estudi entre sociològic i històric: *Els bascos de la nació a l'estat*, on s'estudia les conseqüències polítiques i econòmiques de l'extracció de plus-vàlua per part de l'Estat espanyol a Euskadi), per l'hegemonia —insuficient socialment per la «ideologia» neofranquista d'UCD— a partir del 1982 del PSOE. Així s'ha tendit, des dels Països Catalans, a adoptar un procés de revisió del compromís ètic i polític de l'historiador a canvi d'un progressiu reconeixement del prestigi professional —aconseguit tancant la història, els cervells dels historiadors, en els departaments de les Facultats. Així sembla que la postmodernitat, moda actual de retorn a una apologia de l'individualisme i del triomf en comptes de la continuïtat de la lluita, rebutja qualsevol intent de retornar a la memòria col·lectiva de tota col·lectivitat (un exemple d'aquest «fer taula rasa del passat» el tenim en la celebració d'una missa el 19 de juliol del 1986 per fer una definitiva *reconciliación nacional* entre els bàndols enfrontats en la guerra del 36. Des dels historiadors, gairebé, no hi hagué protesta...).

D'altra banda, aquesta progressiva hegemonia del postmodernisme —forma cultural del socialisme de gestió— en el camp de la història pren la forma de «modes» en els treballs d'història: un deteniment en les tesines de llicenciatura aquests últims anys evidencien a) una inflació de treballs sobre la guerra civil —tenint en compte l'aniversari commemorat el 1986 i b) una inflació de treball d'història local.

Respecte als treballs realitzats sobre la guerra civil no sabem fins a quin punt estudiar mecànicament els clàssics tres anys, tenint en compte l'estasiologia (estudi dels partits polítics) i poca cosa més, aclareix alguna cosa sobre les causes i les conseqüències de l'enfrontament i l'agressió tant de classe com nacional. Per tant, la seriació de dades entre 1936 i 1939 recull una qüestió de fons del perquè d'aquestes dades —no ens hauria de servir com a excusa el de començament i fi de la guerra, si considerem la història com un procés dialèctic de fets que, de vegades, ignoren l'evolució cronològica.

Segonament, els estudis d'història local, que en teoria hauria de suposar un aclariment de la qüestió

nacional des de les nacions oprimides, representen un mecanisme de l'Estat per aclarir les contradiccions envers l'administració —exacció de calés!— de les «Comunidades autónomas». Es nota una diferència significativa entre els treballs d'història local realitzats en la primera desena d'aquest segle pels preveres de les parròquies, orientats a entendre la vida quotidiana de la seva realitat més concreta, i els actuals, majoritàriament sense plantejaments epistemològics de fons —pel que fa a la mateixa reflexió envers la història. Alguns casos que s'escapen d'aquest postmodernisme historiogràfic els tenim en els estudis de Mayayo sobre la Conca de Barberà (el qual amplia l'estudi «acadèmic» del 1936-1939 a 1880-1936), el de Puigvert (amb un excel·lent pròleg d'E. Serra on situa precisament la utilitat —ben entesa— dels treballs d'història local, fent-hi unes consideracions globals sobre la historiografia catalana més arrelada al país i considerada «menys» científica), en l'estudi de la parròquia de Riudellots de la Selva (1986) i la recent tesi de llicenciatura de C. Salazar (1988) sobre una altra parròquia, la de Centelles de Vic, on bandeja clarament una consideració hiperempirista de la història i planteja una reflexió crítica sobre la tasca de la història i de l'historiador —des del materialisme històric— a partir d'un cas empíric, pres més aviat com a excusa, des de la realitat, per pensar sobre la història com a objecte de la interpretació de la realitat (i això sí que és un treball d'història, perquè això és la història!).

Per tant, com veiem, els recents llicenciats majoritàriament prenen com a model un postmodernisme que recull una acceptació acrítica del compromís de l'historiador en una societat capitalista. Aquest bandejament de considerar la història com a definitivament aclarida de qualsevol «boira» ideològica és la nota comuna de la historiografia catalana d'avui. I segurament s'hi ha arribat per una excessiva artificialitat del compromís polític —molt acceptable i lloable d'altra banda— basat, de vegades, en concepcions sobre el moment polític que ocultaven un cert mecanicisme. Aleshores el sistema, amb el programa de reforma política, aconseguia reeixir preveient aquesta feblesa de projecció en els historiadors d'aleshores, proposant el regalisme institucional —una institucionalització definitiva del professor universitari— amb la consegüent oficialització de la història.

Des de l'òptica de la historiografia marxista aquesta aplicació mecànica de la reforma política s'ha vist realitzada per la desaparició, gairebé absoluta, d'estudis que tinguin en compte, encara, les classes subalternes i les seves interpretacions del món. Aquesta raó l'apuntem si considerem la inflació, que hem es-

mentat, de treballs que volien recollir la història de les organitzacions marxistes (1973-1976/77) i que posteriorment no han tingut continuïtat. D'altra banda, però, els treballs de R. Vinyes (1983) sobre el frontpopulisme a Catalunya, que suposaven un estudi de la cultura política de les classes subalternes, i anteriorment els de l'obra col·lectiva dels economistes marxistes Artal/Massana/Gasch/Roca sobre l'economia de la Catalunya Republicana (1976) i l'obra de Roca (1979) sobre la relació entre política econòmica burgesa i obrera i les repercussions sobre la seva aplicació a la urbanització a Catalunya representen una continuació de l'aplicació de la cultura marxista a Catalunya.

D'altra banda, els estudis sobre el catalanisme i la qüestió nacional han recollit bàsicament l'argumentació de Josep Termes (1974) en relacionar la reivindicació nacional a partir de les manifestacions reivindicatives de les classes subalternes; els estudis d'organitzacions catalanistes diverses, com la tesi de doctorat inèdita sobre la Unió Catalanista o l'estudi sobre l'Esquerra Republicana de M. Dolors Ivern. Igualment en el camp de la teorització nacional cal esmentar el debat historiogràfic mantingut entre Termes/Balcells/Martí (proposant una historiografia nacional superadora de les mancances de la cultura marxista dels seixantes, pel que fa a l'estudi de les nacions de l'Europa Occidental a partir de la complementació entre la Història i la resta de les ciències socials) (1985) i Vinyes/Roca (1986), que proposen la reflexió des del marxisme, prenent com a model la reflexió de Gaziel sobre una història articulada a partir de les classes oprimides. Aquesta última reflexió pretenia superar l'acusació implícita dels autors del primer manifest, pel que feia a una suposada incapacitat global del marxisme d'analitzar les cultures nacionals. Aquesta controvèrsia pot ser qualificada d'últim debat historiogràfic entre les dues tendències hegemòniques actualment a Catalunya: una tendència que s'ha decantat per l'estudi de les manifestacions culturals d'una nació sense Estat (els últims treballs i manifestacions de Termes així ho evidencien) i una altra que integra una concepció global del marxisme a partir de l'estudi de la nació i no del nacionalisme, de la vida nacional i no de la *idea* de nació. Aquesta tendència integraria, també, els crítics de Vicens que, amb E. Serra i M. Izard, proposen una lectura crítica del projecte regional de la burgesia catalana de començaments de segle. En el cas d'E. Serra s'intenta introduir en el materialisme històric la cobertura d'interpretació romàntica:

«Així com s'ha fet un gran esforç per analitzar el concepte de classe social, s'ha menyspreat molt una apor-

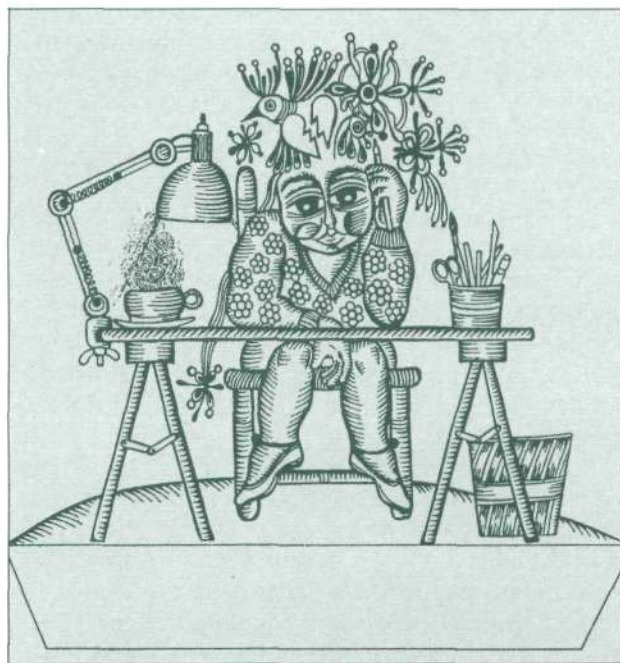

tació —que ve del romanticisme—, que és el concepte de 'poble'. Tant el concepte de classe, com el de poble, són fonamentals. En aquests moments, i en aquest país, no hi ha projecte nacional i la historiografia reflecteix aquest fet».

(E. Serra, 1984)

Aquesta acceptació de les aportacions de l'escola romàntica en relació amb el materialisme històric —que seria una reconsideració positiva dels historiadors de fora de la Universitat de començament de segle— hauria de ser un patró interpretatiu dels treballs d'història en una nació sense Estat, per la necessitat de complementar una anàlisi de l'explotació social amb una altra que integri l'opressió política i l'agressió cultural (en aquest sentit el 1984 al País Valencià en una taula rodona que portava com a títol *Els Països Catalans: un debat obert*, E. Serra proposa la realització —i la possibilitat— de fer els Països Catalans en història a partir de la continuïtat de lluites populars de les classes populars: des de les Germanies a l'etapa contemporània).

Una conclusió. Com hem vist, en aquest repàs per la historiografia catalana es produeix una contínua relació entre projecte polític i històric i model d'història a realitzar. Hem vist que es passava d'un projecte historiogràfic de la burgesia regionalista, que ignorava l'explotació social, a un altre que, sota el positivisme, tractava de superar el conflicte nacional a partir d'una història de les classes dominants catalanes, sota un patró liberal. Aquest estudi de la història de Catalunya tractava d'integrar els aparells econòmics i estadístics de l'escola francesa i nord-americana, eludint el conflicte polític de la Catalunya franquista. Posteriorment l'assumpció d'aquest model —pel que suposa d'innovador a nivell de *tècniques* d'anàlisi— per la historiografia catalana portava a adoptar, sovint, actituds d'*oblit* de la pròpia realitat social i nacional. D'aquesta manera, i durant els últims anys del franquisme i els primers de la transició, encara que s'haguessin produït avenços en l'estudi de la història social i cultural, la supervivència —en últim extrem— del model positivista de l'escola anti-romàntica i, *formalment*, marxista portava a un desencís polític de l'historiador, cosa que l'obligava a replantejar-se la seva tasca en debats que últimament intentaven de recollir aquesta reflexió (1974, 1984, 1985, 1986). D'alguna manera, l'Estat reformista i monàrquic havia integrat totalment la tasca crítica de l'historiador. I aquesta integració s'ha evidenciat quan «intel·lectuals orgànics» compromesos amb un projecte socialista i de reivindicació nacional clara (el cas d'Ernest Lluch, per exemple) entraven a formar part del mateix estatus polític reformista.

L'adopció, doncs, d'aquest Estat polític suposava que culturalment, amb l'arribada del PSOE al poder el 1982 (i de CDC al govern autonòmic el 1980, amb un programa molt semblant al del PSOE, amb les seves variants «autòctones»), es revalués aquesta història positivista que no acceptava heterogeneïtats. En el cas del nacionalisme espanyol del PSOE era significativa la reivindicació de la historiografia liberal espanyola o regeneracionista (Albornoz, o el Col·loqui de Toledo). I per part catalana, l'adopció —ben normal— de la historiografia de Vicens per part de *Convergència i Unió* representava una demostració de la relació entre reformisme burgès i recuperació de la normalitat historiogràfica en intel·lectuals desapareguts físicament, però que intel·lectualment continuaven ben presents.

Actualment, doncs, els historiadors catalans es troben en la disjuntiva d'acceptar el regeneracionisme coetani o bé reconsiderar el seu objecte d'estudi, pertocant a la seva funció social, tenint present que l'historiador no viu en un Temple de Cristall. Aquesta consideració recuperaria un tipus d'història que recolliria la tradició cultural i social de la classe subalterna, emplaçant la seva projecció política en un marc nacional concret. D'aquesta manera s'intentaria de recuperar una tradició historiogràfica que, lluny de fer estudis marcats pel formalisme institucional (del qual s'ha fet ressò un cert marxisme economicista), intentés d'entendre la rebel·lia i la resistència al capitalisme de classes socials que molt sovint no integren l'escenari dels historiadors.

Per tant no hi ha en aquest moment cap «receptari» que alleugereixi aquesta complexitat d'anàlisi de la nostra societat. Únicament l'anàlisi de la cultura marxista —com a model— amb les aportacions de la crítica a l'economia política de Marx i les reflexions de la cultura de les classes subalternes —cosa que integraria una història nacional-popular— que ens subministrarà A. Gramsci —sobretot als seus *Quaderns de presó*— poden replantejar la crítica, des de la història, al sistema capitalista. Crítica que, pel sol fet de ser-ho, ja suposa una superació dels plantejaments que parteixen únicament de les propostes historiogràfiques fetes a partir de l'estudi de l'«èxit» de la classe dominant i de l'acceptació del seu model ideològic.

Per tant, des dels Països Catalans, fer una història radical suposa l'esforç de reflexionar críticament sobre la complexitat social i cultural de la nostra nació, superant plantejaments que suposen una recuperació de l'evolucionisme historiogràfic.

NOTES BIBLIOGRÀFIQUES

ALTHUSSER, L.: *La revolución teórica de Marx*, S. XXI, Madrid, 1967.

APALATEGI, J.: *Los vascos, de la nación al Estado*, Elkar, San Sebastián, 1979.

ARTAL, F., GABRIEL, P., LLUCH, EC., ROCA, F., eds.: *Ictineu. Diccionari de les ciències de la societat als Països Catalans*, Edicions 62, Barcelona, 1979.

ARTAL, F., GASCH, E., MASSANA, C., ROCA, F.: *El pensament econòmic català durant la República i la guerra (1931-1939)*, Edicions 62, Barcelona, 1977.

BALCELLS, A., MARTÍ, C., TERMES, J.: «Història nacional i història social», *L'avenç*, 87 (1985).

BEIRAS, X.: *O atraso economico de Galicia*, Galaxia, Vigo, 1973.

CASTELLANOS, C., SERRA, E.: *Història dels Països Catalans* (inèdit), Barcelona, 1983.

FUSTER, J.: *Nosaltres els valencians*, Edicions 62, Barcelona, 1962.

FUSTER, J.: *Raimon*, La Magrana, 1988.

GRAU, R., LÓPEZ, M.: «Historiografia» a: *Ictineu. Diccionari de les ciències de la societat als Països Catalans*, Edicions 62, Barcelona, 1979.

IVERN, M.: *Esquerra Republicana de Catalunya (1931-1936)*, Abadía de Montserrat, Barcelona, 1988.

IZARD, M.: *Burguesos i proletaris*, Dopesa, Barcelona, 1978.

MAYAYO, A.: *La Conca de Barberà (1890-1939)*, CECB, Montblanc, 1988.

OLLÉ I ROMEU, J.M.: *El moviment obrer a Catalunya, 1840-1843*, Nova Terra, Barcelona, 1973.

PÉREZ I FRANCESCH, J.M.: *La Unió Catalanista*, tesi doctoral, UAB, Barcelona, 1987.

PUIGVERT, J.M.: *Una Parròquia catalana del segle XVIII a través de la seva consuetud (Riudellots de la Selva)*, Fundació Vives Casajoana, Barcelona, 1986.

ROCA, F.: *Política econòmica i territori a Catalunya, 1901-1939*, Ketres, Barcelona, 1979.

ROCA, F., VINYES, R.: «Per traspasar la boira. Resposta a Balcells, Martí i Termes», *L'avenç*, 93 (1986).

SALAZAR, C.: *Institucions parroquials del bisbat de Vic*, tesi, UB 1988.

SERRA, E.: «L'impacte dels canvis econòmics, polítics i socials en la història moderna dels Països Catalans», a: *Els Països Catalans: un debat obert*, Tres i quatre, València, 1984.

SERRA, E.: «Debat sobre la tasca de l'historiador avui», *L'avenç*, gener, 1984.

SERRA, E.: «Intel·lectuals i burgesia», *El País*, 23.6.85.

SOLÉ-TURA, J.: *Catalanisme i revolució burgesa*, Edicions 62, Barcelona, 1967.

TERMES, J.: intervenció a *Col·loqui d'història de «Recerques»*, Barcelona, 1974.

VICENS I VIVES, J.: *Notícia de Catalunya*, Destino, Barcelona, 1962 (1954).

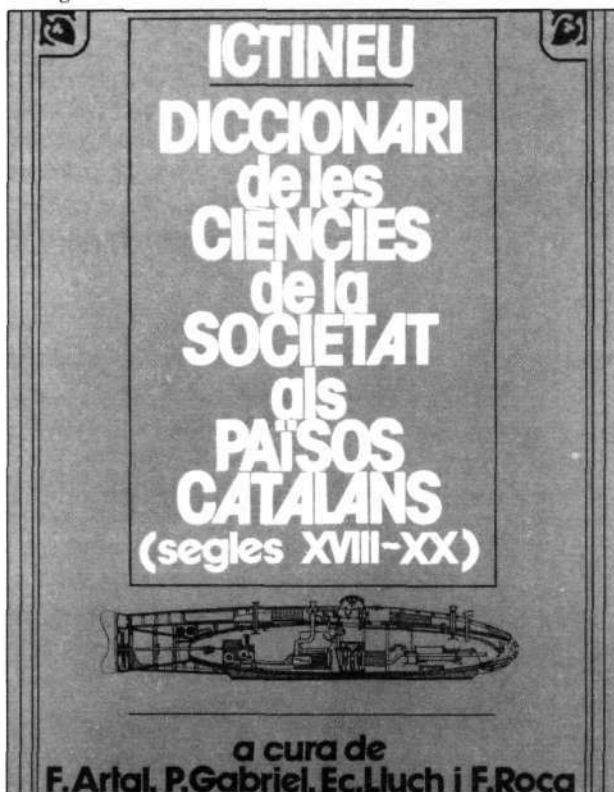
VICENS I VIVES, LLORENS, M.: *Industrials i polítics*, Vicens-Vives, Barcelona, 1981 (1958).

VICENS I VIVES: *Els Trastàmars*, Vicens-Vives, Barcelona, 1966 (1956).

VINYES, R.: *La Catalunya internacional. El frontpopulisme en l'exemple català*, Curial, Barcelona, 1983.

N.B.: Una de les qüestions que necessiten més elaboració en aquest article —que no deixa de ser una aproximació a la relació entre historiografia i sociologia del coneixement— és la referència al context en què sorgeix la història local; en aquest sentit podem citar les reflexions d'Andreu MAYAYO I ARTAL a «Història local i història total» a *Primeres Jornades de Joves Historiadors Catalans*, Barcelona, 1984. D'altra banda, Paulino IRADIEL al *Col·loqui internacional d'Història Local*, València, 7-10 de novembre de 1988, feia una aproximació —molt formal— a la sociologia de la història local.

En una altra direcció, Eva Serra, al pròleg de l'obra esmentada de J.M. Puigvert, ens dóna una explicació —des de la historiografia nacional-popular— de la continuïtat dels treballs d'història local entre nosaltres, partint de la tradició encetada pels capellans de les parròquies de la Catalunya de començaments de segle.

Present, passat i futur

Salvador Lara i Navarro

Parlar d'en Gregori López Raimundo és parlar de quelcom més que una persona, perquè ell simbolitza com pocs una part de la història del nostre país i tota una generació que, per condicionants històrics, no ha estat mai degudament reconeguda.

Parlar d'en Gregori és parlar de la lluita d'aquest país per recuperar la democràcia. Una lluita sorda, prolongada, de grans sacrificis personals i col·lectius, durant els negres quaranta anys de la dictadura franquista. Una lluita portada a terme per gent com el Gregori, senzilla, indestructible, amb una convicció total en les seves creences i amb una esperança a prova de persecussions, tortures, estades a la presó i, fins i tot, la mort. Per en Gregori, per gent com ell, jo vaig entrar a militar en el partit.

Però en Gregori no és un record d'un passat gloriós. En Gregori és també el present. El seu convenciment personal, la seva honestedat, fan que continuï militant com el primer. Ell continua sent dels primers a arribar al carrer Ciutat i dels últims a anar-se'n. I això avui dia és molt important. Estem passant per una època de pragmàtics reciclats, de yuppies, que et diuen que no val la pena lluitar per uns ideals, per una utopia que, com a tal, és inassolible; que, en definitiva, això del marxisme i del PSU ja està passat de moda. Estem passant per una època de difícil relançament de l'esquerra real del nostre país i de la recomposició de l'espai comunista. Però, enfront de tots aquests problemes, l'exemple d'en Gregori ens encoratja a molts de nosaltres i ens ajuda a continuar treballant dia a dia.

Abans deia que en Gregori és el present. Crec que seria millor dir que és el present, com també el futur. En Gregori és una persona que ens demostra dia a dia que el pas del temps físic no ha pas d'aïllar la gent gran. En Gregori és una persona jove, molt més jove que d'altres amb molts menys anys que ell. És una persona que per voluntat pròpia va decidir que la renovació en la direcció del partit començava per ell mateix i va deixar part de les seves responsabilitats polítiques, però no va deixar mai de militar.

En Gregori, junt amb Miquel Núñez, és una de les persones que més m'han animat i més suport m'han donat en la lluita per la pau, dins i fora del partit. La lluita per la pau, pel desarmament nuclear total, per la destrucció de les armes químiques i bacteriològiques, per la desaparició dels blocs militars, és una de les principals preocupacions del Gregori. Tant de bo a tothom, dins i fora del partit, el preocupés tot això una part del que el preocupa a ell.

En Gregori és una prova clara que el convenciment en les pròpies idees no ha pas d'anar lligat a postures sectàries i/o dogmàtiques, sinó tot el contrari. És una persona que busca el que uneix i no el que separa. Per tot això, crec que el Gregori simbolitza també el futur.

I el Gregori és també un exemple clar de la lluita per la llibertat nacional a Catalunya. En Gregori no és català de naixença i no parla català en públic, però poques persones s'estimen i han fet més per Catalunya que ell. Sent ell secretari general del partit, el PSU va exercir una tasca d'integració cap als novvinguts indegudament reconeguda. No oblidaré mai les manifestacions a Barcelona de l'Assemblea de Catalunya demanant la «llibertat, amnistia, estatut d'autonomia». Molts dels actuals «salvadors de la pàtria» no se'ls veia en aquelles manifestacions, que servien per demostrar la unitat del poble català, és a dir, de tot aquell que viu i treballa a Catalunya. I no puc acabar sense dir que en Gregori és, a més a més d'un company, un amic que es preocupa quan et passa alguna cosa i que mira d'ajudar-te.

Segur que en Gregori s'ho ha passat malament moltes vegades, una d'elles quan es va produir el trencament del partit. Però ell s'ha mantingut sempre fidel a un poble, a uns ideals, a un partit.

En Gregori és un exemple a seguir per tots nosaltres, però un exemple difícil, perquè ell mateix ha posat el llistó molt alt.

«Martín»

Tito Márquez

Hi vull aportar alguna cosa encara que sobretot entenc que per la nostra diferència d'edat i la meua curta estada a Catalunya i, evidentment, no vingut de la JSU com altres camarades que han compartit amb ell una llarga història.

Vull començar amb alguns punts de referència. Com i quan vaig conèixer el camarada Gregori. El 1968-69 en una reunió de quadres del partit a Badalona, al barri de la Bassa, a casa d'un camarada on hi havia condicions per a unes 25-30 persones, mentre que teníem una organització de 300 militants. En aquella localitat el vaig conèixer amb el nom de MARTÍN.

La segona vegada va ser en ple estat d'excepció, el 69, també en una casa de l'avinguda Meridiana, acompanyat pel camarada Cipriano García, en una reunió de nucli de camarades que estàvem dirigint, en aquell període, el que avui és la CONC. El nucli el formàvem, entre altres, Cipriano García, Paco Frutos, Josep Lluís López Bulla i jo mateix. En aquesta mena de reunions van coincidir diverses vegades aquells anys, sempre conegut pel nom de Martín i també entre nosaltres carinyosament «el vell dels cabells blancs».

La sorpresa més gran que vaig tenir va ser en el III Congrés del PSUC, que es va celebrar a Normandia (França), quan vaig saber que el camarada Martín era el secretari general del PSUC i que, per cert, allà ell em va presentar Santiago Carrillo.

És a partir d'aquesta data quan més he pogut conèixer i observar la conducta i la vàlua del camarada Gregori.

Què en penso, d'en Gregori? Com a persona, d'una humanitat extraordinària per a tothom que l'ha conegut de prop i tingut l'oportunitat d'haver-lo tractat, excepte la policia, evidentment. Perquè no els va enganyar que era un comunista sencer i responsable i que no declarant el que li preguntaven s'estalviava mentir-los; en definitiva, també aquells torturadors havien de reconèixer que era un home assenyat, ja que aquesta és una de les facetes del company Gregori que ningú podrà mai negar. Però en té més, com a polític i com a revolucionari valuós, i és els anys en què ha estat dirigint el partit a la clan-

destinitat, reunint-se amb els treballadors de la SEAT, de la construcció, del tèxtil, els metal·lúrgics, i un llarg etc... No s'ha de tenir unes determinades qualitats per fer-ho? Però encara hi ha més. Gregori deu haver passat la frontera mils de vegades aquests anys, però és segur que la gran part de la seva vida la va passar a l'interior del país. Per als que hem viscut aquesta situació de clandestinitat és un exemple de qualitats i de valors ètics i revolucionaris. Crec que no és el mateix dirigir un partit des de l'interior, com queda demostrat, que des de París o qualsevol altre lloc del món, i crec que en Gregori també es diferencia per això. Perquè entenc que un polític no és qualsevol cosa.

És clar que en la legalitat és una nova situació, una nova història, i és que s'han viscut situacions molt difícils i estranyes alguns cops, per a ell i per a tot el partit. Aquí és on faria un parèntesi de la situació del partit entre el IV i el VI Congressos del PSUC, en què no entraré, perquè és prou conegut.

Posteriorment a aquest procés, Gregori ha sabut tirar endavant amb un gest d'honradesa i gallardia, ha sabut deixar el pas a les noves generacions i adaptar-se a la nova situació (encara que no sempre sigui comprès), treballant molt en les qüestions per la pau i el desarmament nuclear fonamentalment, i altres tasques que el partit li encarrega.

A mi em toca viure en aquesta etapa més directament amb ell les tasques de la comissió de control del comitè central. Encara que no sempre tenim gaire temps, per les tasques que ens ocupen a tots dos, quan ens veiem fem els nostres comentaris. Deixant de banda el que és la feina i la tasca responsable que ens va encomanar el partit, parlem com dos amics, com dos camarades que ens hem conegut, que hem compartit part de les nostres vivències durant aquests últims 20 anys i, per tant, considero que Gregori, com molts altres que conec, ho han donat tot, i ho continuen fent, pel partit, pel procés revolucionari i perquè algun dia s'acabin els problemes al partit i a la societat.

Salut Gregori. Et desitjo una llarga vida per continuar lluitant, per canviar i transformar la societat, i que un dia puguem viure una vida més humana, més democràtica i més feliç, en definitiva.

El «Dumbo» del comunisme català

Andreu Mayayo i Artal

En Gregori López Raimundo té una vida de pel·lícula de Bertolucci. Llarga, de més de setanta anys, i condensadora de la lluita pel socialisme en els darrers cinquanta anys de la història de Catalunya. Rica en decorats i paisatges i, sobretot, en el repertori. Dura, molt dura, però pròdiga en solidaritat humana. «Travellings» trepidants i seqüències d'infinita paciència recreant-se en els petits detalls. Escenes obligades de clar-obscur —mestre, tanmateix, del blanc i negre— i d'un roig encès. Plans generals d'acció col·lectiva, d'emocions a flor de pell, d'immensa felicitat. «Zoom» de primer pla: un somriure bondadós. És el fotograma del cartell anunciador.

Una vida si més no feta a mida pel mite. Un aragonès catalanitzat pel Barça. Un sastre que canviaria les vetes i fils pel fil de l'Ariadna dels moviments socials. La mort tràgica de l'admirat germà gran, Antonio, que l'esperonaria decididament a l'acció política (recordem Lenin). Un Gary Cooper, ben plantat, sol davant el perill. Un poema d'Alberty: «Pero se olvidan que el mar/no es esa ola que acaba/sino la que va a empezar». Una cançó de Raimon: «T'he conegut sempre igual com ara». Un posat afable, elegant, tot un «senyor» que diria la mare.

L'atzucac del present ens empeny, conscientment o inconscientment, a mitificar la figura d'en Gregori. Els col·lectius forts es poden permetre dirigents humans, però els col·lectius febles necessiten capdavaners d'una peça. En Gregori fou, sens dubte, el Moisès de la llarga travessada franquista amb els quatre punts de l'Assemblea de Catalunya sota l'aixella. En Gregori recuperà la seva dimensió humana amb la recuperació de les llibertats democràtiques i nacionals, quan el PSUC era el partit més fort de Catalunya. Se'ns aparegué un home tímid, que se li feia costa amunt expressar-se en català, de profund sentit del ridícul, un home conscient de les seves limitacions, que lliurava el testimoni a les noves generacions sense recança, un home de cabells blancs, en definitiva, que volia fruit d'una vida personal i familiar enyorada.

Avui el seu partit el reclama de bell nou, aquest cop per consagrar-lo com a mite vivent. No necessita, ni desitja, és clar, el seu traspàs. La mitologia, cada col·lectivitat la pasta un dia rere l'altre. El que succeeix és que els mites més antics són els que tenen la capa d'estucat més dura, mentre que els mites recents encara la tenen tendra. Però el temps ho adoba tot. Compte! a no momificar-lo bo i dibuixant una màscara bondadosa i inexpressiva, a gust del consumidor de fòssils. Personalment, per curar-me en salut, aposto per un animal simpàtic del món il·lusionari dels infants. No endebades era un jove àvid de llibertat, d'amor, de compartir el present i guanyar el futur, quan el vaig conèixer en un ple ampliat del Comitè Nacional de la Joventut Comunista de Catalunya, un mes després de la mort del dictador. Eren els moments intensos de l'esclat democràtic i el PSUC era el rei de la selva antifranquista. Ningú, com el Gregori, escoltà i assumí el crit profund i extens de canvi de poble català. L'elefant començà a caminar a la llum del dia pels carrers de les ciutats. Alguns, adolescents de somnis generosos, anhelàvem que volés.

Desconeixo si Marx, o bé Rafael Ribó, han parlat sobre els elefants. Però, cal dir-ho tot, l'elefant ha estat sovint identificat amb el tarannà comunista. A Itàlia, per exemple, es parla de «l'elefante rosso» per referir-se al PCI i de la «ballena blanca» per anomenar la DCI. L'elefant és un animal que toca de peus a terra, ben plantat, tot d'una peça, amb una fortalesa indiscutible, que camina lentament, però amb seguretat, de llarga trompa per ensumar-ho tot, de semblant tranquil, amb cara de bons amics, però de fúria irresistible quan se li busquen les pessigolles. Els elefants, en definitiva, són animals de gran saviesa, que han après a retirar-se quan els ha arribat l'hora, a morir amb dignitat. Durant molt de temps els elefants han estat sotmesos a la persecució més implacable per part dels caçadors cobdiciosos dels seus ullals de marfil i, també cal dir-ho, per part d'una cultura que volia palesar la seva superioritat tancant-los en un zoo o passejant-los, domesticats, en circs ambulants.

L'elefant «Dumbo», conegut de tots, es caracteritza per les seves orelles grosses, immenses, com aspes de molí de vent o veles de caravel·la. Un defecte que assenyala la seva diferència, però que alhora li permet realitzar el somni de volar. La peculiaritat política del Gregori és la de saber escoltar tothom i prendre'n nota. He quedat meravellat de la seva perseverança auditiva en reunions interminables, en sessions feixugues de congressos, escoltant les intervencions de tothom, sense exclusions, sense menyspreu. Quan hom intervenia i el Gregori era present sabia que no parlava per a les parets, malgrat que la gent llegís el diari, enraonés a cau d'orella o fes passadís fumant una cigarreta. En Gregori parava l'orella sempre i a tothom, car aquesta era la seva escola, la universitat en la qual s'havia doctorat amb «cum laudem». Quan mirem ens miren. Quan escoltem ens escolten. I en Gregori mirava fixament i feia atenció. I quan parlava es feia escoltar. No gaudia del verb càlid, de l'oratòria florida, d'una cascada de frases enginyoses i brillants. No, el seu parlar és monòton, fred, cartesià, com una gota d'aigua que de mica en mica omple la pica o forada la roca.

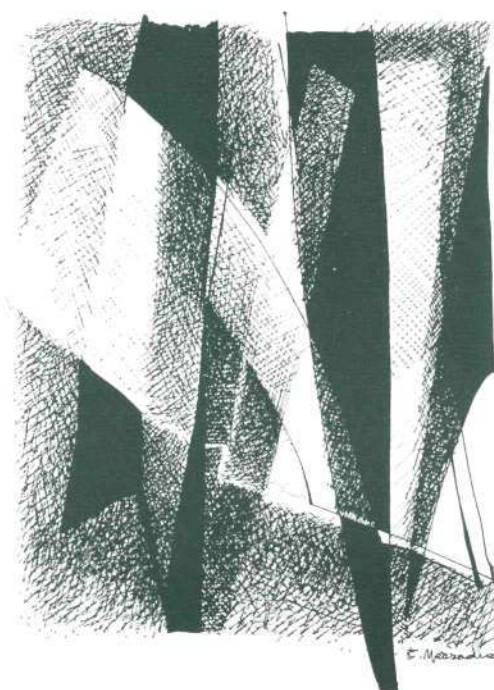
Gregori López Raimundo, insisteixo, ha estat el gran secretari general d'un gran partit. D'un PSUC ric en cultura política i en presència en els moviments socials. Aquest partit és el que l'ha fet gran, qui l'ha possibilitat per parlar i escriure de, gairebé, tot. Els seus escrits traspuen aquesta cultura política auditiva passada pel sedàs del positivisme i el reflector de l'acció política. En Gregori ha escrit, i amb encert, des d'articles de política internacional fins a anàlisis econòmiques, passant per referències als joves, homosexuals, sindicalistes... En Gregori ha escrit, i molts, informes polítics que n'hi ha per sucar-hi pa. Sempre referint-se a la terra i no al cel. Fent, en el millor sentit dels mots, ciència, política i ideologia. Contribuint a estendre un mètode de treball col·lectiu amb paciència i tenacitat. Al Gregori no li calia llegir Gramsci per dirigir una organització gramsciana. En tenia prou parant l'orella al partit i a la societat.

El PSUC, dèiem, fou l'elefant de la resistència i de la transició democràtica fins que va caure en el parany d'esbrinar si era mascle o femella. No va ser la caiguda dels déus, però féu trontollar el país. Els sectors populars perdien la seva força i Catalunya la seva identitat nacional de progrés. D'en Gregori, em fascinà la seva fortalesa, no exempta de duresa, manifestada aquella nit de reis de 1981. En Gregori, en aquell Vè Congrés esvalotat, havia escoltat més que mai la remor d'un partit decebut per la transició política, pel govern conservador instal·lat al palau de

la Generalitat. Tanmateix, no acceptà legitimar la desnaturalització del PSUC, donar peixet a un fals radicalisme fruit de la impaciència i la desesperació política. Era conscient que el partit es trencava i de les seves conseqüències, però es mantingué ferm en la seva opció. Hom pot opinar que fou un error, però ningú pot dubtar de la seva honestat política, si més no, no hi amagava cap ambició personal. No passaria massa temps perquè abandonés, per ell mateix, la presidència del partit per deixar passar un nou estil de direcció col·lectiva.

En Gregori ha deixat l'aparador de la política sense escarafalls, lentament i decididament, amb la dignitat dels elefants. Tot i que continua al peu del canó cada dia a la seu del Comitè Central. La seva presència ho omple tot i dona la seguretat que algú t'escoltarà els neguits, grans o petits, i que no te n'aniràs de buit. A les reunions del Comitè Central se'l pot veure amb la mà oberta darrera l'orella, a cops les dues, escoltant tothom i prenent-ne nota. I quan intervé no ho fa endebades.

Si és veritat l'afirmació del president Pujol que és impensable una Catalunya sense el PSUC, també haurem de concloure que és impossible un PSUC, vertebrador dels moviments socials, sense una direcció d'orelles grosses, que sàpiga escoltar i prendre'n nota. Aquesta és la lliçó, humana i política, d'en Gregori López Raimundo, d'aquest «Dumbo» del comunisme català. Val la pena repassar-la.

L'home tranquil

Josep Pardell

Josep Pardell va escriure aquest article poques setmanes abans de morir. Amb aquella barreja de passió i de rigor crític que defineix tan bé el tarannà dels joves/vells lluitadors d'ací, i d'arreu.

Parlar i escriure sobre Gregori López Raimundo no és fàcil per a mi, tot i que ja fa quaranta anys que el vaig conèixer. Això va succeir a la segona quinzena d'octubre de 1948, i justament a Barcelona. Des d'aleshores l'he conegut «sempre igual», com deia Raimon, que, com tothom sap, li dedicà una simpàtica cançó, alegre i seriosa, parlant dels seus trets altament humanitaris. Crec que li hauria costat molt enfadar-se amb algú, i ara també.

El Gregori estava convençut de la gran responsabilitat política que requeia damunt d'ell, ja que en aquells moments era el responsable del PSUC aquí, a l'interior del país, orientant-lo i dirigint-lo en la lluita clandestina contra la dictadura franquista, règim de terror, de mort, de misèria i de ruïna. Aquest era l'enemic de Gregori López Raimundo, i a aquesta tasca dedicava tot el seu temps, tots els esforços i la capacitat que el permetia aplicar la justa política del nostre partit.

Aquestes conviccions del Gregori li venien, sens dubte —jo no en tinc cap—, de molt jove, sobretot des de l'assassinat del seu germà Antonio per les bales dels esbirros falangistes a Barcelona, al carrer de Bergara. El Gregori se l'estimava molt, i es considerava seguidor de la causa per la qual ell fou assassinat. En aquells moments, el Gregori era membre de les Joventuts Socialistes Unificades de Catalunya, fidel, doncs, a les idees de Marx, Engels i Lenin, i decidí continuar la lluita —que ell considerava irrenunciable—, com tants altres milers i milers d'homes i dones que s'alçaven amb coratge i valentia contra la tirania franquista, un règim que ajudat per Hitler i Mussolini intentava ofegar amb el terror tota pràctica d'aspiració de democràcia i llibertat.

El Gregori, juntament amb altres companys, quadres polítics i militars, amb el cost de desenes de milers d'antifranquistes, després de tres anys de guerra es va veure obligat a exiliar-se i a continuar el combat des de França, Mèxic i altres repúbliques llati-

noamericanes. Tots ells, en exiliar-se, no perdien de vista on es trobava l'enemic, el feixisme, en totes les seves formes.

El partit, el PSUC, no va deixar en cap moment de continuar la lluita. Una de les tasques, en aquell moment, era la selecció de quadres: preparar-los i enviar-los al país per crear un nucli dirigent, organitzar el partit i continuar el combat. El Gregori fou seleccionat i enviat clandestinament des de Mèxic a Barcelona.

És coneguda la política repressiva de Franco. Calia, doncs, ser molt serè i tenir molt arrelades les idees per les quals es combatia. El Gregori reunia aquestes condicions. En aquella època era el bell mig de la caiguda dels 80: quatre foren afusellats (Carrero, Puig Pidemunt, Vallverde i Mestre). La quasi totalitat dels millors quadres restà a la presó. A més, a la caiguda dels companys cal afegir la caiguda de tot l'aparell de propaganda i la impremta. Dissortadament, aquesta no seria la darrera caiguda. Pocs anys després, en tindria lloc una altra, en la qual caigué el Gregori.

El Gregori, l'home «tranquil», era conscient de la gran responsabilitat que requeia damunt les seves espatlles. La tasca era feixuga. Es va prendre la decisió de continuar la lluita i la recuperació del partit. La direcció ajudà el Gregori i, conjuntament amb uns pocs quadres més que restaven aquí i d'altres que la direcció envià al país clandestinament, s'aconsegueix fomar el nucli dirigent. I la reinstal·lació de la impremta, amb un cos de redacció competent i eficaç perquè el partit tingués mitjans d'orientació política per als treballadors i el poble en general, per al seu propi combat i, alhora, per ajudar l'enfortiment del partit.

La preocupació que no deixava tranquil el Gregori era la manca d'un aparell de propaganda, un apa-

rell d'impremta. Tot i que l'organització no va deixar, en cap moment, de realitzar les seves tasques de propaganda, ja fos amb multcopista o per altres mitjans, les publicacions van tenir la seva sortida regular just després de la caiguda. El Gregori, en aquest període, va rebre de la direcció del partit una certa quantitat de diners destinats, principalment, als companys professionals que, com ell mateix, sempre anaven justos. Per tant, sense rumiar-ho gaire, es decidí a comprar la impremta i a organitzar i implantar el nou aparell de propaganda per a Barcelona i per a les comarques de Catalunya.

Com és sabut, el 1949 Franco va convocar eleccions sindicals per elegir enllaços i jurats. El PSUC, per primera vegada, no llençava la consigna de boicot a aquestes eleccions, ja que la nova tàctica fou que els comunistes i tots aquells més avançats havien de ser on eren els treballadors. I aquests, per força, eren als sindicats verticals. Calia, per tant, que fossin elegits en aquestes eleccions molts comunistes i homes d'avantguarda per defensar així, des del lloc d'enllaços, els interessos de la seva classe.

Amb la nova impremta ja instal·lada, el partit solucionava el problema de la propaganda. Així, es podia tirar TREBALL, altres publicacions i també dotzenes de milers d'octavetes que «envairien» els carrers, les fàbriques i els llocs de treball. Aquesta nova tàctica (que el Gregori, amb experiència de treball clandestí, tenia molt clara) fou determinant perquè molts comunistes i molts treballadors honestos fossin elegits enllaços i jurats. No menys del 80% d'aquests eren comunistes i treballadors honrats, que es van disposar a defensar els interessos dels treballadors, desemmascarant els sindicats i donant, per tant, un cop molt fort a la dictadura franquista.

La victòria fou reconeguda per l'organització verticalista mateixa. PUEBLO, òrgan dels sindicats feixistes verticals, insertava a la primera pàgina una fotocòpia de TREBALL on es destacava la propaganda dels comunistes i la victòria dels treballadors contra els verticalistes.

Sense cap mena de dubte, aquest canvi en la nostra tàctica comportaria una nova situació per als treballadors, ja que els qui els ajudaven, el qui els defensaven, aprofitant les condicions legals, eren els treballadors mateixos.

Serenitat i compromís, fets militància

Andreu Retamal

La primera vegada que vaig parlar amb Gregorio va ser a l'escola d'estiu del PSUC, l'estiu del 1980, a Olot. Una setmana de xerrades, conferències, apunts i intercanvis d'experiències, reflexions en comú, d'un nucli de militants de variada procedència, alguns d'ells representatius dels recents governs municipals.

A la zona dels volcans d'Olot, damunt la rica terra de la Garrotxa, amb l'al·licient de la descoberta del territori, amb excursions al llac de Banyoles, Peratallada, la monumental vila de Besalú i la visita al cràter d'un volcà adormit, va ser una experiència que no he tornat a viure. Aquell estiu ja era latent la profunda reflexió interna del partit, que cristal·litzà en l'anomenada política de l'Eurocomunisme.

El posicionament dels militants participants en l'escola d'estiu i la rica i pluralista participació en els col·loquis que acompanyaven les diferents exposicions dels ponents, amb temes tan variats com l'economia, la història del moviment obrer, el marxisme, la cultura, la sanitat, l'ensenyament o els esports fou enriquit amb l'assistència, a la clausura, d'en Gregorio. La seva intervenció va tenir l'efecte d'un bàlsam relaxant, què per damunt de les discrepàncies que bullien al si del partit, temperà les arestes i enfortí una convivència del col·lectiu, animant-nos a una major projecció política al mig de la societat. En Gregorio, ¿com ho diria? va ser un catalitzador de tota aquella setmana de reflexions, teòriques i pràctiques. Personalment, vaig fer la descoberta, per primera vegada, dels rics matisos humans de la seva personalitat. Des d'aleshores, sent un gran respecte per aquest home de cabells blancs, de parla serena, que infon una gran tranquil·litat d'esperit i al mateix temps convida a una participació activa de projecció política.

Un dia a Vilafranca

A cavall dels mesos d'agost i setembre, se celebra a Vilafranca la festa major, una de les més típiques de Catalunya. Dintre del procés de recuperació i normalització cultural que en els últims anys està acon-

seguint el País, la festa major de Vilafranca és un exemple viu d'afirmació cultural, participació i forma de ser de tota una comunitat, que té el seu esclat lúdic la diada de Sant Fèlix, el 30 d'agost.

La presència d'en Gregorio i l'aleshores batlle de Barcelona, Narcís Serra, al balcó de l'Ajuntament, al costat del consistori vilafranquí, com a convidats d'aquest, per presenciar la gran diada folklòrica del dia de Sant Fèlix del 1982, va ser rebuda amb una gran ovació per la *plaza més castellera*. Quan el nom del Gregorio, com a diputat al Congrés de Madrid, fou pronunciat pels serveis de megafonia, va rebre una calorosa mostra d'afecte dels milers de vilafranquins i forasters que omplien la plaça de gom a gom, com a mostra evident de la seva popularitat, en un lloc on mai havia participat en cap míting o conferència.

Gregorio va seguir amb paciència les llargues actuacions dels antiquíssims balls, les evolucions del drac i l'àliga, elements mitològics de la tradició local, però el que el va impressionar més foren *els falcons i els castellers*, amb les seves construccions humanes de diversos pisos d'alçada. Els dos regidors comunistes vam estar orgullosos amb la seva presència, car tots els components del consistori volien parlar amb ell.

Després de la mostra folklòrica, a quarts de quatre de la tarda, vam dinar a casa meua. A la sobretaula prenent cafè amb un grup de militants de l'agrupació local, vam fer petar la xerrada. Aquells dies la *rentrée* política, després del parèntesi de l'estiu, ja era imminent amb la festa del Treball, en primer terme, i la campanya electoral de les eleccions del 28 d'octubre, que donarien el triomf al PSOE. La tertúlia anà vers conjectures sobre les possibilitats del partit (que estava en l'interrogant de l'escissió, viscuda uns mesos abans) en aquella contesa electoral.

Amb exemples entenedors i didàctics, en Gregorio ens donava una visió esperançadora de la situació política i les possibilitats de la família comunista, que travessava un dels pitjors moments de la

transició política. Aquella tarda ell va aconseguir, amb la seva humanitat, que un nucli petit de militants continuéssim la tasca del partit en una comarca on ni en els millors moments havia sigut fàcil que avançés el nostre projecte polític. La senzillesa i la comprensió que va tenir davant les crítiques dels militants més ortodoxos van ser elements d'integració, que limitaven la situació de ruptura de partit a la nostra agrupació.

No penseu que la seva conversa fos avorrida. Hi va haver temps per parlar una mica de tot, la cultura, les noves formes de comportament social més relaxades, que la situació de llibertats comportava per a una societat que hi havia estat massa anys encotillada. Ens va sorprendre la senzillesa i la naturalitat amb què va agafar l'autobús, de tornada cap a Barcelona. Aquell dia encara és a la memòria i a la conversa dels militants que el vam tenir més a prop.

Les reunions del central

Unes altres facetes de la seva capacitat política les he anant descobrint amb la lectura del seus variats articles, fonamentalment els que tracten temes internacionals, de distensió, pau i desarmament, que ens mostren un Gregorio força preocupat i coneixedor del complicat món de les relacions i interessos internacionals.

La lectura de l'assaig biogràfic —*La soledad del corredor de fondo*— em va fer interessar força pel personatge. L'observació atenta del paper fet per ell en les reunions del central, des del VI congrés, en què formo part d'aquest òrgan de direcció, m'ha fet veure, des de la meua posició de militant de comarques —deslligat d'alguna manera del motor dirigent del partit, amb les seves reunions sectorials, en què participen més els militants de Barcelona i rodalia—, que en les reunions del central, les seves intervencions tenen efecte contemporanitzador per al nostre

col·lectiu. La seva aportació mesurada sempre aprovava posicions, sense dogmatismes i amb una elegància política que evita tot tipus de susceptibilitat, ni amb la defensa de les postures aparentment més distanciades al si del debat.

Recordo una intervenció meua en el central, quan preparàvem la campanya de les autonòmiques del 84. Quan anava cap a la reunió vaig veure uns cartells a Vilafranca i Barcelona de la pre-campanya dels socialistes, en ells autoafirmaven el seu caràcter nacionalista, se'ls veia la mala consciència i el complex de culpabilitat pel seu encadenament al PSOE. En Gregorio, que moderava la reunió, va recollir diferents aportacions d'alguns companys en el sentit de condemnar expressament els fets de Polònia en el nostre programa i en la campanya. Vaig pensar que aquell no era el camí, i vaig defensar i argumentar el millor que vaig poder, que nosaltres no érem responsables dels fets de Polònia, ja que el PSUC els havia censurat públicament al seu moment i no havíem de sortir al carrer amb complex, ni encara menys amb consciència de culpabilitat, amb la possibilitat addicional que ens podia crear una certa incomprensió en alguns sectors de la militància del partit. Em va resultar violent portar-li la contrària a en Gregorio. Més tard quasi li vaig demanar disculpes. Un altre company, en una intervenció posterior a la meua, amb els mateixos arguments molt millor estructurats, va fer decantar cap a una campanya sense necessitat expressa de condemna dels fets de Polònia.

No puc, ni vull, tancar aquestes quartilles sense una reflexió més col·lectiva, extensiva a les dones i homes de la generació d'en Gregorio, que, juntament amb ell, han portat la nau del partit en diferents etapes i amb distintes responsabilitats des de l'exili o a l'interior de Catalunya. Alguns d'ells he tingut la sort de conèixer-los i tractar-los en les reunions del central. Ens han llegat aquest patrimoni, humà, cultural i polític, que es diu PSUC, de compromís i fidelitat a unes idees, una classe i un poble.

Art i espiritualitat*

Antoni Tàpies

En els últims cent anys una part de la humanitat ha viscut un creixement i unes transformacions com mai no s'havien vist. Però això ha portat a certs pobles una degradació i mortaldat també sense precedents. L'espectacular desenvolupament de la ciència i de la tècnica, lluny de donar sempre fruits positius, a voltes es gira en contra nostre de forma tan perillosa que fins pot arribar a tenir conseqüències fatals per a la continuïtat del nostre planeta. Els desequilibris escandalosos entre la misèria d'uns i la insultant riquesa d'altres no solament estan per resoldre sinó que, en molts casos, són tan cruels com en els pitjors moments de la Història.

La vida, és clar, va cercant els seus camins i les seves defenses. I s'ha de reconèixer que, amb tot, són uns anys en què la humanitat haurà desenvolupat amb gran intensitat molts dels seus millors potencials; en els quals han nascut personalitats extraordinàries i grups infatigables que han fer avançar moltíssim el coneixement de l'univers i de la naturalesa humana; uns anys en què hem vist créixer les organitzacions i les institucions que potser s'han mobilitzat més per frenar la folia dels violents, dels fanàtics i dels injustos que, en apropar-nos a l'última dècada del segle XX, encara estan amenaçant la integritat del món.

En contrast, doncs, amb el perill de destrucció final més gran de la Història, qui sap si es comencen també a albirar alguns símptomes que ja ens apropen a una etapa de maduresa que faci donar un canvi qualitatiu a les nostres vides, als nostres costums, a les relacions tant entre nosaltres mateixos com amb el nostre entorn. Científics, pensadors i també nombrosos artistes, coincidint amb molts mestres espirituals de sempre, ens ho anuncien amb una gran quantitat de descobertes i propostes que no hi ha dubte que van en aquesta direcció. Per això no és estrany que s'hagin aixecat algunes veus parlant-nos ja d'una *nova era* on ens poden conduir les sorprenents i paradigmàtiques visions del món de molts

d'aquells. Si s'ha de jutjar per la nova cosmologia, la nova física, la biologia, l'ecologia... o l'art, podem sospitar, com fa Gopi Krishna, que la humanitat està evolucionant lentament *cap a un estat sublim de consciència* del qual els grans visionaris i místics del passat i del present ja n'han proporcionat algunes clars fugisseres (1).

Cap a una consciència còsmica?

Avui pocs estudiosos creurien, certament, que només amb el desenvolupament material administrat per teories econòmiques i consignes polítiques, o per revolucions culturals de masses més o menys a toc de corneta, ja es poden millorar els homes i la societat. Són molts els qui pensen que per guarir-nos realment, per salvar-nos nosaltres i el món, és molt urgent un replantejament radical dels valors espirituals i morals, així com del seu ensenyament apropiat, perquè cada un de nosaltres individualment aprengui a perfeccionar la pròpia consciència. El desenvolupament material és important, evidentment. Com també ho és la labor dels polítics, dels educadors, dels pares o dels qui controlen els mitjans de comunicació que poden ajudar a propiciar aquell canvi. Però les veritables transformacions potser és cert que no s'obtindran si no es generalitza un esforç, segons com mitjançant un llarg treball interior, perquè cadascú faci vivent en si mateix l'ensenyament degudament actualitzat de tants mestres d'espiritualitat antics i moderns; i sobretot de quelcom que, sota diferents noms, és bàsic en molts d'ells: la vivència de la unitat originària, de l'autèntica Realitat total que ens fa solidaris amb l'univers i amb tots els homes, i que ens pot donar sentit a la vida. La humanitat, dient-ho amb expressions de Julian Huxley, necessita retrobar l'art de la salut espiritual. I no ho aconseguirà amb creences que es basin en dualismes separadors (natural i sobrenatural, Déu i món, esperit i matèria...) sinó amb creences unitàries que s'alimentin de la dinàmica del coneixement vell i nou, objectiu i subjectiu, de l'experiència tant científica com espiritual (2). Adonant-nos, com fa el filòsof Michel Cazenave, que en l'actualitat «ja no es pot pensar el món sense pensar-lo en la Història, però a condició de recordar que aquesta Història és, pri-

* Discurs d'investidura d'Antoni Tàpies com a Doctor Honoris Causa per la Universitat de Barcelona.

mer de tot, *la Història de la consciència*, i que ella representa una projecció del pla de l'ésser que ens porta, per reversió, a una meta-Història on només parlen els símbols» (3).

En aquest sentit, ja fa alguns anys que hi ha hagut importants avenços en el camp de les ciències no ètiques, en la psicologia analítica i en els estudis de les que alguns anomenen «creences alternatives» —o complementàries de la nostra consciència, com diuen d'altres— que han obert molts camins. Recordem la revaloració que els psicòlegs i els investigadors de religions comparades ja van fer d'aquelles facultats globalitzadores de l'activitat imaginativa i visionària que l'ànima humana ha tingut en tot temps i que es troben especialment preservades en determinades savieses i religions, en l'univers d'alguns mites, imatges i símbols, fins i tot en diverses coneixences ocultes i en alguns rituals màgics... I recordi's també la importància que més recentment han tingut els estudis en el camp de la filosofia de la ciència, gràcies a tots els quals s'ha començat a entendre que molts d'aquells processos de simbolització, molts dels missatges del nostre inconscient, dels nostres somnis i en especial d'algunes experiències místico-religioses ens poden donar visions del món que complementen o coincideixen sorprenentment amb moltes descobertes científiques recents (4).

Fins fa poc els racionalistes aferrissats tenien aquells fenòmens per un psiisme propi de mentalitats primitives. I tanmateix ara es veu que, en els seus aspectes positius, són fenòmens que poden ser altament civilitzadors. Portadors del misteriós «esperit de la natura» en realitat fan que aquella part de la natura que és l'home es vagi tornant conscient. És més, com asseguren alguns autors, molts d'aquells fenòmens sortits del que ara hom ja accepta com «valors de l'inconscient» i com un patrimoni espiritual col·lectiu, sembla ser que precisament són a la base de concepcions científiques modernes concretes, començant per les que tot just fa quatre dies encara es consideraven le recerques més positivistes i racionals de totes: les de la ciència dels números (5).

Sigui com sigui, és molt possible que aquesta irrupció de nova espiritualitat i d'afany per complementar la visió del món exclusivament racional i materialista, albirada avui en tots els camps, tingui repercussions molt interessants que, de fet, ja estan canviant la mentalitat i les habituds de molts.

Contribució de l'art modern

L'art ha tingut una situació potser privilegiada en

l'evolució d'aquests fets. Alguns artistes del segle XX no solament han testimoniat profusament sobre la necessitat de dirigir-nos vers «un nou paradigma que doni més importància als valors ecològics, humans i espirituals» (6) sinó que sovint ells mateixos han contribuït a crear-lo i s'han esforçat a difondre'l. Recordi's que en tot aquest segle els artistes han sentit com mai la necessitat d'escriure, de publicar manifestos i de fer declaracions tant per orientar el seu propi treball davant dels seus punts de vista com per anar convencent la societat (7).

L'art s'ha trobat sempre com peix a l'aigua en el món de la introspecció espiritual, de les grans simbologies, dels valors de l'inconscient i sobretot de moltes experiències místiques i religioses. Més encara, potser avui s'ha de dir que, en ser alliberat per altres mitjans d'expressió dels fins documentals i imitatis que ha tingut en certs moments, l'art ha retrobat en l'expressionisme de les imatges i els símbols esmentats els seus fins originaris i la seva raó primordial d'existir. En tot cas avui ja no es pot dubtar que les grans figures de l'art modern estan tenint una contribució important en la formació de la nova consciència. I per això s'ha de considerar que estan complint una funció social de primera magnitud.

Però res no ha estat ni és encara fàcil. Les intencions artístiques basades en la simbologia i en la mística fins fa pocs anys han estat tabú entre molts intel·lectuals del món de l'art, i especialment, per desgràcia, entre bastants de l'esquerra política. No es pot oblidar que eren temes que no fa pas gaire estaven molt desacreditats a causa de l'apropiació que sempre n'han fet els poders absolutistes i molt concretament la que fa poc en va fer el nazisme. Ens ho explica molt bé Maurice Tuchman en introduir-nos a la memorable exposició titulada «L'espiritual en l'art: la pintura abstracta 1890-1985» que recentment es va presentar al County Museum of Art de Los Angeles (8). Tuchman recorda que Hitler va basar la coneguda teoria de la supremacia ària del nazisme sobre diverses interpretacions de la Teosofia i de molts simbolismes derivats de la mitologia germànica, la qual cosa va servir d'inspiració a l'art oficial d'aquell règim. Això va provocar que bastants crítics d'art dels països democràtics, alguns molt influents sobretot en els museus americans, abandonessin qualsevol idea que relacionés l'art abstracte amb el món dels símbols espirituals quan, de fet, des de la Prehistòria fins als nostres dies, l'art sempre hi ha estat tan unit. Aquest abandó, segueix Tuchman, va fer que durant anys l'art abstracte s'expliqués només pels seus

pretesos valors «formals» o valors purament estètics. I la conseqüència d'això va ser que la principal riquesa espiritual de la pintura abstracta, i amb ella de la majoria de la pintura dita moderna, fos menys tinguda i, per tant, que els seus reals beneficis quedessin ocults per a la major part de la societat.

La crítica i els historiadors més recents, com és natural, s'han anat desfent d'aquests prejudicis, i en especial en constatar el fet objectiu de les pràcticament unànimes relacions dels artistes moderns més importants amb temes, filosofies i mestres espirituals de les característiques descrites, tal com es pot veure a través dels documents i les obres que figuren en la gran exposició mencionada. Els vells intel·lectuals més o menys d'esquerra, alguns dels quals arribaven a pensar que les «raretas» de l'art modern ignoraven la vida i el feien massa esotèric, o els que feien mofa que l'art es transcendentalitzés massa, es troben ara amb la sorpresa que tots els que hom considera els millors artistes del segle XX, del primer a l'últim, són justament els qui més profundament s'han interessat pels problemes de la nostra existència coincidint amb ensenyaments precisos dels mestres d'espiritualitat que freqüentaven o llegien amb fruïció. És el cas —començant per citar els més abstractes— de Kandinsky, de Mondrian, de Malevitch, de Klee, de Schwitters, d'Arp, de Delaunay, de Kupka, de Pollock, de Rothko, de Tobey. I ja no diguem, és clar, dels que tenen aquell sentit simbòlic molt més evident, com Van Gogh, Gauguin, Munch, Odilon Redon, Matisse, Picasso, Duchamp... O de tants i tants altres més recents, de Matta a Rainer, de Newman a Fontana, de Stella a Kiefer, de Kelli a Jasper Johns, de Beuys a diversos minimalists... I això cenyint-nos només a la pintura occidental que figura o que està citada en l'exposició que hem dit, ja que no solament podríem afegir-hi molts més noms d'Europa i Amèrica —pensem en Ernst, Miró, Motherwell, Lam...— sinó que si hi introduíssim les fonts de l'art oriental que també s'hi mencionen —de la pintura xinesa a l'art zen japonès, del tantrisme hindú a les tankes tibetanes, etc.— podríem omplir tot un volum d'altres noms. Sense oblidar, naturalment, les innombrables mostres que, en aquest camp, ens fornirien les arts dites primitives. O les imatges i símbols de tants altres autors més «heterodoxos» o mal coneguts de la nostra pròpia tradició occidental.

Aquest canvi d'enfocament que s'està operant en la crítica i la historiografia de l'art modern ha estat summament positiu. Tot i que, com es pot suposar, encara provoca moltíssimes resistències vingudes de

prejudicis religiosos, ideològics, polítics, comercials... que són contraris a la difusió dels veritables continguts de l'art modern. Per això no és gens estrany que alguns pensin que, malgrat que se n'ha parlat tant, quasi tota la Història de l'Art modern està per refer i sobretot per divulgar. Gran part del públic, efectivament, sent una gran atracció difusa per l'art modern i potser s'ha après de memòria alguns noms d'artistes i en coneix certs aspectes anecdòtics. Una minoria els col·lecciona amb devoció i d'altres fins i tot hi inverteixen diners. Però no hi ha dubte que encara són molt pocs els qui gaudeixen de veritat dels autèntics beneficis que pot aportar la comunió amb els continguts de l'art modern. És a dir, s'ignora encara la gran funció cognitiva i ètica que l'art modern podria complir més a fons, *si fos ben explicat*, en la societat d'aquest fi de segle tan trasbalsat que vivim.

Perquè això també ho hem de recordar sempre: la comunió amb les obres d'art, del temps que siguin, no es dona mai automàticament. Si es vol que tingui una veritable utilitat social cal preparar-la, ensenyar-la, fomentar-la... (9). Per sort, exposicions i textos com els mencionats comencen a aclarir molt les coses. Però les institucions de govern, els educadors, els mitjans de comunicació... encara han de prendre més consciència de la real importància dels continguts de l'art modern. S'ha d'aconseguir sobretot reflectir-los en els plans d'ensenyament escolar des dels més elementals perquè la joventut s'enriqueixi realment i, en especial, perquè desenvolupi el seu sentit crític i aprengui a destriar els valors autèntics dels falsos. Si no es fa així tot esforç seria estèril i seguiríem devorats per tants dels enganys de les anomenades indústries culturals de profit.

L'adaptació als nostres temps

Les circumstàncies històriques i socials dels primers avantguardistes ja es pot imaginar que no són pas les mateixes que tenim avui. Per començar recordem que, en realitat, ni l'art modern es redueix a la pintura abstracta ni l'espiritualitat potser l'entendem exactament com aquells artistes pioners. La importància de Kandinsky, posem per cas, és deguda certament a una interessant immersió en el món de l'espiritualitat. Però imaginar la seva pintura i el seu llibre *L'espiritual en l'art* només com un producte de la lectura dels escrits de teosofia i d'antropologia d'Helena Blavatsky i de Rudolf Steiner que se li acostuma a atribuir, potser avui faria somriure molta gent. El mateix podríem dir de les influències que el llibre *Els*

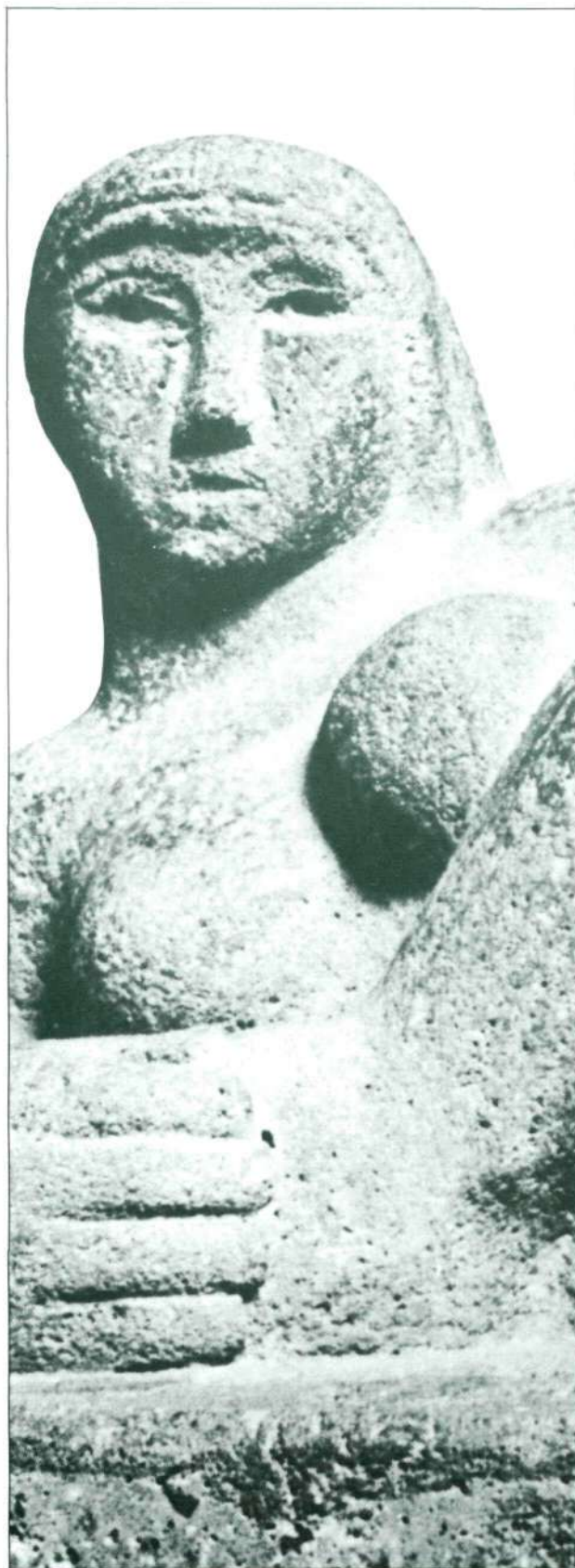
grans iniciats de Shuré se suposa que va tenir sobre Mondrian; o les d'orientalistes com Ouspensky o Gurjieff sobre molts altres artistes; tots els quals no tenien encara el més fàcil accés que tenim avui als textos directes de l'Hinduisme, del Taoisme o del Budisme. I molt menys coneixien, és clar, els grans paral·lelismes que la mateixa ciència d'Occident avui ha reconegut entre molts dels seus propis temes d'estudi i els de l'antiga espiritualitat d'Orient.

A mesura que ens apropem als nostres dies no es pot oblidar que la idea *d'esperit* s'ha tornat menys «espiritual». Com s'ha dit, més que salvar ànimes, ara es tracta de salvar homes. Els mateixos déus, segons Jung, estan deixant l'Olimp per anar-se transformant en conceptes filosòfics (i de cara a la praxi, podríem afegir) (10). A més ja sabem prou bé que les experiències espirituals o místiques, com els mateixos sentiments religiosos, no són cap exclusiva de les confessions religioses institucionalitzades. I sobretot sabem que aquelles experiències i sentiments religiosos avui ens «relliguen» més a un model de món basat en les noves teories de l'autoorganització de l'univers, en l'humanisme evolucionista, l'ecologia, la nova sanitat holística, o la creativitat del Vedanta i del Zen que no pas amb molt d'allò en què es basava el model de món de l'anomenada «civilització occidental» clàssica. Però, malgrat tots els possibles canvis, és indubtable que aquelles actituds, aquells «motius espirituals» dels pioners de l'art modern van obrir un nou camí. I que, avui, convenientment posats al dia i sobretot passats pel filtre crític de la ciència, segueixen essent molts dels mateixos «motius» que encara inspiren el treball d'artistes més recents també moguts per l'afany de *conèixer i de fer un món més just*.

De formes d'enfocar l'art sempre n'hi haurà moltes i en els nostres temps ningú no pot creure que existeixin normes celestials que ens dictin com ha de ser. En les democràcies això és un principi essencial. Tothom pot pintar o esculpir com vulgui. Però també és essencial que després vinguin la crítica i els historiadors per posar-hi qualificatius: aquest tipus d'art ens dona una visió ingènua de la realitat, aquest altre és populatxer, això és caricatura, això art polític, això és intranscendent, això és decorativista, això és sociologista, això plagiat... I de totes les tendències i noms que han desfilat en aquets últims cent anys, tampoc no hi ha dubte que, a la llum d'una crítica rigorosa i vist ja amb una certa perspectiva històrica, són precisament els noms que s'han interessat pels temes d'espiritualitat al·ludits els que avui més es valoren i els que més es mereixen el qualificatiu que han fet Art amb majúscula.

Tanmateix, seria injust acabar aquestes reflexions sense posar en evidència un altre fet que, finalment, sembla el més curiós d'aquesta història, ¿o potser el més natural? Observi's com els noms dels millors artistes enumerats en tant que exponents del gran corrent intensament preocupat pels temes espirituals resulta que són gairebé els mateixos, nom per nom, que posteriorment també escolliren, perquè els creien millors, els crítics «formalistes» denunciats per Tuchman segons hem dit abans. Com explicar-ho? ¿Es tracta del vell conflicte entre expressió i bellesa, o entre forma i contingut? La nova història de l'art potser ens demostrarà, és cert, que allò que realment interessa amb més intensitat els grans artistes és estimular en nosaltres la vivència espiritual del veritable Coneixement que, a la vegada, com és sabut, també és la del veritable Amor. I qui sap si la idea d'estètica, i fins de Bellesa, potser hom la descobreixi després, com una mena de premi no buscat pels artistes però que, aneu a saber per mitjà de quines Muses, s'acostuma a atorgar als més grans. Sembla un contrasentit però potser sempre ha estat així. Com deia l'escriptor japonès Sôseki, l'artista descobreix la brillantor de la llum «en llocs on el comú dels mortals no gosa atansar-se. D'això correntment se'n diu embellir, però no es tracta d'embellir. La brillantor de la llum existeix des de sempre»... Eren les nostres orbeses que no permetien copsar «la bellesa de les locomotores fins que Turner ens les va pintar, i fins que Okyo va pintar fantasmes no es coneixia la bellesa dels fantasmes» (11).

La qüestió és que, com tantes vegades s'ha discutit, una cosa són les bones intencions espirituals o morals i una altra que, a més, es posseeixi aquell conjunt de qualitats, o de *dons artístics*, que caracteritza determinades personalitats; tot allò, al cap i a la fi, que fa que l'art sigui veritablement art, amb tots els enigmàtics mecanismes, complexitats i aventures que li són propis, però on el món «espiritual», com hem vist, no deixa de ser mai el seu fonament imprescindible i inseparable.

NOTES

(1) Citat per Michael Talbot a *Mysticism and the new physics*. Hi ha traducció castellana a Editorial Kairós, Barcelona, 1986.

(2) Julian Huxley, *Religion without revelation*. Hi ha traducció castellana a Editorial Sudamericana, Buenos Aires, 1987.

(3) Michel Cazenave, *La science et l'âme du monde*. Éditions Imago, París, 1983.

(4) El tema de les relacions entre la ciència i les experiències espirituals ha estat estudiat en tot temps, però recentment ha pres un gran impuls sobretot en relació amb l'espiritualitat d'extrem orient i d'alguns països del tercer món. Són moltíssims els autors que s'haurien de citar en aquest terreny, de C.G. Jung a Needham, d'Openheimer a Watts, de Bohr a Kapra, etc. Últimament, el tema ha estat objecte d'interessants col·loquis internacionals entre nombroses personalitats dels dos camps. En són un exemple els presentats per Michel Cazenave a Còrdova i Tsukuba per encàrrec de France-Culture i que han estat publicats amb els títols *Science et Conscience* (Stock-France Culture, París, 1980) i *Science et Symboles* (Albin Michel-France Culture, París, 1986). També el que sota el títol *L'esprit et la science* presentat per Jean E. Charon va tenir lloc a Fes, publicat per Albin Michel, París, 1983. O el que, organitzat per la UNESCO, va tenir lloc a Venècia l'any 1986 i que amb el títol *La ciència i les fronteres del coneixement* ha estat publicat en català pel Centre Unesco de Catalunya i Ed. La Magrana, Barcelona, 1987.

(5) Marie-Louise Von Franz, *Nombre et Temps, psychologie des profondeurs et physique moderne*. Traducció francesa a La fontaine de pierre, París, 1983.

(6) Willis W. Harman, *Insconscient et Conscient*, una de les ponències presentades al Col·loqui de Fes, op. cit.

(7) Vegeu, sobre aquest tema, Aniela Jaffé, *Le symbolisme dans les arts plastiques*, un dels capítols del llibre de C.G. Jung, *L'homme et ses symboles*, Pont Royale, París, 1964.

(8) Maurice Tuchman i altres, *The Spiritual in Art: Abstract Painting 1890-1985*. Los Angeles County Museum of Art i Abbeville Press, New York, 1986.

(9) Vegeu, Meyer Schapiro, *Modern Art: Selected papers*, Brailor, New York, 1978.

(10) C.G. Jung i altres, op. cit.

(11) Natsumé Sôseki, *Oreiller d'herbes*, Éditions Rivages, París, 1987.

«La idea nova» (1869)

Francesc Sunyer i Capdevila

El metge Francesc Sunyer i Capdevila (Roses, Alt Empordà, 1826-1898) fou el primer alcalde elegit democràticament de la ciutat de Barcelona (el 1869), fou diputat per Girona i per Barcelona i ministre de Pi i Margall, durant la I República. Políticament, federalista, filosòficament, materialista, s'avançà, sempre, al seu temps. I, al nostre. Vegeu-ne una mostra en el text de la seva intervenció al Congrés en defensa de la llibertat de pensament. (Font: Guillem Sánchez: Guerra a Dios, a la tisis y a los reyes. Madrid, UAM, 1987).

«Pedimos á las Córtes Constituyentes se sirvan declarar que los artículos 20 y 21 del proyecto de Constitucion sean sustituidos por el siguiente:

»Art. 20. Todo español y todo extranjero residente en territorio español están en el derecho y en la libertad de profesar cualquiera religion, ó de no profesar ninguna.»

«Palacio de las Córtes 15 de Abril de 1869.— Francisco Suñer y Capdevila.— Eduardo Chao.— E. Palanca.— Juan Tutau.— Gumersindo de la Rosa.— Pablo Alsina.— Fernando Garrido.»

El Sr. PRESIDENTE: El Sr. Suñer y Capdevila tiene la palabra para apoyar la enmienda.

El Sr. SUÑER Y CAPDEVILA (*Leyendo*): «¿Pensáis que he venido á poner paz en la tierra? Os digo que no, sino division.

»Porque de aquí en adelante estarán cinco en una casa divididos; los tres estarán contra los dos, y los dos contra los tres.

»Estarán divididos el padre contra el hijo, y el hijo contra el padre; la madre contra la hija, y la hija contra la madre; la suegra contra su nuera, y la nuera contra su suegra.»

Palabras de Jesús en el Evangelio de San Lucas, capítulo XII, versículos 51, 52 y 53.

Señores Diputados, el discurso que el Gobierno provisional puso en boca del bondadoso señor general Serrano cuando la apertura de la Asamblea Constituyente afirmaba que por medio de la revolucion de Setiembre, y despues de sesenta años de

rudos combates, la idea nueva habia venido á sustituir en España á la idea caduca. Y el digno Presidente de la Asamblea, Sr. Rivero, al tomar posesion definitiva del sillón presidencial nos decia dirigiéndose á la minoría republicana:

«Deseo tambien que la minoría considere á la Presidencia como su égida y su escudo.

»Me anima el firme propósito de que ninguna opinion se encuentre aquí huérfana ni desvalida; porque toda opinion que se funde en el criterio de la razon y de la controversia es para mí santa é inviolable.»

Yo bien sé, Sres. Diputados, que por mi cualidad de ciudadano fuera de la Asamblea, y por mi cualidad de Diputado dentro de la Asamblea, tengo derecho, todo el derecho necesario para decir todo aquello que mejor me pareciere en toda clase de cuestiones. En la cuestion que hoy se trata, cuestion científica, yo diré todo aquello que me parezca. Presentaré mi pensamiento desnudo, descarnado, como acostumbro siempre a emitir todos mis pensamientos. Pero, Sres. Diputados, yo no os encandilaré en el sentido de que pudiera creerse que entro en el terreno de la inmoralidad. Yo me concedo todos los derechos, me doy todos los derechos; pero excepto uno: el de la libertad de la inmoralidad.

Dos cualidades exige Ciceron al orador: la cualidad de expresar fácil y elegantemente sus ideas. Esta cualidad no la presentaré porque no la poseo: mi palabra es tardía y perezosa. Pero si no puedo halagar vuestro oído con sonoras frases, con discursos como los que estais acostumbrados á oír en este recinto, en cambio no me ha dejado ni un momento en toda mi vida racional la primera cualidad, la principal que Ciceron recomienda, y que toda mi vida conservaré,

la del *vir bonus*, la del hombre honrado: cualidad que quiero me conceda esta Cámara y todo el mundo. Tanto por mi cualidad de republicano, como por mi cualidad de hombre digno y honrado, los republicanos de Barcelona me eligieron alcalde de su ayuntamiento; y tanto por mi cualidad de republicano como de hombre honrado durante los veinticinco años de mi vida pública, los republicanos de la provincia de Gerona me eligieron Diputado y me enviaron á esta Asamblea. Yo faltaria, pues, á todos mis amigos de Barcelona y de Gerona, me faltaria á mí mismo si yo no procediera hoy como he procedido siempre.

Pero antes de entrar en materia debo hacer desaparecer de vuestra memoria, Sres. Diputados, un recuerdo que debeis conservar en vuestro pensamiento respecto á los que no somos católicos. Recordareis todos que cuando estábamos discutiendo la totalidad del proyecto de Constitución, al impugnarle mi amigo el Sr. Figueras, y al lamentarse de que la comision hubiera puesto un apartado en el cual, como con desprecio, se decia que si algun español no profesase la religion católica, etc., decia: «parece que el pensamiento de la comision es estampar aquí una calificación despreciativa,» y el Sr. Posada Herrera con un signo afirmativo dió á entender que sí, como queriendo decir que si habia españoles que no fueran católicos eran unos perdidos.

Pues bien, señores, yo no soy católico, como demostraré en el curso de mi peroracion; soy mucho menos que eso, y no puedo ni quiero continuar si antes el Sr. Posada Herrera no da una explicación satisfactoria al signo que hizo en aquella sesion con motivo de la impugnación al Sr. Figueras. Ruego, pues, al Sr. Presidente se sirva indicar al Sr. Posada Herrera que dé las explicaciones que tan necesarias cree el Diputado que está en el uso de la palabra.

El Sr. PRESIDENTE: ¿Ha concluido S.S. de apoyar su enmienda?

El Sr. SUÑER Y CAPDEVILA: No, señor: ¡si no he empezado todavía!

El Sr. POSADA HERRERA: Pido la palabra.

El Sr. PRESIDENTE: El Reglamento no permite esas interrupciones en medio de un discurso, ni puede entablarse durante él un diálogo. Continúe V.S. en el uso de la palabra.

El Sr. SUÑER Y CAPDEVILA: Pues vuelvo á mi tema. Cuando el Gobierno provisional se presentó aquí por primera vez, nos dijo que la idea nueva venia á sustituir en España la idea caduda. Vamos á averiguar lo que entiende el Gobierno por *idea nueva* respecto á la cuestión religiosa, y cómo la comprende respecto á las demás cuestiones. Desde luego se puede afirmar que no estaremos de acuerdo la comision, el Gobierno y yo acerca de la inteligencia de esas palabras.

En política el Gobierno se ha declarado monárquico: desde luego puede afirmarse que el Gobierno no comprende la idea nueva en política. En administración el Gobierno se ha declarado centralizador: tampoco en este concepto conoce el Gobierno lo que es la idea nueva.

En religion el Gobierno ó la comision, de acuerdo con él, propone que la religion católica sea la del Estado, y subvencionada por éste: tampoco acerca de este punto, como sucede respecto á los otros, conoce el Gobierno la significación de la palabra *idea nueva*.

Y aquí debo declarar que yo no hago oposicion al Gobierno sistemáticamente. Yo no olvidaré nunca, no podré olvidar los grandes servicios que los hombres que ocupan el banco azul han prestado á la libertad. Nunca podré olvidar al Sr. Topete cuando aclamó la libertad en el castillo de popa de la fragata *Zaragoza*. Nunca olvidaré al general Serrano cuando resolvió la crisis de nueve días en el puente de Alcolea, como tampoco podré olvidar á los demás Ministros que en mayor ó menor escala han contribuido al estado actual de las cosas políticas en España.

Ni el Gobierno ni la comision han comprendido lo que es la *idea nueva*, y yo voy á decírselo. La *idea caduda* es la fé, el cielo, Dios. La *idea nueva* es la ciencia, la tierra, el hombre. Yo me complazco en proclamarlo así desde el último banco de la minoría republicana, porque esta era la aspiración de mi vida: durante veinticinco años no he deseado otra cosa que poder proclamar estas ideas, que no son mias, no; no se me atribuyan: no las he creado, no las he sentido yo. Las he observado y estudiado en los autores eminentes; y si algo he podido yo haber añadido como consecuencia de mi estudio, no me enorgullezco por ello ni lo alego como un mérito que pueda redundar en favor de mi persona. Me basta poder proclamar desde estos bancos, y repito que me complazco en ello, la idea nueva en la esfera religiosa.

España en la época de la expulsion de los moriscos, en que por todo gobierno tenía la Inquisición, estaba separada de los demás pueblos civilizados: las elevadas crestas de los Pirineos por un lado y los mares por todo lo demás, tenían incomunicada á esta desdichada Nacion del movimiento intelectual que agitaba la sociedad de los demás pueblos europeos. La reforma religiosa de Lutero, la filosofía de Bacon, seguida de Descartes y continuada por los enciclopedistas y despues por los filósofos fisiólogos, no habia podido penetrar en este desgraciado país, que viene siendo víctima desde Isabel I, la mogigata, hasta el tiempo de Isabel II, la reina ingrata, a mujer sensual, groseramente sensual, que así está considerada Isabel de Borbón. No hemos sido nosotros los que hemos inventado esto, no. En provincias hemos ido recibiendo datos y relatos de hecho relativos á la historia de esa persona, como se reciben periódicamente las entregas de una novela. Y para probar que esto es así, bastaria recordar el manifiesto que dieron los siete generales en Cádiz. Despues de haber hablado de España sin honra, decia á la Nacion, á la Europa y al mundo todo, que en adelante era necesario que pudiésemos hablar á nuestras esposas, á nuestras madres y á nuestras hijas de las causas de todos los cambios políticos que en España pudieran ocurrir.

Mi enmienda se reduce á que todos los españoles y todos los extranjeros residentes en España estén en libertad y en el derecho de profesar cualquiera religion, ó de no profesar ninguna.

La última parte de esa enmienda explica bien á las claras que yo desearia que los españoles no profesaran ninguna religion. ¿Qué es la religion? Yo no sé si los señores prelados que se sientan en aquel banco aceptarán esta definición; de todas maneras, yo la he sacado del Diccionario de la Academia española. *Religion: virtud moral con que adoramos á Dios; ó bien, si acudimos á la significación del propio nombre religion, lazo estrecho que une á la criatura con su Criador y que le infunde un sentimiento de amor, de respeto, de esperanza, etc.* Si esto es religion, si esto es lo que quiere significar la palabra religion, ó no ha existido en todos tiempos la religion, ó si se quiere que haya existido en todos tiempos la religion, no ha sido siempre lo que acabo de indicar.

Sea esta ó la otra la definicion que se acepte, la verdad es que la religion ha hecho progresos, como lo han hecho todas las demás ciencias humanas, á pesar de que yo no admito la religion, ó la ciencia

de que de ella trata, como verdadera ciencia. En todos tiempos, pues, no se ha tenido de la religion esa nocion que de ella se tiene hoy, no se ha definido como se la define hoy. Desde el *fetichismo*, que adora una piedra, que adora el tronco de un árbol, hasta el catolicismo, que adora, no un sér real y verdadero, sino un sér creado por la imaginacion ó por la locura humana, la religion ha sufrido una série de trasformaciones, como la han sufrido todos los demás actos que han sido objeto de la inteligencia humana.

Si, pues, los hombres primitivos han creido que lo que se llama materia inerte, y yo no admito la inercia para la materia; si han creido que la piedra, que el tronco desgajado del árbol, que le prestaba sávia y con ella vida, podian influir en los destinos del hombre, esa religion era una religion hija de la estupidez ó del miedo de los primitivos hombres que poblaron el globo. Si los egipcios, por ejemplo, adoraron al perro, á la serpiente ó al toro, y esto se entiende como objeto religioso, y la adoracion de estos séres se entiende como religion, hemos de confesar que la religion en aquellos tiempos estaba á infinita distancia de lo que se llama religion en los tiempos modernos

Yo podria ir recorriendo gran número de religiones que se han conocido desde los tiempos históricos, y en todas esas religiones iríamos observando que el concepto de las mismas se va modificando segun las condiciones de los tiempos, segun las circunstancias en que los hombres se hallan, en una palabra, segun todas las condiciones á que se hallará probablemente sujeto el hombre en el camino de la vida. Yo no recorreré, pues, todas las religiones; me contentaré con hacer una excursion en las tres principales, en las tres que se reparten, se puede decir, los 1.200 millones de hombres que pueblan la tierra.

Las religiones más principales son el *budismo*, el *cristianismo* y el *mahometismo*. Puesto que hablo del significado de la palabra *religion*, puesto que yo trato de probar que las religiones no han sido interpretadas, entendidas ni conocidas de una misma manera en todos los tiempos, y mucho menos como lo son en los tiempos actuales, he de empezar por declarar que el budismo, por ejemplo, que cuenta en su seno doble número de creyentes que el catolicismo, que cuenta 400 millones de creyentes, el budismo no tiene nocion, no tiene idea alguna ni del alma, ni de Dios. Lo que constituye la esencia de esta religion, que es la que con más partidarios cuenta en

la tierra, puesto que cuenta con 400 millones de fieles, siendo así que el catolicismo no cuenta más que con 200 millones y quizá no tantos, si los contáramos bien; el budismo, repito, no tiene noción, no tiene idea alguna ni del alma, ni de Dios; lo que desean el budismo y los budistas es la extinción completa de la vida; los budistas, lejos de aspirar á una vida mejor, lo que quieren es perderla completamente. Y ¿por qué? Porque de la vida tienen una noción muy distinta de la que tenemos nosotros. Para los budistas la vida es una gran desgracia, y todos sus actos morales se dirigen á inculcar la idea de que es un mérito laudable el acabar con ella. Los budistas, acabada la vida, no van á los cielos, sino que van á la nada, van á la desaparición completa de la vida.

Buda nació setecientos años antes que Jesús, de estirpe real, hijo de rey, pero de rey reinante, no de esos reyes, como en gran número andan paseándose por Europa, sin reino y sin corona. Buda, observando que la enfermedad es un terrible mal, que la vejez es un terrible mal, que la muerte es un terrible mal, en una palabra, que la vida es muy mala, lo que trató fué de persuadir á los indios de que habia inmensísimas ventajas en renunciar de una manera absoluta á la vida; pero que el único medio por el cual podrian alcanzar ese supremo bien, que consistia en no experimentar ninguno, habia de fundarse en la práctica de todas las virtudes. Así, pues, Buda recomendó la caridad, recomendó la dulzura, recomendó la templanza, recomendó, en una palabra, todas esas virtudes que acostumbra á recomendar mucho todos los reformadores religiosos y morales, y en lo cual se adelantó muy mucho á las doctrinas morales que con el tiempo habia de predicar en Judea Jesús, hijo primogénito de María.

Conste pues, que para los budistas, para los que creen en el budismo, la religión tiene un objeto enteramente distinto del que tiene entre los católicos; los medios vienen á ser los mismos: la abstinencia de todo aquello que pueda halagar el cuerpo, la práctica de todas las virtudes; pero esas virtudes los conduce, no al goce de la vida eterna que ellos no han concebido, sino únicamente al término completo de la vida.

Jesús, Sres. Diputados, fué un judío, de cual todos los católicos, y sobre todo las católicas, tienen una idea equivocadísima; Jesús fué hijo de un carpintero. Para hablar de Jesús, la mejor fuente á que puede acudir, es el Evangelio; voy á hablar de la concepción de Jesús. El Evangelio, segun San Mateo,

capítulo I, versículo 18, dice que el nacimiento de Cristo fué así: «Que siendo María, su madre, desposada con José, antes que vivieran juntos, se halló haber concebido en el vientre el Espíritu Santo.» El mismo capítulo I, en el versículo 25, continúa diciendo: «y no la conoció hasta que parió á su hijo primogénito, al cual le llamó Jesús.»

Todos los Sres. Diputados saben lo que significa la palabra *conocer* aplicada á un marido con relación á su mujer. Pero el Evangelista San Lucas, capítulo I, versículo 35, dice así: «El Espíritu Santo vendrá sobre tí y te hará sombra la virtud del Altísimo.» Y en el capítulo II, versículo 7.º, añade: «y parió á su hijo primogénito.»

Estos son los dos únicos Evangelistas que hablan de la concepción de Jesús, y los dos afirman que Jesús fué hijo primogénito de María, que Jesús fué el primer hijo concebido por María, lo que significa que María tuvo otro hijo. Y digo que los Evangelistas San Mateo y San Lucas afirman que Jesús fué el primogénito de María, lo que significa que no fué el solo hijo de María, y que María tuvo...

El Sr. PRESIDENTE: Ruego á S.S. que considere que no discutimos la religión, sino la forma política que debemos dar á la religión en España. Si aquí entráramos á discutir los sistemas religiosos, convertiríamos la Asamblea Constituyente en una academia. Ruego, pues, á S.S. que se circunscriba al objeto de que debe ocuparse.

El Sr. SUÑER Y CAPDEVILA: Ya he indicado á V.S. Sr., Presidente, que mi enmienda tiene dos partes: la primera, que todos los españoles tengan libertad de profesar cualquier religion, y la segunda, que estén en libertad de no tener ninguna.

He indicado también que seria una ventaja para los españoles el no tener ninguna religión, y por consiguiente, necesito probar en qué se funda mi creencia, con objeto de hacer partidarios de esa magnífica doctrina.

Jesús tuvo hermanos...

El Sr. PRESIDENTE: Vuelvo á suplicar a S.S. que se circunscriba á la forma política que tiene la cuestión que se discute, y no permitiré que entre en otro terreno. (*El Sr. Serrallara dirige algunas palabras al orador.*)

El Sr. PRESIDENTE: Orden, Sr. Serraclara: guarde V. S. orden: no se permite hacer advertencias al orador, ni pueden tampoco entablarse diálogos.

El Sr. SERRACLARA: Pido la palabra.

El Sr. PRESIDENTE: No hay palabra.

El Sr. SERRACLARA: Para despues, Sr. Presidente.

El Sr. PRESIDENTE: Para nunca. (*Rumores; gran agitación en los bancos de la minoría.*)

El Sr. TUTAU: ¡Cómo para nunca!

El Sr. PRESIDENTE: Para nunca en esta cuestion.

El Sr. TUTAU: Señor Presidente...

El Sr. PRESIDENTE: Orden, Sr. Tutau; no tiene V.S. la palabra.

El Sr. TUTAU: Yo no he dado motivo para que V.S. me llame al orden.

El Sr. PRESIDENTE: Orden, vuelvo á decir; no se debe interrumpir al orador.

El Sr. SOLER: Pido la palabra para una cuestion prévia.

El Sr. PRESIDENTE: No hay cuestion prévia, y ruego á S.S. que guarden la compostura conveniente, porque si no no podremos discutir.

Sr. Suñer, ruego á V.S. que continúe apoyando su enmienda; pero que se circunscriba á la forma política que la religion tiene en la base constitucional. No es posible, y sería por el contrario ridículo y absurdo, entrar aquí en el exámen de los sistemas religiosos. Circunscríbase V.S. al punto que es objeto de la discusion, y no convierta la Asamblea en una academia: V.S. comprende que esto no es posible.

El Sr. SUÑER Y CAPDEVILA: Yo recuerdo, señor Presidente, que cuando el Sr. Obispo de Jaen y el señor Manterola tomaron parte en la discusion de la totalidad del proyecto de Constitucion, trataron la cuestion religiosa como les pareció conveniente. Nosotros les oimos con mucho gusto, V.S. les sostuvo en su derecho, y francamente, encuentro yo extraño que queriendo yo probar que Jesús tuvo hermanos, no pueda yo probarlo con citas de los evangelistas.

El Sr. PRESIDENTE: Sr. Diputado, recuerde V.S. que el Sr. Obispo de Jaen y el Sr. Manterola al tratar de esta cuestión defendieron la religion como podian defenderla; pero no entraron á examinar los sistemas religiosos, ni su forma ni sus determinaciones. ¿No comprende V.S. que esto sería interminable y más propio de una academia que para esta Asamblea? Se trata de las relaciones de la Iglesia y el Estado y de la forma que esas relaciones tienen en la Constitucion: esto puede V.S. atacarlo, si lo tiene por conveniente; pero entrar en esos datos históricos y en esas proligidades, ya comprende V.S. que no es de este lugar: lo dejo al buen juicio de V.S.

El Sr. SUÑER Y CAPDEVILA: Yo recuerdo que el Sr. Obispo de Jaen, con el acento de uncion que le distingue, se esforzó en hacer que todos nosotros nos acogiéramos bajo el manto del catolicismo, y para esto adujo los argumentos que tuvo por conveniente; yo creo, pues, que estoy en mi lugar presentando todas las razones en que apoyo mis opiniones.

El Sr. PRESIDENTE: Pero, Sr. Diputado, para probar eso ¿necesita V.S. entrar en los orígenes del cristianismo y estudiar la vida de Jesús? ¿No comprende V.S. que todo eso es extraño á la cuestión? Para defender la religion cristiana ¿hizo el Sr. Obispo de Jaen la historia del origen del cristianismo? Ciertamente que no. ¿A dónde iríamos á parar? S.S. hizo lo que tuvo por conveniente para demostrar las excelencias de la religion cristiana y S.S. en esta esfera tiene absoluta libertad; pero le ruego que medite que si se propone hacer la historia de la religion tendrá que recorrer los diez y ocho siglos del cristianismo. Esto sería interminable, y le ruego que se limite á discutir las relaciones de la Iglesia y del Estado y el carácter que la religion católica debe tener en España.

Me parece que este es un campo bastante ámplio, dentro del cual puede S.S. hacer todas las consideraciones que guste, y ruego á los señores de la izquierda que me hagan el favor de no ser apuntadores y dejar al orador que diga lo que estime conveniente, porque no pueden permitirse esas interrupciones.

El Sr. SUÑER: De esa manera, Sr. Presidente, no puedo continuar sosteniendo mi enmienda porque me lo impiden las prescripciones de S.S.

El Sr. PRESIDENTE: Siento mucho decir al Sr. Suñer que el encargado de dirigir los debates es el Presidente, el cual no puede hacer otra cosa que lo que hace; y ahora digo á S.S., con el carácter de Presidente, que me haga el favor de circunscribirse á la defensa de su enmienda.

El Sr. SUÑER Y CAPDEVILA: Señor Presidente, si no se me permite acudir á estas citas, por medio de las cuales había de probar lo que intentaba en apoyo de mi enmienda, se coarta mi derecho á hacer presentes mis consideraciones, obligándoseme á exponerlas de una manera trunca: me es, pues, imposible sacar las deducciones que yo creía convenientes. Por lo tanto, si no he de poder seguir en ese camino, renuncio a la palabra.

El Sr. PRESIDENTE: Señor Suñer, esa es una cosa muy extraña, permítame S.S. que lo diga. ¿Con que no hay arbitrio? ¿O hemos de entrar aquí en el estudio de las antigüedades indeterminadamente, ó S.S. no puede apoyar su enmienda de otra manera? Las Córtes son testigo, los Sres. Diputados saben que la enmienda del señor Suñer puede sostenerse en un campo vastísimo sin entrar en esas considera-

ciones, enteramente extrañas al objeto de esta Asamblea.

Ruego, pues, á S.S. que apoye su enmienda en esos términos, que son bastante latos.

El Sr. SUÑER Y CAPDEVILA: Dispénseme el señor Presidente, pero he renunciado la palabra.

El Sr. PRESIDENTE: Las Córtes han visto que el Presidente ha hecho todo lo posible... (*Voces en la izquierda: No, no) Sí, y mil veces sí; ha hecho todo lo posible dentro del Reglamento, y yo no podía permitir á S.S. salirse del Reglamento. Aquí se discutirán todas las cuestiones dentro del Reglamento, pese á quien pese; y ahora ruego á la izquierda que no siga por ese camino, porque no llegaremos á ningún resultado. (Los Diputados de la izquierda abandonan el salon.)*»

Cartes

«Visions personals»

M'ha sorprès que el número 109 de la nostra revista inclogui una secció titulada «Gregori López Raimundo: Visions personals», que comprèn set articles de companys molt volguts —als quals agraeixo tot el que diuen— i on s'anuncia per al proper número la publicació de cinc articles més de companys per qui tinc el mateix afecte.

Crec que va ser el mes de gener passat quan, a través d'unes preguntes que em va fer la companya Reis Beltrán, vaig saber que la revista havia demanat a diferents militants del partit que escriviessin uns fulls sobre Gregori López Raimundo. Vaig pregar a la Reis Beltrán que no ho fes i de seguida us vaig expressar la meva estranyesa pel fet que no se m'hagués consultat sobre el propòsit d'incloure en la revista una secció com aquesta, com també la meva oposició a tirar endavant el projecte.

Aleshores vaig entendre que renunciàveu a la seva publicació, cosa que vaig creure confirmada pel número 108, del mes de maig. D'aquí ve la meva sorpresa en veure que havia estat inclòs en el número 109 sense dir-m'ho, sobretot si es té en compte que durant els darrers mesos havíem mantingut una relació freqüent per preparar els materials que s'inclouran en el llibre de textos meus (1937-1988) que NOUS HORIZONS em va encarregar que seleccionés, que em satisfia particularment i pel qual us felicito, ja que crec que serà d'utilitat als qui en el futur s'interessin per la història del PSUC.

Com ja us vaig dir al seu moment, no reclamo dret de censura sobre NOUS HORIZONS, però em sembla erroni i impropri incloure una secció d'articles, que només poden ser elogiosos, sobre un dirigent o militant del partit en actiu. I jo, encara que ja no tinc responsabilitats de direcció, continuo col·laborant, com sabeu, en totes les tasques en què penso que puc aportar alguna cosa.

Per tot això, us prego que suspengueu la publicació dels cinc articles que anunciàveu i que inclogueu aquesta carta en el número 110 de la nostra revista.

Rebeu una cordial salutació.

Gregori López Raimundo

Entenem i respectem els arguments de Gregori López Raimundo. De fet són una mostra més del seu caràcter, del seu «estil de vida», si se'n permet la figura. Nous Horitzons, però, té una llarga història de convocatòries als seus amics i lectors convidant-los a participar activament —amb escrits— en la configuració de la Revista. Recordeu si no les enquestes sobre cultura, ciència, sindicalisme, etc.

L'obra escrita i la trajectòria política i vital de Gregori López Raimundo són, avui, ja una fita i un punt de referència tan evidents, tan objectius com ho puguí ser la Generalitat Provisional, l'Estatut de Catalunya, CC.OO. o el mateix PSUC, per exemple.

Precisament, perquè creiem en els vius i en el continuat «moviment de transformació d'allò real» hem cregut oportú «aprofitar-nos» d'en Gregori López Raimundo per continuar empenyent i eixamplant el nostre projecte (N.H.). Demanem, doncs, a l'amic Gregori un punt de comprensió. La seva obra i el seu exemple ja no són sols seus, sinó, almenys així ho voldríem, patrimoni de molts.

Ramon Espasa

En el núm. 109 de Nous Horitzons, corresponent al mes de setembre i a la pàgina 40, es publica un article escrit per mi, amb el títol «Una visió personal d'en Gregori». El motiu d'aquestes breus línies és notificar-vos que en la transcripció per a la seva publicació s'han produït dos errors que apareixen en l'article esmentat.

En el segon paràgraf s'afirma que Gregori López Raimundo va ser condemnat a mort. En l'original entregat es deia que el règim pretenia imposar-li la pena de mort, però això no va arribar a concretar-se en cap moment.

Una altra reliscada apareix al paràgraf cinquè, on es diu, referint-se a la meua persona en relació amb els esdeveniments del Palau de la Música de Barce-

lona: «Novament un consell de guerra em condemna a vint-i-quatre anys de presó...». Si es mira detingudament l'original es veurà que els vint-i-quatre anys van ser imposats al col·lectiu detingut.

Rebeu una cordial salutació.

Cipriano García

Presentació de «La Universal, música i teatre»

No és massa usual, dins del món relacionat amb la difusió de cultura, presentar una empresa. Tampoc, per altra part, és habitual que a una empresa que alguns podrien anomenar distribuïdora, representant o mànager, tots aquests, conceptes no massa ben vistos, li donin suport públicament gent com els nostres invitats.

Però els que han seguit més o menys de prop la nostra trajectòria saben que des del primer moment la nostra intencionalitat ha estat participar d'una forma directa no tant en el negoci cultural, si es pot dir així, sinó en el camp de la creació d'iniciatives concretes que afavorissin el desenvolupament de noves opcions i formes diferents d'entendre la cultura fora del marc oficial. I el que avui volem presentar-vos entra clarament en aquest àmbit. No és per casualitat que la gent que hem convocat hagi decidit unificar esforços per crear una dinàmica diferent respecte a la situació de les programacions culturals actuals. Si Joan Ollé, Jordi Mesalles, Joan Anguera, «La Gàbia», «Teixidors a Mà-Teatreneu», d'una banda, i, de l'altra, Quico Pi de la Serra, Ramon Muntaner i Ovidi Montllor, juntament amb nosaltres, han decidit donar suport a un projecte conjunt és per intentar remoure d'una vegada el panorama desolador que avui ens trobem arreu. No és cap novetat per ningú que, des de la conquesta de la democràcia l'any 77, les activitats culturals han sofert progressius canvis que, en lloc d'afavorir la pluralitat d'opcions, han restringit cada cop més l'accés del públic a tot un ventall d'opcions que progressivament han anat quedant marginades de fet.

Tots sabem que des de tot tipus d'institucions interessa cada dia més programar exclusivament per beneficis a curt termini. Sense anar més lluny, i per vergonya de tots els interessats en el tema, es dona més importància al «medallisme» d'omplir una Sala que a l'interès del que s'hi fa. I, en això, hi han caigut

tots els grups polítics del país sense excepcions. Amb tots els meus respectes per l'esport, des de les institucions es construeix i promociona grans instal·lacions esportives i, en canvi, no es despèn en infraestructura cultural (teatre, auditoris, etc.) més que quantitats ridícules comparades amb l'esport. Han canviat la famosa dita «mens sana in corpore sano» per l'altra no menys famosa del «panem et circenses».

Els pressupostos actuals dedicats als departaments de cultura d'ajuntaments i institucions són tan minsos que en molts casos no arriben a una cinquena part dels de qualsevol país d'Europa. I dic Europa ja que són les mateixes institucions que la porten a col·lació, en tota ocasió favorable. Doncs, que comencin a parlar-ne també en les desfavorables. I seguint el camí espinós d'Europa, que prenguin exemple de les *maisons de culture* franceses, els circuits alemanys o els italians. I que no se'ns digui que ells han tingut 40 anys per fer-los. Fa desenes d'anys que funcionen.

O bé la xarxa de locals i teatres —fonamentalment privats— que hi ha a Anglaterra. A part de comptar amb subvencions, no han tingut la permanent competència deslleial que han representat els ajuntaments democràtics en aquest país. A tall d'exemple: es considera un èxit el Grec-88, sense participació de cap producte d'aquí. És això racional? Jo diria més aviat tot el contrari. El món cultural català en aquest període viu en la irracionalitat més absoluta i s'acosta, des de ja fa temps, a la irresponsabilitat. I un país com el nostre, que arrossega segles de traves, prohibicions i incomprensions, no s'ho pot permetre. És per tot això que, amb tota la modèstia de la nostra situació, però també amb tota la força que puguem reunir, volem proposar, tots nosaltres, una opció de racionalitat que intenti donar els elements de reflexió suficients a les persones i institucions que avui tenen les claus de qualsevol programació i inversió en el terreny que ens ocupa. I sense voler fer un programa o un manifest, ja us diem ara que reclamarem, entre d'altres, un major increment dels pressupostos de cultura en totes les institucions del país. Una racionalització d'aquests pressupostos amb una clara dedicació especial a la creació d'infraestructura de sales, teatres i auditoris, etc., a curt i llarg termini. La creació de circuits i programacions estables durant tot l'any, on tinguin cabuda tot tipus d'opcions culturals i on hi hagi, com ja avui al cinema, una quota de mercat per als productors d'aquí, totalment desprotegits actualment. No es pot pretendre la competència del teatre contemporani de petit format amb l'estrictament comercial. Ni que els cantants i els mú-

sics d'aquí competeixin sense mitjans comercials o promocionals amb els productes llançats des de multinacionals i, curiosament, amb el suport massiu d'ajuntaments i institucions. Hem d'aconseguir començar a canviar aquest món capgirat. I aquesta quota de mercat és un primer pas raonable, però positiu, per recuperar un públic i una xarxa d'activitats que avui està en procés de desaparició.

Cal imbuir a les institucions la consciència que les poblacions són culturalment plurals i, com a tals, tenen el dret inalienable de gaudir d'una oferta prou àmplia perquè fins els gustos minoritaris es tinguin en compte permanentment en les programacions. Sols així s'aconseguirà una democratització real de l'oferta cultural.

Els ciutadans tenen aquest dret i les institucions indiscutiblement el deure de fer-ho així.

Tots som plenament conscients de les dificultats que comporta lluitar per aquestes fites mínimes. Però també hem de saber que no demanem la Lluna, ni una revolució cultural, sinó tan sols la racionalització mínima necessària per poder seguir treballant amb dignitat al país. El que la dreta europea —un altre cop Europa— féu després de la guerra mundial, aquí no ho ha entès ni l'esquerra. Per tant, creiem que aquest és el bàndol de quasi tots, i és per això que aprofito també per demanar a totes les persones que, com nosaltres, veuen la necessitat d'aquests canvis, que col·laborin en tant que sigui possible perquè la irracionalitat comenci a perdre espais al país.

Com iniciar aquests canvis? Nosaltres, demà mateix establim contacte amb els diferents responsables culturals dels partits polítics i les institucions per començar a trencar el gel d'un diàleg i una política general, que si avui està en aquest *impasse* és clarament per decisió —conscient o inconscient— política. Per tant, calen mesures polítiques, i no d'altres, per iniciar una nova etapa. Esperem que des d'aviat, i per sempre, la racionalitat ens acompanyi.

Jordi Mateu
«La Universal»

Perestroika

Com a subscriptor de la revista em permeto molestar-vos per demanar-vos el següent favor:

Estic interessat (juntament amb altres companys a València) en les converses i el col·loqui sobre la *perestroika* que s'acaben de celebrar a Barcelona.

Sabeu si s'han editat les intervencions.

Podríeu ajudar-me a adquirir-los?

Jesús A. Martínez Guerricabeitia
València

Intercanvi

Benvolguts companys:

Ens plau fer-vos a mans un exemplar del llibret: «Manuel Sacristán: Antología mínima».

Ben cordialment,

Pere de la Fuente
Grup de Filosofia
Casal del Mestre
Santa Coloma de Gramenet

Benvolguts amics:

Des del gener d'aquest any us trametem la nostra revista *Estris* de forma gratuïta. El motiu de la present és sol·licitar-vos que ens fèssiu arribar la vostra publicació per a la nostra biblioteca.

Per una banda, s'enriquiria amb la presència de la vostra publicació i, per l'altra, —atès que per la nostra biblioteca hi passen uns 3.000 joves a l'any— seria una forma de fer-ne difusió.

Xavier Bargalló i Elipè
Revista *Estris*

Senyor:

Em complau contactar amb vos de nou, com a representant de la revista QUADERNS TÈCNICS, per tal de sol·licitar-vos un intercanvi de publicacions que, segur, ens pot beneficiar a ambdues parts.

Xavier Cacho
Coord. Tècnic

Us enviem, doncs, per correu a part, el nostre darrer número i en rebre l'acceptació per part vostra de l'intercanvi, us inclourem al fitxer de receptors de la nostra revista mensual «Escola Catalana».

Ernest Sabater i Siches
Coordenador de la
Delegació d'ensenyament català
d'Òmnium Cultural

...I sempre les biografies d'homes populars

Iris Zaida

Guillermo Sánchez: *Guerra a Dios, a la tisis y a los reyes: Francisco Suñer y Capdevila, una propuesta materialista para la segunda mitad del siglo XIX español*. Madrid, Universidad autónoma, 1987.

Josep Font Monpeat: «Cisquet», un héroe de nuestro tiempo. Barcelona, Edicions L'Enllaç, 1988.

Joan Fuster: *Raimon*. Barcelona, Edicions de la Magrana, 1988.

Ignasi Riera: *Candel, Paco o Francesc*. Barcelona, Xarxa Cultura, 1988.

Grup de Filosofia: *Manuel Sacristán. Antología mínima*. Santa Coloma de Gramenet, Casal del mestre, 1988.

Ursula Tjaden: *Die Hülle zerfetzen. Helios Gomez, 1905-1956. Andalusier, Künstler, Kämpfer*. Berlin, Elefanten Press, 1986.

L'èxit de les revistes del cor mereix una anàlisi que ara no podem ni encetar. El que és cert, però, és que «la gent», tots, necessitem que ens expliquin històries. De qui? De la gent coneguda, dels homes i les dones que han esdevingut populars. Ara: les revistes de cor tendeixen a posar-se al servei dels poderosos i a obrir-nos imaginàriament les seves cases, els seus palaus. O és a l'inrevés? De sempre, però, anarquistes, socialistes i comunistes han tendit sempre a explicar històries, biografies novel·lades, vides exemplars o vides paral·leles. Les darreres escrites i publicades són: la vida d'un metge filòsof (Francesc Suñer i Capdevila), que dedicà la seva vida a la lluita antituberculosa (i que entenia la religió tradicional com una mena de tuberculosi), la història d'un guerriller antifranquista (Francesc Serrat Pujolar), la biografia d'un cantant (Raimon), el retrat d'un escriptor (Candel), la presentació d'un filòsof (Sacristán) i la redescoberta d'un pintor de primera fila (Hèlios Gómez) que morí obscurament a la presó Model de Barcelona el 1956. Ah! aquestes biografies catalanes han estat escrites des de Madrid (G. Sánchez), Lisboa (J. Font), Sueca (J. Fuster), Cornellà de Llobregat (I. Riera), Santa Coloma de Gramenet (Grup de filosofia) i Berlín (U. Tjaden).

1888-1992: Una ciutat sense ciutadans

Andreu Mayayo i Artal

Després de recórrer, pujar i baixar miradors, travessar passarel·les i fitar les nombroses pantalles de vídeo fins al mareig, l'exposició commemorativa del 1888 i premonitòria del 1992 hom té la sensació que li han donat gat per llebre. M'explicaré.

Matí assolellat d'un octubre olímpic. Esmorzar d'excursionista per seguir l'itinerari de cap a peus. Enfilo les primeres rampes a l'ombra de l'Arc de Triomf tot esbufegant (perdó per fumar). Quan ja he fet el cim, em treu de polleguera el dubte de cap a on haig de mirar, car no veig res. Vull dir, de nou o sorprenent. Em resigno observant els escuts cisel·lats entre els maons de l'arcada (potser això és el que cal mirar). Baixo amb la mosca darrera de l'orella i, és clar, passo de llarg el mirador del Palau de Justícia (però, què es pot veure que no vegis passejant?). La passarel·la que travessa el passeig Pujades, tenint en compte el daltabaix del passeig Picasso, se la podrien estalviar, però no es tracta de filar tan prim.

L'exposició dels enginyers de Catalunya, a l'hivernacle, tot i ser un rescalfat d'anteriors, val la pena. El pare de la criatura, Santi Riera, introdueix, en la part històrica, una menció als treballadors, a tècnics i polítics com ara Ruiz i Bonet, i a la revolució del 1936-38, en positiu, i s'estalvia, en la part de les noves tecnologies, l'energia nuclear. I s'agraeix, sobre tot assabentant-nos de l'emprenyament del Molt Honorable i nucleable Jordi Pujol.

Només la visita a l'umbracle calma uns nervis destrossats per l'agressió contínua d'un dominó de colors enganxats a uns tubs grisos, que no et deixen en cap moment (és, pregunto, una exigència dels patrocinadors). L'umbracle és una delícia sentiva, els cubs negres, d'acord amb l'edifici, escampats pels quatre cantons no destorben gens ni mica i menys les cadires de barco instal·lades en un espai paradisiàc. Hom desitjaria agombolar-s'hi i, acomboiat per les plantes exòtiques, fruit d'una pluja d'estiu, i recordar l'escena del Jardí dels Finzi Contini o bé planejar, quan l'home del temps la pronostiqui, la propera cita d'amants urbans.

Bé, tirem pel dret i anem a corre-cuita al dipòsit de les aigües. Pel camí hem escoltat un guia que s'esgargamellava davant d'un auditori, més sorolls que molts veïns del zoo, que deia que el parc fou obra del general Prim després de conquerir la ciutadella (un nen malda per dibuixar el general assaltant les muralles. Voldria suggerir-li que dibuixés un menestral i que li donés el seu cognom, però em mossego la llengua). Entrem, si us plau, a l'Olimp dels déus, a la Barcelona del '92. Cada capella és un disbarat de plànols, maquetes i, és clar, déu parla per la pantalla i la revelació divina és un enfilall d'imatges a tot color. M'aturo a la capella del clavegueram, sempre m'han seduït les entranyes de la ciutat, però no diuen res dels futurs fabricants de merda. I m'aturo a la capella de la rehabilitació dels interiors de les mansanes de l'eixample, però només parlen d'una o dues. I m'aturo a la capella de Nou Barris, i només parlen de vies de comunicació més ràpides per travessar la ciutat i no veure'n els habitants (els túnels, és clar, són la millor garantia per no veure ni déu). I m'aturo a la capella del teatre nacional de Catalunya o a la de la remodelació del Liceu i penso en el Jordi, el fill del porter de casa, que mai ha anat al teatre i que li hauria agradat anar al conservatori («i miri que tenia facultats», em repeteix com una lletania la mare) i ara, a tota hora, escolta «Radio 80: cadena oro». I... me'n vaig al bar.

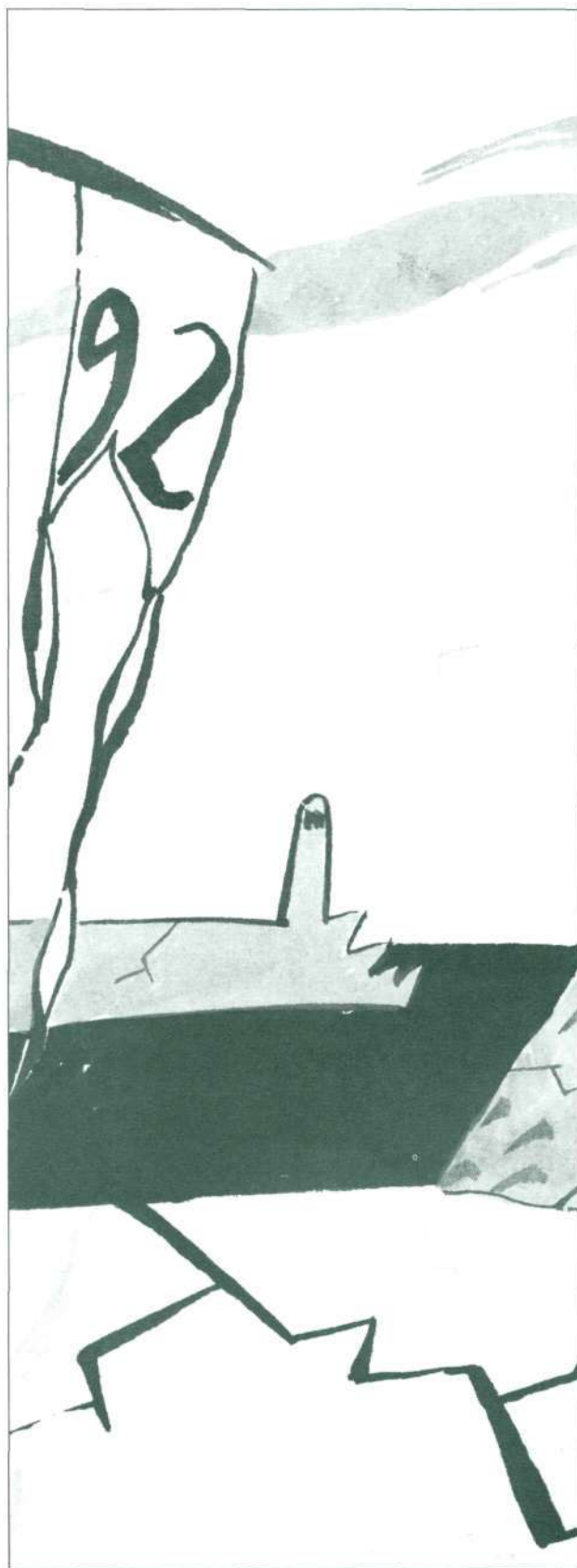
Bars, botigues i bancs han esdevingut las tres B —juntament amb el Barça, què és més que una B, gairebé tot l'alfabet— del triangle daurat de la geografia urbana barcelonina. Abans els bulevards eren el lloc de passeig, ara són les rutes obligades de compra. Abans la gent anava cada dia a missa, ara al caixer automàtic i, per tant, les esglésies desapareixen a la mateixa velocitat que emergeixen les sucursals bancàries (per cert, en el sistema financer hi ha més entitats que sectes religioses. Parlarem més endavant de les lluites religioses del món financer. Quin deu ser el déu vertader? De moment: déu és el Bce i el Coob el seu profeta). I bars per tot: a les Rambles, Diagonal i Gran Via, i al Moll de la Fusta. Segur que al terrat del dipòsit d'aigües instal·len un bar-restaurant, piscina inclosa. El temps ho dirà.

Fregant la barra amb els colzes i fumant àvidament una cigarreta (aquí es pot fumar) observo el posat de badoç de fira dels visitants. Sortiran, sens dubte, satisfets de l'espectacle arquitectònic, malgrat no entendre'n un borrall, però per quins set sous has de buscar raons al món de Disneylàndia. Ni tan sols preguntar qui pagarà els plats trencats (*«hay que hacer lo que se deba, aunque se deba lo que se haga»*, afirmava Rius i Taulet, l'alcalde del 1888), ja que sempre és del mateix color. És endebades trencar-se el magí, i, a més a més, hi ha coses que no tenen preu, com ara la satisfacció de ser la nineta dels ulls del món. Barcelona, més internacional que mai!

L'exposició de 1888 és tan fantasmal com els seus miradors, la gent no hi és. Diuen que hi havia preparada una exposició on emergien els homes i les dones de l'època, però que els organitzadors decidiren arraconar-la. Ben mirat és el segrest del segle. I ens han volgut segrestar la nostra memòria col·lectiva per fer-nos més entenedora l'exposició del '92, la perspectiva d'una ciutat sense ciutadans. I és que la mostra del '92 ens dibuixa, en el millor dels casos, la ciutat olímpica, però no ens diu ni un borrall dels ciutadans i ciutadanes que hi viuran. Com seran? Com viuran? En què treballaran? Fins i tot, com faran esport?

Els únics personatges vius de tota l'exposició són uns joves enfundats en uns xandalls llampants de color blau cel. Sovint he parat orella a les seves converses mentre dinaven en un restaurant del carrer dels Tiradors (menú de tres plats per 475 pessetes). Les primeres setmanes comentaven il·lusionats com explicaven a la corrua d'escolars, que cada dia passen desvagats per l'exposició, el contingut (?) d'una exposició après en un tres i no res. Tot amb tot, em sorprenia el seu neguit per anar més lluny explicant-se entre ells noves coses que havien llegit o descobert. Demostraven una professionalitat, si més no un interès per fer la feina ben feta, digne d'elogi. En els darrers dies, el to i el contingut ha canviat radicalment. Ara la seva conversa gira al voltant del pa de cada dia, és a dir, de la seva inestabilitat laboral, i, agraïment, llencen imprecacions, a qui correspongui, per encara no haver cobrat un duro. Ni *la xocolata del lloro* d'un pastís de 400 quilos.

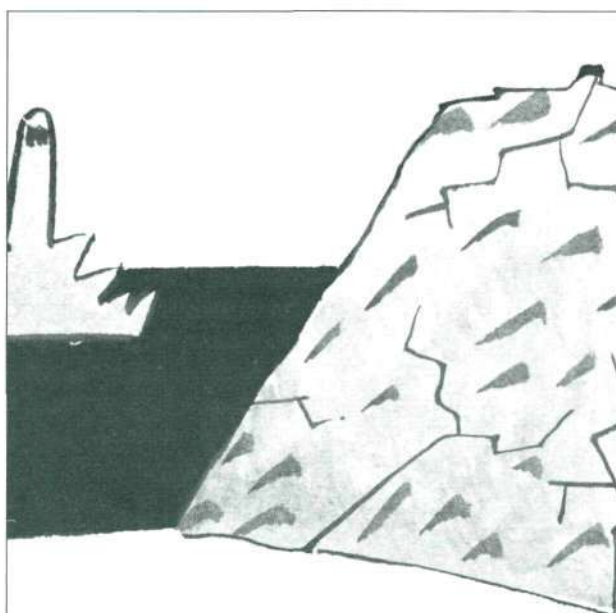
I arribem a la darrera, o primera, impressió que hom treu a cop d'ull de tant enrenou: els *business*, la benzina del motor de qualsevol història. El termòmetre dels negocis marca febre, febre d'or. I les entitats financeres planegen damunt la ciutat a

l'aguait com voltors. El conflicte de la construcció és una picabaralla de pati d'escola comparat amb la pugna dels senyors del diner pel control dels *business*. Aquesta és la mare dels ous dels vertaders jocs olímpics. I és que les medalles en joc no són ferraïlla, sinó d'or de molts quirats i a tones. Hom insinua que l'interès de l'ara venerat Samaranch per controlar el Coob té poc a veure amb el seu càrrec de president del Coi i molt a veure amb l'altre càrrec de president de «La Caixa». L'actual crisi del Coob sembla que ha estat provocada pels sectors financers marginats per la decisió del Coob d'afavorir el «Banco Central Español de Crédito» (de què van parlar el president González i el senyor Conde dies abans de la resolució del Coob? La resposta és, sens dubte, d'aquelles del milió de dòlars).

La reestructuració del Coob (quan això s'escriu no se'n sap el desenllaç) pot aclarir-nos el significat exacte de la crisi i qui remenarà definitivament les cires. Entretant, el previsible cessament del senyor Clavell i la corresponent indemnització, segons es comenta, de 100 milions de pessetes caldrà que s'expliqui amb tots els ets i uts. Planyo la situació del Josep Miquel Abad, persona per la qual sempre he tingut afecció, car no és fàcil moure's en un niu d'escurçons. Però això no justifica ni la seva actitud davant el conflicte de la construcció, apel·lant gairebé a la militarització dels treballadors, ni la seva feblesa davant els grups de pressió. Cedir davant els poderosos i colpejar els indefensos és una pràctica habitual dels mercenaris de la dreta. La gent, si més no, de progrés es caracteritza per actuar exactament a l'inrevés. Si el senyor Abad, o qualsevol representant del govern municipal, no pot fer-ho així més val que se'n vagi a casa. Només demano dignitat i coherència amb la defensa dels interessos d'uns sectors socials que els han donat la majoria.

L'exposició del '92 pot ser la crònica pregonera d'una frustració col·lectiva. Sota la catifa encisadora de la transformació urbana de la ciutat entre 1888-(1929)-1992, s'amaga la pols de la depressió econòmica de la fi del segle, de la dels anys trenta i, ara, l'impacte de l'entrada en vigor de l'Acta Única Europea. I per això no m'ha agradat aquest fil exclusivament daurat de la nostra història, perquè torna a deixar la decisió del futur a mans dels mateixos que ensopegaren dues vegades. Cal recuperar la ciutat pels ciutadans, explicar-los la seva història plena de dolor, de treball i, quan ha convingut, d'heroisme, donar-los el protagonisme sense recança. Cal, comptat i debatut, afaïçonar la ciutat amatent a les necessitats dels ciutadans i no als interessos del capital, de l'especulació.

No sóc cap profeta del catastrofisme, no ha estat mai aquest el tarannà dels comunistes, ni m'agrada la ciència-ficció. Només intento copsar una realitat que m'envolta. La realitat d'uns ciutadans que ara, no el '92, no poden pagar lloguers mínims de 50.000 pessetes i han de conviure diferents generacions o famílies en el mateix pis, o tocar el dos (però, que no s'adonen, els socialistes, que estan expulsant de la ciutat el seu potencial electoral. I amb xifres a la mà, més aviat els falta, que no pas els sobra, consens popular).

Quelcom fa olor de podrit en el regne de Maragall i no és únicament el Coob. És el rerafons d'una ciutat asèptica, monumental i polida, agressiva i competitiva, a la mida de pocs, a la recerca desesperada de la medalla d'or (l'important no és participar). És el gemec d'una gent que, malgrat fer mans i mànigues, no poden seguir el ritme imposat en aquesta maratò olímpica i les cames els fan figa. És el dòping nostre de cada dia, el de l'heroïna que neteja els carrers de marginats, el de les dones, de tota mena d'edat i condició, que es prostitueixen per pagar els estudis, o les lletres, o arribar a final de mes. Els serveis socials ens poden oferir la llista de miserables i les entitats financeres la dels pobres endeutats fins al moll de l'os. La majoria, si no tothom, treballa per pagar els crèdits o els interessos dels préstecs, gairebé com els països perifèrics. I és que la part més fosca de la cambra sempre és sota de la bombeta. I la Barcelona del '92 ens enlluerna.

Andreu Mayayo i Artal

Revistes

jovent

El full
de l'esquerra
juvenil

Nou Barris. PSUC informa. (Nou Barris, Barcelona) Novembre 1988.

Editorial: Referéndum en Chile. Segundo cinturón. Nicaragua necessita el teu ajut. P. Villarrassa: Plan integral de Roquetes. R. Ruiz: Pensamientos circulares. R. Consell de Districte, 22-9, 27-10.

Treball (Barcelona), 838.

J.L. López Bulla: L'espai social europeu, J.C. Fernández. Barcelona 2000. R. Oltra: Mancances, J.M. Díaz: El PEJ. A. Mayor: El PSUC de Seat, J. Viñeta: La Mesa al Constitucional. Documents: Per la unitat de tots els comunistes. Carta europea de la regionalització.

Barcel'Ona Sindical (Barcelona), 3

A. Clemente: Barcelona'92, una ciutat per la pau. V. Tarrats: La concertació que no existeix. M. Aguilà: Plan de empleo juvenil del PSOE. B. Aguirre: TVE Catalunya. S. Rosado: Elecciones en SEAT. T. Querol: Mobilitzacions a «La Caixa». L. Montes: El deterioro sanitario se agudiza. M. Olivé: Canal 08.

Revista CDU (Lisboa), 1/88

R. Prever o futuro. A participação popular no centro da administração democrática. Lisboa: para com-

bater a degradação, CDU é alternativa. Una nova política para a juventude. O passaporte cultural.

Panorama (Oporto), junho 1988

R.X.: Festa da Alegria, a grande Festa do Norte. Exemplos de ligação à realidade. A regra de ouro. Encontros nacionais de PCP.

Elle (Madrid), 25

M.L. Blanco: Antonio Gades. Un bailarín fiel a sí mismo.

Elle (Madrid), 26

M. Miranda: Lluís Llach, «anarco-marxista».

Revista del Centre de Lectura (Reus), V. 11.

J. Murgades: Institucions, empreses, premis. V. Fisas: Els municipis, actors de pau, J. Mallafré: Quatre llibres.

Jovent (Barcelona), XIII, 3

G. López Raimundo: El clima millora. V. Pujol: A Kontra Korrent. S. Goya: Xile. M. Di Pietro: Sud-Àfrica. F. Vallbé: Referéndum al Sàhara. J. Ollé: Nicaragua. X. Torrents: Ramoncín.

De la solitud

Vaig assabentar-me no fa gaire que un quaranta per cent de la població de París és formada per persones que viuen soles. Ni tan sols val la pena d'intentar esbrinar quants dels habitants de Londres i d'Estocolm —per referir només dues ciutats on he viscut— formen «agregats familiars unipersonals» com, tan sofisticadament, vaig llegir fa temps en una d'aquestes revistes pretensament sociològiques. No m'admiraria gens que el percentatge sigui encara més alt que aquest, potser fins i tot molt més alt.

No cal dir que aquesta gran massa de persones que viuen soles no sempre és formada per concos, dones que han quedat per vestir sants, vídues i vidus. Molt sovint són simplement gent jove atreta per les grans ciutats i que viuen lluny de la família, creant tota una subcultura que em sembla que encara no s'ha estudiat degudament.

De totes maneres, l'existència d'un percentatge tan important d'aquesta població solitària no pot deixar de tenir efectes molt greus en la civilització. Perquè una de les seves característiques és que es tracta bàsicament de gent d'origen petitburgès, que molt sovint no té un sou que li permeti formar família, almenys en el sentit tradicional del terme. L'ofensiva del neoliberalisme, traient la seguretat a la feina i minvant el valor real dels sous, ha fet que avui una

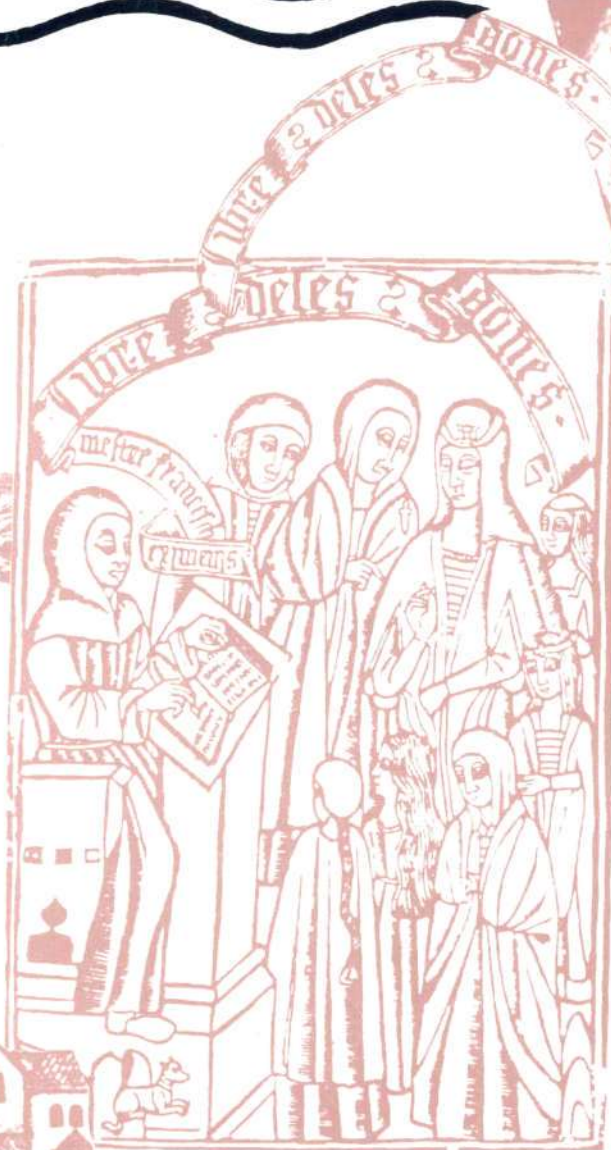
família no pugui viure si tots dos cònjuges no tenen un sou raonable. Això passava en els primers temps de la revolució industrial i tornarà a passar —ara ja en relació també amb les classes mitjanes— si ningú no para de nou els peus a les dents esmolades del capital que, al llindar del segle XXI, pretén anul·lar els resultats d'un segle i mig de lluites sindicals.

Però aquest fenomen tan massiu de les persones que viuen soles arrossega una altra conseqüència sobre la qual els *soit disant* defensors dels valors del cristianisme i de la moral parlen tant: la destrucció de la família. Que un 40 per cent de la població d'una ciutat com París, bastió del poder burgès, no visqui en família és prou eloqüent. Però a casa nostra ja sabem com els casats són penalitzats amb impostos més alts, en una oberta invitació a «viure» sense vincles legals. No és irònic que els grans causadors de la destrucció de la família són precisament els que se'n proclamen defensors? O és que potser els amos de les societats capitalistes prefereixen els homes desvinculats de tot: de les nacions, de sindicats, de la família, per tenir-los així més a mercè seva com a grans productors de plus-vàlua sense lligams de cap mena que els estimulin a protestar?

Manuel de Seabra

horitz nous

Editorial: DAVID I GOLIAT • Lluïsa Jover i Francesc Roca: 450.000 ANYS DE LLUITES • Sergi Marí: ELS COSTOS DE LA NO-EUROPA • Josep Ll. de Villasante: LA CONCERTACIÓ ECONÒMICA LOCAL • Xavier Ferré: HISTORIOGRAFIA I POLÍTICA • S. Lara / J. Pardell / T. Marquez / A. Mayayo / A. Retamal: GREGORI • Antoni Tàpies: «ART I ESPIRITUALITAT» • Francesc Sunyer i Capdevila: «LA IDEA NOVA» (1869) • Manuel de Seabra: DE LA SOLITUD.

Preu: 325 ptes.